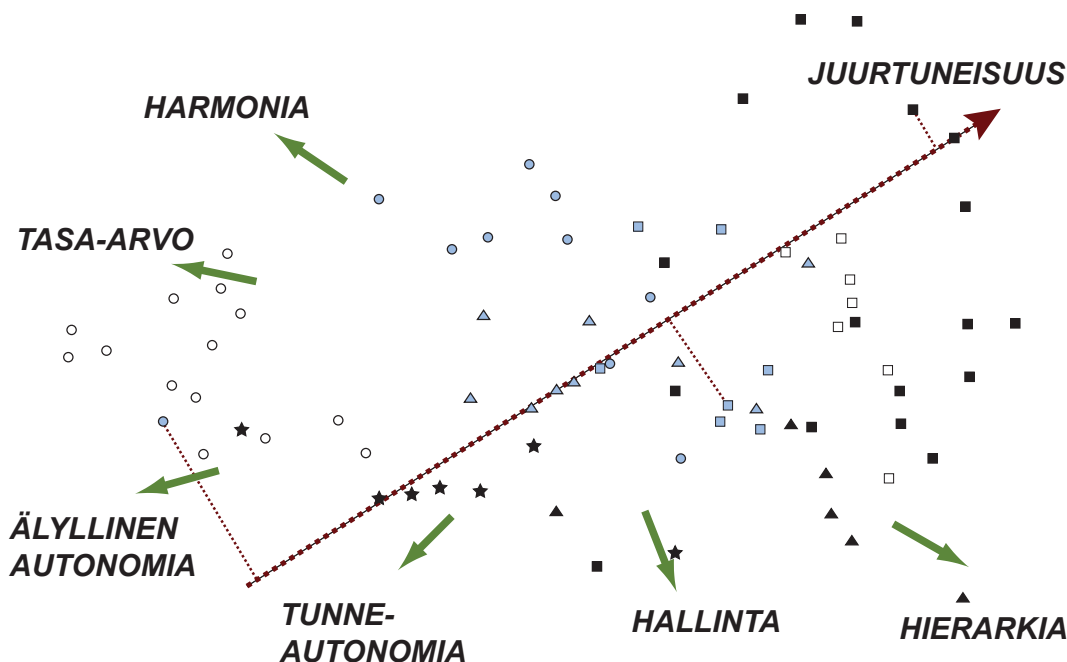

Shalom H. Schwartz

KULTTUURISET ARVO-ORIENTAATIOT

Kansallisten erojen luonne ja seuraukset

KULTTUURISET
ARVO-ORIENTAATIO

Shalom H. Schwartz

KULTTUURISET ARVO-ORIENTAATIOT

Kansallisten erojen luonne ja seuraukset

Limor kustannus
Espoo 2011

Shalom H. Schwartz

Kulttuuriset arvo-orientaatiot : Kansallisten erojen luonne ja seuraukset

Englanninkielinen alkuteos

Cultural Value Orientations : Nature & Implications of National Differences.

© Schwartz S.H. 2008

Israelin Tiedesäätiö tuki tätä tutkimusta apurahalla No. 921/02.

This research was first published in English by the Publishing House of SU HSE in 2008 in Moscow.

The Introduction of the Finnish edition was expanded from the original by including a part of Shalom Schwartz's article "Studying Values: Personal Adventure, Future

Directions", Journal of Cross-Cultural Psychology 42(2) pp. 307-319. Copyright

© 2011 by Shalom Schwartz. Reprinted by Permission of SAGE Publications. The

preface by professor emeritus Klaus Helkama was added to the original manuscript

and some examples were adapted to the needs of Finnish audience.

Ensimmäinen painos

© Schwartz S.H. 2011

© Limor Oy 2011

Suomennos: Martti Puohiniemi, Limor Oy

Ulkoasun ja kannen suunnittelu: Elina Puohiniemi, elinap

Taitto: Sami Puohiniemi, Deimos Information Systems Oy

ISBN 978-952-99016-5-4

Kustantaja: Limor kustannus

Painopaikka: Bookwell Oy, Vaajakoski 2011

SISÄLLYS

Esipuhe	i
Suomentajan ja kustantajan kiitokset	vii
Translator's and Publisher's Acknowledgements	.xi
Kuinka kaikki alkoi?	xv
1 MITÄ OVAT KULTTUURISET ARVO-ORIENTAATIOT?	1
Perusolelut	3
Seitsemän kulttuurista arvo-orientaatiota	5
2 KUINKA KULTTUURISIA ARVO-ORIENTAATIOITA TUTKITAAN?	11
Kulttuuristen arvo-orientaatioiden mittaamisen käsitteellinen perusta	13
Validi kulttuurienvälinen arvotutkimus	14
Empiirinen näyttö seitsemästä kulttuurisesta arvo-orientaatiosta	16
3 MAAT, KULTTUURIT JA AIKA	23
Kaksi kysymystä	25
Maat kulttuurisina yksikköinä	25
Kulttuurin muutosnopeus	26
4 KULTTUURISTEN ARVOJEN MAAILMANKARTTA	31
Kartta ja miten se piirretään	33
Kahdeksan kulttuurialuetta	36
Kahdeksan poikkeusta	37
Kahdeksan kulttuurialueen profiilit	40
5 KULTTUURISET ARVO-ORIENTAATIOT JA YHTEISKUNTAPOLITIikka	47
Tutkimuskohteena neljä yhteiskuntapolitiikan aluetta	49
Naisten tasa-arvo	49
Julkiset menot	53
Sosiaalinen turvaverkko	54
Väkivalta	56
Tiivistelmä kulttuurisista arvo-orientaatioista ja yhteiskuntapolitiikasta	59

6	KULTTUURISET ARVO-ORIENTAATIOT JA YHTEISKUNTIEN RAKENTEET . . .	61
	Kulttuurin ja yhteiskuntarakenteiden vastavuoroisuus	63
	Sosioekonominen taso	64
	Poliittinen järjestelmä	67
	Talousjärjestelmän tyyppi	70
	Perheen ja kotitalouden koko	72
	Tiivistelmä kulttuurisista arvo-orientaatioista ja yhteiskuntien rakenteesta .	75
7	KULTTUURINEN ETÄISYYS JA KANSAINVÄLISET INVESTOINNIT	79
	Tutkimuskohteena kulttuurinen etäisyys	81
	Kulttuurinen etäisyys ja suorien investointien virta	82
	Arvot investointien virran selittäjinä	84
	Tasa-arvo ja investointien virta	86
	Juurtuneisuus ja investointien virta.	87
	Miten harmonia liittyy investointien virtaan?	88
	Kulttuurinen etäisyys ja investointitoiminta.	88
8	LOPPUHUOMAUTUKSIA	91
	Lähteet	97
	Liite	101

ESIPUHE

Tiede koostuu tutkimusohjelmista, jotka kasvavat aikansa ja sitten kuihtuvat tai korvautuvat paremmilla. Tutkimusohjelman ytimenä on jokin uusi, vahva, jännittävä idea, jonka ympärille ohjelma rakentuu ja josta tutkijat johtavat uusia hypoteeseja. Niin kauan kuin uudet hypoteesit saavat tukea empiirisestä tutkimuksesta, tutkimusohjelma kasvaa. Shalom Schwartzin tutkimusohjelman ytimenä on ajatus, että arvoilla on yleismaailmallinen sisältö ja rakenne.

Kun Schwartz käynnisti ohjelmansa 1980-luvulla, harva uskoi, että voitaisiin löytää arvoja, joilla on sama merkitys kaikkialla. Olihan ”itsestään selvää”, että vapaus, tasa-arvo ja monet muut keskeiset arvot tarkoittavat eri asioita eri ihmisille, ryhmille ja kulttuureille. Schwartz on onnistunut osoittamaan, että eri kulttuureista on löydettävissä nelisenkymmentä arvoilmaisua, jotka ovat merkitykseltään suhteellisen samanlaisia joka paikassa. Niiden varaan hän on rakentanut kaksiulotteisen arvojen rakennemallinsa. Siinä on 10 arvotyyppiä, jotka muodostavat kaksiulotteisen kehämäisen rakenteen, pääulottuvuuksina itsensä korostaminen – itsensä ylittäminen ja säilyttäminen – muutosvalmius. Mallin pohjana oli Rokeachin arvomitari, johon Schwartz lisäsi mm. perinteisiin liittyviä osioita. Vuonna 1992 julkaistu teoria perustui tällä uudella mittarilla 20 maasta tehtyihin tutkimuksiin. Joka maassa oli vastaajina parisataa opettajaa ja parisataa opiskelijaa.

Hieman myöhemmin Schwartz ryhtyi tarkastelemaan myös kulttuurisia arvoja. Hänen ajatuksensa oli, että kulttuurin arvot muodostavat erilaisen rakenteen kuin yksilölliset arvot. Empiirisesti Schwartzin lähestymistapa oli ällistyttävän yksinkertainen. Kun yksilöarvojen rakennetta kartoitettiin laskemalla yksilöiden arvo-osioille

(vapaus, tasa-arvo, kohteliaisuus, mielihyvä) antamien tärkeysarvojen korrelaatioita, kulttuuristen arvojen rakennetta kartoitettiin laskemalla maittaisten keskiarvojen välisiä korrelaatioita. Rakenne, joka näin saatiin, ei ollut samanlainen kuin yksilöiden arvorakenne. Malliesimerkkinä ovat osiot *nöyryys* ja *arvovalta*, jotka kuuluvat eri arvotyyppeihin yksilötasolla – ihmisen on vaikea tavoitella niitä yhtä aikaa – mutta samaan arvo-orientaatioon, hierarkiaan, kulttuurin tasolla. Hierarkkisessa kulttuurissa asiat sujuvat kun toiset tavoittelevat arvovaltaa ja toiset nöyryyttä. Schwartzin kulttuuriarvojen rakenneteoriassa, jota tämä teos käsittelee, on kolme pääulottuvuutta: hierarkia – tasa-arvo, juurtuneisuus – autonomia ja harmonia – hallinta. Ne muodostavat kehämäisen rakenteen, kuten yksilöarvotkin. Tämä teos esittelee yleiskatsauksellisesti kulttuuriarvojen teoriaa ja sen käyttökelpoisuutta eri maiden yhteiskuntapoliittisten ratkaisujen ja taloudellisten ilmiöiden ymmärtämisessä. Se osoittaa havainnollisesti, kuinka paljon selitysvoimaa tällä teorialla on. Teorian käyttö on laajentunut jatkuvasti uusille alueille.

Kulttuurienvälisessä vertailevassa psykologiassa Schwartzin teorialat ovat saavuttaneet keskeisen aseman. Kaikissa alan oppikirjoissa niitä ja niihin perustuvia tutkimuksia esitellään laajasti. *Journal of Cross-Cultural Psychology*-aikakauslehden vuoden 2011 kakkosnumero on omistettu arvoille ja Schwartzille. Osa hänen omaelämäkerrallisesta artikkelistaan tuossa numerossa on käännetty tähän kirjaan. Maailmanlaajuisen tutkimusohjelman kehittäminen edellyttää suurta yhteistyötaitoa. Shalom Schwartz onkin ollut poikkeuksellisen hyvä yhteistyökumppaneiden rekrytoinnissa. Vaikka antropologisesti suuntautuneet tutkijat ovat ajoittain esittäneet kirpeää arvostelua hänen väitteilleen, voi sanoa että sosiaalipsykologien ja psykologien piirissä Schwartzin teoria on laajalti hyväksytty. Eräs sveitsiläinen väitöskirjantekijä valitti minulle kymmenisen vuotta sitten, että kir-

jallisuudesta on miltei mahdotonta löytää asiallista Schwartzin kriittikkä, kun kaikki eri maiden keskeiset tutkijat ovat mukana hänen ohjelmassaan!

Suomalaisilla tutkijoilla on ollut eräässä mielessä avainasema Schwartzin tutkimusohjelmassa. Vuonna 1986 Antti Uutela ja Simo Salminen tapasivat Schwartzin Jerusalemissa soveltavan psykologian kongressissa, josta alkoi arvotutkimusyhteistyö. Schwartzin mallin kehittyvaiheessa kulttuurinen yleispätevyys pyrittiin varmistamaan toimimalla kolmella peruskielellä, jotka olivat englanti, heprea ja suomi. Pyhtäältä vuonna 1982 Rokeachin arvomittarilla keräämäämme aineistoa käytettiin myös mallin kehittälyssä. Tämän kirjan kääntäjä, Martti Puohiniemi, oli ensimmäisiä tutkijoita, joka käytti Schwartzin arvomittaria kansallisessa, koko väestöä edustavassa otoksessa (väitöskirjassaan 1995). Puohiniemen väitöskirja sovelsi Schwartzin teoriaa kuluttajatutkimukseen. Markku Verkasalon (1996) väitöskirja vertaili suomalaisten, virolaisten ja ruotsalaisten eri alojen opiskelijoiden arvoja ja selvitti sosiaalisen suotavuuden yhteyttä arvoihin. Esa Pohjanheimo (1997) tutki pyhtääläisten arvojen muutosta. Schwartz oli kaikissa kolmessa väitöskirjassa mukana, yhdessä esitarkastajana ja toisessa yhteisartikkelin kirjoittajana. Pohjanheimon väitöskirjaan hän teki omakätisesti arvo-osioiden rakenneanalyysin. Schwartzin auliudesta kertoo myös se, että Antti Uutela ja minä saimme hänen aineistonsa käyttöömmä arvojen ja poliittisten kantojen yhteyksiä Euroopassa tarkastelemaan lukuun (Helkama, Uutela & Schwartz 1992). Kuriositeettina voi mainita, että Schwartz selosti arvotutkimustensa merkitystä Suomen nostamiseksi lamasta valtioneuvoston ns. Relanderin työryhmälle vuonna 1993.

Martti Puohiniemi (2002, 2003, 2006) on jatkanut suomalaisten arvomaailman ja ajankuva-asenteiden muutosten kartoittamista edustavien otosten avulla sekä soveltanut teoriaa myös organisaatioita ohjaavien arvojen tutkimiseen. Suomi onkin luultavasti maailman maista se, jonka arvoista ja arvomaailman muutoksesta tiedetään

eniten. Markku Verkasalo kumppaneineen (2009) on kehittänyt jo väitöskirjassaan aloittamaansa kaksiulotteista arvojen kuvaustapaa. Suomen Akatemia on tukenut 1990-luvulta lähtien Schwartzin teorian pohjalta tehtyä tutkimusta, jossa on tutkittu mm. moraalien eri puolia. Helkama (2009, 2010) on luonut yleiskatsauksen näihin tutkimuksiin, joissa on ollut ja on tälläkin hetkellä mukana kymmeniä tutkijoita.

Schwartzin tutkimusohjelma on edelleen kovassa vauhdissa. Siitä johdetut uudet hypoteesit saavat jatkuvasti tukea uusilla sovellusalueilla. Se on tähän mennessä auttanut meitä ymmärtämään paremmin ja syvällisemmin yhteistä ihmisluontoamme, sitä kuinka samanlaisia ihmiset eri puolilla maailmaa arvoiltaan loppujen lopuksi ovat. Mutta samanaikaisesti se on luonut myös aivan uutta valoa siihen, mitä kulttuurien erilaiset arvot merkitsevät ihmistenvälisen yhteistoiminnan edistämisen ja ehkäisemisen kannalta, niin eri maiden sisällä kuin niiden välilläkin. Tämä jälkimmäinen on tämän teoksen pääteema.

Klaus Helkama

Lähteet

- Helkama, K. (2009). Moraalipsykologia. Helsinki: Edita.
- Helkama, K. (2010). Aika, arvot, oikeudenmukaisuus. *Psykologia*, 45 (2), 156-167.
- Helkama, K., Uutela, A. & Schwartz, S. (1992). Value systems and political cognition. Teoks. G.M. Breakwell (toim.): *Social psychology of political and economic cognition* (s. 3-40). Surrey: Academic Press/Surrey University Press.
- Pohjanheimo, E. (1997). Arvojen muutos, työ ja sosiaalinen tausta. Tutkimus työikäisistä pyhtäläisistä 1982-1993. Helsingin yliopisto: Sosiaalipsykologian laitos.
- Puohiniemi, M. (1995) Values, consumer attitudes and behaviour. Helsinki: Sosiaalipsykologian laitos.
- Puohiniemi, M. (2002). Arvot, asenteet ja ajankuva. Vantaa: Limor kustannus.
- Puohiniemi, M. (2003). Löytöretki yrityksen arvomaailmaan. Vantaa: Limor kustannus.
- Puohiniemi, M. (2006). Täsmäelämän ja uusyhteisöllisyyden aika. Vantaa: Limor kustannus.

- Verkasalo, M. (1996). Values – desired or desirable? University of Helsinki Department of Psychology. Research Reports no 17.
- Verkasalo, M., Lönnqvist, J.-E., Lipsanen, J., & Helkama, K. (2009). European norms and equations for a two dimensional presentation of values as measured with Schwartz's 21 item Portrait Values Questionnaire. *European Journal of Social Psychology*, 39, 780-792.

SUOMENTAJAN JA KUSTANTAJAN KIITOKSET

Kunnia tämän suomennoksen synnystä kuuluu kirjan kirjoittajalle, emeritus professori Shalom H. Schwartzille. Keväällä 2008 hän lähetti minulle sähköpostin liitteenä monografiansa englannin kielisen käsikirjoituksen ja kertoi menevänsä puhumaan aiheesta Moskovan kauppakorkeakouluun. Luin tekstin ja kiinnostuin siitä heti. Asia unohtui joksikin aikaa, mutta puoli vuotta myöhemmin ajatelin ostaa painetun version kirjasta ja ottaa teoksen myyntiin Limorin kirjakauppaan. Tuossa yhteydessä tutustuin Moskovan HSE:n professoriin, Nadya Lebedevaan, joka kohteliaasti kertoi, ettei kirjaa ole saatavilla. Painos on loppu, eikä uutta tule.

Viime joulun aluspäivinä monografia palasi mieleeni ja esitin Shalomille kysymyksen kirjan suomentamisesta. Tuttuun tapaansa hän innostui heti. Asiasta innostui myös emeritus professori Klaus Helkama, joka oitis lupautui kirjoittamaan esipuheen, mistä suuret kiitokset hänelle. Samalla hän kertoi myös Shalomin tulossa olevasta kunniatohtoruudesta. Totesimme suomennoksen hienoksi tavaksi juhlistaa Shalomin kanssa tehtyä yli kahden vuosikymmenen mitaista yhteistyötä.

Shalom aloitti meilailun Moskovan HSE:n kanssa julkaisu- ja käännösoikeuksista. Viimein, noin kuukauden prosessin jälkeen Shalom sai asian nytkähtämään eteenpäin kysymällä: kuka oikeastaan omistaa monografian oikeudet? Selvisi, että teoksen kaikki oikeudet olivatkin hänellä itsellään. Itselleni tämä jakso toimi kuukauden mittaisena kurssina kulttuurieroihin. Lämpimät kiitokset Nadyalle hänen tärkeästä avustaan näissä sopimusasioissa.

Sitten kävimme töihin. Shalomhan rakastaa kielitiedettä, joten suomentaminen ei suinkaan ollut läpihuutojuttu. Seurasi muutaman sadan sähköpostin mittainen keskustelu tekstin ykstyiskohdista. Shalom oli kiitollinen toimittajan roolissa esittämistäni kommentteista ja kertoi kirjoittavansa koko ajan uudelleen alkuperäistekstiä. Ehkä uusi kansainvälinen editio on tulossa? Yli 20 vuotta kestäneessä yhteistyössämme minua hämmästyttää edelleen se nopeus ja perusteellisuus, jolla hän reagoi meileihinsä. Samalla tarmokkuudella hän varmasti kommunikoi kymmenissä maissa toimivien yhteistyökumppaniensa kanssa. Tämän täytyy olla yksi hänen menestyksensä salaisuuksista. Sydämelliset kiitokset Shalomille tästä yhteistyöstä.

Kun käännös lopulta valmistui, alkoi sen tarkastus. Lämpimät kiitokset Klaus Helkamalle hänen arvokkaasta avustaan käännöksen yksityiskohtien hiomisessa. Suuret kiitokset tärkeästä avusta myös kahdelle hiontaan osallistuneelle emeritus yritysjohtajalle, Pertti Öunapille ja Seppo Alhonsuolle. Edellisen kanssa olen tehnyt arvoihin ja asenteisiin liittyviä väestötutkimuksia vuosikymmenten ajan, ja jälkimmäinen on pitkäaikainen perhetututtuni, joka on toiminut myös Suomen laatupalkinnon pääarvioitsijana. Kaikkien kolmen kommentit käännöstyön eri vaiheissa paransivat lopputuloksen laatua merkittävästi.

Tilastotieteellisen terminologian käännöksissä sain tärkeää apua emeritus professori Lauri Tarkkoselta, professori Kimmo Vehkalahdelta ja dosentti Markku Verkasalolta. Suurkiitokset teille jokaiselle avustanne.

Em. keskustelut osoittivat, että suomenkielisiä käännöksiä tieteellisille termeille ei välttämättä löydy. Siksi syntyi myös muutama uudissana; erityiskiitokset *juurtuneisuudesta* (embeddedness) and *suunnatusta etäisyydestä* (signed distance).

Kirjan ilmeen suunnittelu alkoi hyvissä ajoin, melkein samoihin aikoihin kuin käännöstyökin. Sydämelliset kiitokset kirjan ulkoasun suunnitelleelle kuvataiteilija Elina Puohiniemelle ja teoksen taitaneelle järjestelmäasiantuntija Sami Puohiniemelle. Heidän ansioitaan kirjasta tuli totta!

Vielä kerran: kiitokset kaikille, joilta sain tämän suomennostyön kuluessa apua. Vastuu tulkinnoista ja tekstiin mahdollisesti jääneistä virheistä on kuitenkin minun.

Lippajärvi, 28.4.2011

Martti Puohiniemi

TRANSLATOR'S AND PUBLISHER'S ACKNOWLEDGEMENTS

The credit for the birth of this translation belongs to the writer of this book, Professor Emeritus Shalom H. Schwartz. In the spring of 2008 he attached the English manuscript of his monograph to an email he sent and told me that he was travelling to Moscow HSE to give a presentation on these topics. I read it quickly, was interested by it but forgot about it for half a year. Then I recalled the book and decided to buy the printed version, and perhaps start selling it in the Limor Bookshop. In this connection I became acquainted with Professor Nadya Lebedeva from HSE, Moscow.

Last Christmas, however, I was reminded of the monograph and I asked Shalom about translating it. With his characteristic enthusiasm he bought the idea immediately. Professor Emeritus Klaus Helkama was also excited about the project and promised to write the preface for it, for which I am grateful to him. During the same discussion Klaus told me about Shalom's forthcoming honorary doctorship. We considered the translation a fine way to celebrate the co-operation we have shared with Shalom for more than two decades.

Shalom started to email with HSE, Moscow about the translation and publishing rights. Finally, after a month, Shalom gave the process a jolt by asking a simple question: "Who actually is the copyright holder of the monograph?" It turned out that the holder was Shalom himself. For me, this was a one-month lesson in cultural differences. My heartfelt thanks to Nadya

Then we started to work. Due to Shalom's love for linguistics the translation was not a simple matter. We exchanged a few hundred emails concerning the details of the text. Shalom was grateful for the comments I made in the role of editor, and told me that he was rewriting the original version all the time. Maybe a new international edition will be forthcoming after all. After 20 years of co-operation with Shalom, I am still amazed by the speed and profoundness in the way he reacts to his emails. He surely communicates with the same energy with his collaborators in dozens of countries. This must be one of the secrets of his success. Sincere thanks to Shalom for this co-operation.

When the translation was finally completed, the checking phase started. Warm thanks to Klaus Helkama for his valuable help in polishing the details. I am also grateful to Pertti Öunap and Seppo Alhonsuo, two business executives emeritus, for their important help in this checking task. With the former I have carried out population studies related to values and attitudes for decades. The latter is a long-time family friend who has also served as the chief assessor of the Finnish Quality Prize. The comments of all three of these have, in various phases of the translation work, improved the quality of the result in a remarkable way.

In translating statistical terminology, I received important help from Professor Emeritus Lauri Tarkkonen, Professor Kimmo Vehkalahti and docent Markku Verkasalo. Great thanks to each of you for your help.

The above discussions proved that Finnish translations of scientific terms do not necessarily exist. Therefore a few neologisms were also born; a special thanks for *juurtuneisuus* (embeddedness) and *suunnattu etäisyys* (signed distance)

The design of the appearance of the book started early, almost at the same time as the translation. Warm-hearted thanks to visual artist Elina Puohiniemi for the design of the cover and layout of the book, and to system specialist Sami Puohiniemi for its makeup. Thanks to them the book became a reality!

Thanks to everyone who helped me in this translation. However, the responsibility for the interpretations found in it and any possible mistakes are solely mine.

Lippajärvi, 28.4.2011

Martti Puohiniemi

KUINKA KAIKKI ALKOI?

Tämä monografia esittelee teoriani seitsemästä kulttuurisesta arvo-orientaatiosta ja soveltaa sitä merkittäviin yhteiskunnallisiin ilmiöihin ymmärtääksemme paremmin niitä monia tapoja, joilla kulttuuri näihin liittyy ja vaikuttaa. Tutkimuksessa, johon tämä monografia perustuu, kehitettiin lähestymistapa, joka sallii eri puolilla maailmaa sijaitsevilla yhteiskunnissa vallitsevien kulttuurien vertaamisen. Lähestymistapa mahdollistaa eri maissa vallitsevia kulttuureja luonnehtivien arvoprofiilien, kulttuuristen orientaatioiden ainutlaatuisien kombinaatioiden, kuvaamisen. Tutkimuksessani kysyn, kuinka nämä kulttuuriset arvoprioriteetit liittyvät kansallisiin politiikkoihin, maiden poliittisiin ja taloudellisiin järjestelmiin, kansainvälisiin investointeihin ja moniin muihin seikkoihin. Tämä kaikki kuitenkin alkoi aivan toisaalta; olin nimittäin käynnistämässä tutkimusta inhimillisistä perusarvoista ja siitä, kuinka nämä liittyvät yksilöiden käyttäytymiseen. Tuon tutkimuksen epäonnistuminen johti, ei vain yhden vaan kahden arvoteorian syntyyn.

”Tarinani kahdesta teoriasta” alkoi miettiessäni kuuden kuukauden ajan edellä mainitun, itselleni suurimman pettymyksen aiheuttaneen epäonnistuneen tutkimukseni aineistoa. Silloin sain idean, että arvot voisivatkin liittyä toisiinsa. Olin matkustanut yli kahden vuoden aikana jatko-opiskelijoideni kanssa kolme kertaa jokaiseen tutkimuksen kohteena olleeseen 24 peruskouluun, jotka sijaitsivat eri puolilla maata. Esitimme Rokeachin arvotutkimuksen 600 opettajalle ja pyysimme yli 6000 seitsenluokkalaista tai tätä vanhempaa koululaista kertomaan lomakkeen avulla, kuinka paljon he kokivat opettajansa kunnioittavan heitä. Opetusministeriön rahoittama kenttäkokeemme oli suunniteltu lisäämään opettajien oppilaitaan koh-

taan tuntemaa kunnioitusta. Millään koejärjestelyllä ei kuitenkaan ollut mitään vaikutusta. Ensimmäinen yritykseni hyödyntää ammatillista osaamistani yhteiskunnan hyväksi vuonna 1979 tapahtuneen Israeliin muuttoni jälkeen oli epäonnistunut. Ihmettellessäni voisinko saada 'hyödyttömästä' arvoaineistosta tukea idealleni siitä, millainen rakenne arvoista voisi muodostua, oli mahdotonta kuvitella, mikä edesspäin odotti. Niin alkoi työni arvotutkimuksen palauttamiseksi sosiaalipsykologian ja kulttuurienvälisen vertailevan psykologian tärkeäksi painopistealueeksi.

Lokakuussa 1986 lähetin ensimmäisen inhimillisten arvojen sisältöä ja rakennetta käsittelevän alustavan teorian käsikirjoituksen *Journal of Personality and Social Psychology* -lehteen (Schwartz & Bilsky 1987). Se oli varsinaista uhkapeliä; niin paljon sekä teoria että menetelmät poikkesivat aiemmista julkaisuista. Onneksi avarakatseinen toimittaja innostui aikaansaannoksestamme. Tästä huolimatta sekä hän että toinen arvioijista kysyi: "miksi käytitte tätä outoa menetelmää klusterianalyysin asemesta?" Vakuutimme heidät menetelmän pätevyydestä Louis Guttmanin avustuksella, jonka kehittämän Smallest Space Analyysin (SSA) oppilaani olivat opettaneet minulle.

Asia, joka sai toimittajan esittämään kysymyksensä, on noussut esiin yhä uudelleen viimeksi kuluneiden 24 vuoden aikana. Teorian mukaan arvo-osiot järjestäytyvät motiivien jatkumoksi. SSA (ja erilaiset MDS menetelmät) kuvaavat tätä jatkumoa kaksikulotteisena tilana. Voidaksemme työskennellä arvojen kanssa jaoimme jatkumon laajoihin, sattumanvaraisiin arvo-alueisiin. Yleensä tutkijat toimivat toisin ja suosivat tarkasti määriteltäviä rakenteita, joita mitataan korkeita alfa-kertoimia tuottavilla, faktorianalyyseissa klusteroituvilla osioilla.

Ensimmäisen artikkelimme julkaisun rohkaisemana vietin seuraavat vuodet kehittäen opiskelijaryhmän kanssa teoriaa eteenpäin. Määrittelimme kymmenen laajaa, perusarvojen muodostamaa aluetta, joiden ajattelimme koostuvan arvoista, jotka ihmiset tunnistaisivat

missä tahansa kulttuurissa. Johtaessamme näitä arvoja mietimme päämääriä, joita kaikkien ihmisten täytyy biologisina ja sosiaalisina, ryhmissä elävinä olentoina, tavoitella. Oli selvää, että tällaista teoriaa ihmisen perusluonnosta oli arvioitava eri kulttuureissa. Tätä varten meidän piti kehittää helposti käännettävissä oleva arvomittari. Tämä mielessämme kehitimme mittaria samanaikaisesti kolmella, hyvin erilaisella kielellä englanniksi, hepreaksi ja suomeksi (Antti Uutelan avustuksella). Valitsimme arvo-osiot vain, jos niiden merkitykset olivat samat kaikilla kolmella kielellä. Esitestauksen jälkeen 56 abstraktista arvo-osioista muodostuva mittari, joka myöhemmin tunnetaan SVS:nä (Schwartz's Value Survey, suom.huom), oli valmiina käytettäväksi eri maissa. Hankaluutena oli kuitenkin se, ettemme olleet kulttuurienvälisen vertailevan psykologian tutkijoita eikä meillä ollut juurikaan kansainvälisiä kontakteja.

Vuonna 1988 tapasin ensi kertaa kulttuurienvälisen vertailevan psykologian edustajia osallistuessani konferenssiin Nags Headissa, Pohjois-Carolinassa ja tämän jälkeen IACCP:n konferenssissa Newcastlessa Australiassa. Tapaamieni henkilöiden joukossa oli Michael Bond, joka antoi minulle listan luotettavista kontakteistaan oman, kehitteillä olevan luetteloni jatkoksi. Vain harvoilla oli kuitenkin käytössään sähköposti 1980-luvun lopulla. Laskimme tarvitsevamme aineistoa ainakin viidestä maasta eri puolilta maailmaa testataksemme ideoitamme. Lähetin pitkiä kirjeitä 18 potentiaaliselle yhteistyökumppanille. Hämmästykseni 13 ihmistä ei vain vastannut myöntävästi vaan todella toimitti omasta maastaan dataa sekä opettaja- että opiskelijänäytteestä. Monet antoivat myös sellaisten eri maissa toimivien tutkijoiden nimiä, jotka saattaisivat haluta mukaan.

Kolmessa vuodessa saimme dataa 20 maasta huolimatta siitä, että kuusi kuukautta kului tyypillisiin kaksisuuntaisiin käännöksiin kielestä toiseen pyrittäessä käännösten tarkkaan vastaavuuteen. Nämä aineistot muodostivat perustan merkittävälle julkaisulle yksilöiden arvojen rakenteesta ja sisällöstä (Schwartz 1992), jonka kirjoittami-

sessä Sonia Roccas ja Lilia Sagiv olivat ratkaisevan tärkeänä apuna. Tämän jälkeen ei kiinnostuneita juuri tarvinnut houkutella. Ihmiset innostuivat tutkimaan arvoprioriteetteja omissa maissaan. Lähes kaikki, joita lähestyin kongresseissa tai sähköpostin kautta (ei enää kirjeitä!) suostuivat mukaan.

Seuraavina vuosina arvodataa tuottavien maiden määrä lähestyi neljääkymmentä ja näytteiden määrä ylitti 80. Tällöin tiimimme tajusi, että yhdistämällä näytteet näin monesta maasta voisimme tutkia arvoja kulttuurin tasolla Geert Hofsteden jälkiä seuraten. Sitä ennen tarvitsimme kuitenkin teorian kulttuurista, ei yksilöistä. Valmistelin ensimmäiset kulttuurintasoiset spekulatiot ja analyysit Etelä-Koreassa järjestettyyn individualismia ja kollektivismia käsitelleeseen konferenssiin. Vierailu Etelä-Koreaan oli lumoava ja konferenssi kannustava, mutta joskus kadun konferenssikirjassa julkaisemaani lukua (Schwartz 1994). Huolimatta viimeksi kuluneiden 15 vuoden aikana kulttuuristen orientaatioiden teoriaan tehdyistä merkittävistä muutoksista ja tarkennuksista (esim. Schwartz 2009), monet käyttävät vieläkin tätä lukua tärkeimpänä lähteenään teoriaan.

Tällä välin osallistuvien maiden joukko jatkoi kasvuaan, vaikka rekrytoimme aktiivisesti yhteistyökumppaneita vain Afrikasta ja arabimaailmasta. Kaikki materiaaleja tutkimuksiin pyytäneet eivät toki toteuttaneet aikeitaan. Todellinen, kuukausia kestänyt sähkökatko esti eräässä maassa yhtä potentiaalista yhteistyökumppania keräämästä dataa. Toisen poisputoaman aiheutti tutkija, joka pelkäsi henkensä edestä sitä, että hänen opiskelijansa huomaisivat hänen työskentelevän israelilaisen kanssa. Jotkut keräsivät dataa, mutta eivät koskaan lähettäneet sitä minulle tai pyysivät, ettei heidän nimiään mainittaisi julkaisuissa. Muutamissa tapauksissa kanavoimme kaiken yhteistyön eurooppalaisten kolmansien osapuolten kautta. Nämä ovat vain muutamia esimerkkejä politiikan vaikutuksesta arvotutkimuksiini.

Muutamilta alan johtavilta tutkijoilta saadut kielteiset palautteet kulttuurien tasolla tehtävään tutkimukseen eivät lannistaneet meitä. Tutkimuksemme tuottivat jatkuvasti mahtavia tuloksia, mikä motivoi meitä jatkamaan. Erityisen kiinnostava havainto oli se, että 78 kulttuurin sijoittaminen kulttuuristen orientaatioiden kartalle paljasti kahdeksan mielekästä kulttuurialuetta. Alueet vastaavat Inglehartin täysin eri menetelmillä löytämiä alueita. Myös poikkeamat alueista olivat samanlaisia kuin Huntingtonin maailman 'kulttuuristen vyöhykkeiden' välillä tunnistamat. Huomiota herättävä havainto oli myös se, että Yhdysvalloissa ja Länsi-Euroopassa vallitsevat kulttuurit poikkesivat merkitsevästi toisistaan jokaisen seitsemän kulttuurisen orientaation suhteen. Harmonian, hallinnan ja älyllisen autonomian suhteen Yhdysvaltain kulttuuri on jopa lähempänä konfutselaista kuin länsieurooppalaista kulttuuria. Juuri individualismin ja kollektivismien käsitteistö, joka asettaa Yhdysvallat ulottuvuuden individualistiseen päähän ja seuraavalle sijalle Länsi-Euroopan, hämärtää tarkat kulttuuriset erotelut. Tämä vakuutti minut tarkempiin erotteeluihin pystyvän kulttuuriteorian arvosta.

Tässä monografiassa esittelen kulttuuriteoriani ja muutamia esimerkkejä sen soveltamisesta yhteiskunnallisten ja taloudellisten ilmiöiden tutkimiseen:

Luvussa 1 selitän käsitykseni kulttuurista sosiaalisten käytäntöjen ja instituutioiden taustalta löytyvänä normatiivisena arvojärjestelmänä ja johdan seitsemän yhteiskuntien kuvaamiseen ja keskinäiseen vertailuun tarkoitettua arvo-orientaatiota.

Luvussa 2 käsittelen kulttuuristen arvo-orientaatioiden mittamista ja esittelen tätä varten kehitetyt kyselytutkimusmenetelmät. Täsmennän myös seitsemän arvo-orientaation sisällön ja tutkin, kuinka ne liittyvät toisiinsa ja muodostavat merkityksellisen rakenteen mitatessamme niitä 75 maassa.

Luvussa 3 osoitan että maita voidaan perustellusti käyttää kulttuurisina yksikköinä ja arvioin kulttuuristen arvo-orientaatioiden muutosnopeutta ajassa. Tätä varten selvitän, löytyykö todisteita eri maiden viime vuosina tapahtuneesta, mahdollisesta kulttuurisesta lähentymisestä.

Luvussa 4 luon seitsemän kulttuurisen orientaation avulla kansallisista kulttuureista kulttuuristen arvojen maailmankartan. Kartta mahdollistaa kansallisten kulttuurien vertaamisen toisiinsa jokaisen orientaation suhteen. Se paljastaa kahdeksan erillistä kulttuurialuetta ja näille tunnusomaiset kulttuuriset profiilit. Kartan avulla tunnistetaan myös muutamia maita, joiden kulttuurit poikkeavat odotuksista.

Luvussa 5 tutkin, miten maassa vallitsevat kulttuuriset arvo-orientaatiot kuvastavat hallitusten keskeistä yhteiskuntapolitiikkaa ja yhteiskunnan käytäntöjä sekä vaikuttavat näihin. Tutkimuksen kohteena ovat naisten tasa-arvo, julkiset menot, yhteiskunnallisen hyvinvointiverkon laatu sekä sisäisen ja ulkoisen väkivallan käsittely.

Luvussa 6 tutkin, miten vallitsevat kulttuuriset arvo-orientaatiot liittyvät sosiaalisten rakenteiden keskeisiin elementteihin eri maissa. Keskityn tutkimaan kulttuurin suhteita maiden sosioekonomiseen tasoon, poliittisen demokratian ja korruption tasoihin, markkinamekanismien kilpailuhenkisyyteen ja keskimääräiseen perhekokoon. Testaan myös hypoteeseja vastavuoroisista kausaalisuhteista arvo-orientaatioilla mitatun kulttuurin ja muutamien näiden yhteiskuntien rakenteellisten piirteiden välillä.

Luvussa 7 annan yhden esimerkin siitä, kuinka maaparien välinen kulttuurinen etäisyys – kulttuuristen profiilien erilaisuus – voi vaikuttaa maiden välisiin suhteisiin. Tutkin maasta toiseen suuntautuvien suorien investointien virtaa viimeksi kuluneiden kolmen vuosikymmenen aikana maapallon eri puolilla ja osoitan kulttuurisen samanlaisuuden ja erilaisuuden vaikutuksen tähän virtaan.

Tämän lähestymistapa eroaa tunnetuista kulttuuristen ulottuvuuksien teorioista (esim. Hofstede, 2001; Inglehart & Baker, 2000) siinä, että tässä johdetaan kulttuuria mittaavat rakenteet teoreettisesti, *a priori*, ja sen jälkeen testataan näiden rakenteiden sopivuutta empiiriseen aineistoon. Toinen ero on siinä, että muut lähestymistavat etsivät ortogonaalisia, toisistaan riippumattomia ulottuvuuksia. Itse oletan, että keskenään korreloivat ulottuvuudet tavoittavat kulttuurin paremmin, koska ne ottavat huomioon kulttuuristen elementtien keskinäiset riippuvuudet. Kulttuuriteoriani määrittää seitsemän kulttuurisen arvo-orientaation välisten suhteiden yhtenäisen ja integroituneen järjestelmän. Nämä orientaatiot muodostavat kolme keskenään korreloivaa, kaksinapaista ulottuvuutta. Seitsemän orientaation empiiriset mitat tukevat käsitystä kulttuurin yhtenäisyydestä osoittamalla, että yhteiskuntien kulttuuriset profiilit tuovat harvoin esiin keskenään ristiriitaisia arvopainotuksia.

1 MITÄ OVAT KULTTUURISET ARVO-ORIENTAATIOT?

KAIKKIEEN YHTEISKUNTIEEN ON KAIKKIEEN AIEKOEEN RAEKAEISTAVE KOLME ONGELMAA:

- KUINKA MÄÄRITELLÄÄN HENKILÖEN JA RYHMÄEN VÄLISTEN SUHTEIDEN JA RAJOJEN LUONNE?
- KUINKA TAATAAN, ETTÄ IHMIESET KÄYTTÄYTYVÄT VASTUULLISELLA, YHTEISKUNTARAKENTEITA YLLÄPITÄVÄLLÄ TAVALLA?
- KUINKA SÄÄDELLÄÄN TAPAA, JOLLA IHMIESET KÄSITTELEVÄT INHIMILLISIEÄ JA LUONNON RESURSSEJEÄ?

ERI KULTTUUREISSE VASTAUKSET OVAT ERILAISIE. NE ON ILMAISTU YHTEISKUNNASSA VALLITSEVIEEN ARVOPAINOTUSTEN MUODOSSA.

TEORIANI MÄÄRITTÄÄ SEITSEMÄEN KULTTUURISAE ARVO-ORIENTAATIOTA, JOTKA TAVOITTAVAT YHTEISKUNTIEEN VÄLIESET KULTTUURISAE PERUSEROT.

Perusoletukset

Yhteiskunnassa vallitsevat arvopainotukset ovat ehkä kulttuurin keskeisin piirre (Hofstede, 1980; Inglehart, 1997; Schwartz, 1999; Weber, 1958; Williams, 1958). Tällaiset arvopainotukset ilmaisevat käsityksiä kulttuurisista ihanteista, siitä, mikä on hyvää ja haluttavaa. Kulttuuri ilmenee yhteiskunnassa elävien ihmisten keskuudessa vallitsevana merkitysten, uskomusten, käytäntöjen, symbolien, normien ja arvojen monitahoisena yhdistelmänä.

Minulle kulttuuri on latenti, hypoteettinen muuttuja, jota voimme mitata vain sen ilmenemismuotojen kautta. Kulttuurille keskeiset, taustalla olevat normatiiviset arvopainotukset vaikuttavat näihin ilmenemismuotoihin ja niiden keskinäiseen yhtenäisyyden asteeseen. Näin nähtynä kulttuuri ei paikallistu yksittäisten ihmisten mieliin eikä tekoihin. Pikemminkin se on yksilön ulkopuolella. Se viittaa paineeseen, jolle yksilöt altistuvat, koska elävät määrätysässä sosiaalisessa järjestelmässä.

Psykologisin termein ilmaistuna tämä kulttuurinen paine viittaa ärsykkeisiin ('vaikuttimiin'), joita yksilöt kohtaavat useammin tai harvemmin jokapäiväisessä elämässään, ärsykkeisiin, jotka suuntaavat tietoista tai tiedostamatonta tarkkaavaisuutta. Yhteiskunnassa kohdattavat jokapäiväiset ärsykkeet voivat esimerkiksi kiinnittää enemmän huomiota yksilöön tai ryhmään, tai liittyä enemmän aineellisiin tai henkisiin asioihin. Tällainen kulttuurinen paine voi myös ilmetä kielen rakenteissa (esim. pronominien käyttö, joka korostaa itseä suhteessa muihin; Kashima & Kashima, 1998). Sosiologisin termein ilmaistuna tämä paine viittaa odotuksiin, joita kohdataan useammin tai harvemmin, kun toimitaan eri rooleissa yhteiskunnallisissa instituutioissa. Kohdataanko kouluissa enemmän muistamista kuin kyseenalaistamista vaativia odotuksia? Rohkaisevatko oikeusjärjestelmään kohdistuvat odotukset totuuden etsintään vai tapauksen voittamiseen "totuudesta" riippumatta? Tiettyjen ärsykkeiden,

odotusten ja itsestään selvinä pidettyjen käytäntöjen esiintymistiheys yhteiskunnassa ilmaisee taustalla olevat normatiiviset arvopainotukset, jotka ovat kulttuurin ydin.

Tämä näkemys kulttuurista on vastakkainen kulttuuria psykologisena muuttujana tarkasteleville näkemyksille. Niille kulttuuri on uskomuksia, arvoja, käyttäytymistä, ja/tai ajattelutapoja, jotka jakautuvat tunnusmerkillisellä tavalla yhteiskunnan tai muun kulttuurisen ryhmän yksilöiden kesken. Oman käsitykseni mukaan kulttuuri vaikuttaa yksilöllisten uskomusten, tekojen, päämäärien ja ajattelutapojen jakautumiseen niiden paineiden ja odotusten kautta, joille ihmiset ovat alttiina. Esimerkiksi vaatimattomuutta ja tottelevaisuutta korostava kulttuurinen arvopainotus löytää ilmaisunsa ärsykeissä ja odotuksissa, jotka johtavat laaja-alaiseen yhdenmukaisuuteen ja vaatimattomaan käyttäytymiseen. Tämä kulttuurinen painotus ja sen ilmeneminen teki minuun vaikutuksen esimerkiksi matkaillessani Thaimaan ja Laosin kylissä.

Tapa, jolla sosiaaliset instituutiot on organisoitu, sekä niiden toimintaperiaatteet ja jokapäiväiset käytännöt viestittävät suoraan tai epäsuorasti odotuksia, jotka ilmaisevat taustalla olevia kulttuurisia arvopainotuksia. Esimerkiksi kilpailuhenkiset talousjärjestelmät, vastakkainasettelulle rakentuvat oikeusjärjestelmät ja suoriutumiskeskeinen lastenkasvatus ilmaisevat menestykseen ja kunnianhimon perustuvaa arvopainotusta. Tämä sopii hyvin Amerikan kulttuuriseen stereotypiaan, jossa on enemmänkin kuin pelkkä totuuden siemen, kuten empiiriset havaintomme tulevat osoittamaan. Tällaisten sosiaalisten instituutioiden kautta yhteiskunnassa elävät yksilöt ovat jatkuvasti alttiina perimmäisiä kulttuurisia arvoja edistävälle vaikuttimille ja odotuksille.

Vallitsevat kulttuuriset arvo-orientaatiot edustavat ideaaleja. Sellaisina ne edistävät kulttuurin eri puolten yhtenäisyyttä. Näiden kanssa yhteensopimattomat kulttuurin aspektit luovat todennäköisesti jännitteitä sekä herättävät kritiikkiä ja muutospainetta. Kult-

tuurit eivät tietenkään ole täysin yhtenäisiä. Yhteiskunnan alaryhmät kannattavat vastakkaisia arvoja. Hallitseva kulttuurinen orientaatio muuttuu, kun näiden alaryhmien keskinäiset voimasuhteet muuttuvat. Mutta muutos on hidasta (ks. allaoleva ja myös Hofstede, 2001; Schwartz, Bardi & Bianchi, 2000). Kulttuuriset arvo-orientaatiot muuttuvat kuitenkin asteittain. Yhteiskunnallinen sopeutuminen epidemioihin, teknologiseen kehitykseen, lisääntyvään vaurauteen, muiden kulttuurien kohtaamiseen, sotiin ja muihin ulkoisiin tekijöihin johtaa muutoksiin kulttuurisissa arvopainotuksissa.

Mitataksemme kulttuurisia orientaatioita latenteina muuttujina, voisimme analysoida yhteiskunnassa suosittujen lasten satujen teemoja, sananlaskuja, elokuvia, kirjallisuutta, sosialisatiokäytäntöjä, oikeusjärjestelmää, tai tapaa, jolla taloudellinen vaihdanta on organisoitu. Jokainen tuollainen manifestaatio kuvaa yhtä kapeaa puolta kulttuurista. Sen lisäksi moni niistä on tietyn yhteiskunnallisen alaryhmän tuote, joka on kohdistettu määrätylle yleisölle, tai neuvoteltu eliittien kesken. Kun tutkijat yrittävät tunnistaa kulttuurin tutkimalla tämän tyyppisiä manifestaatioita he etsivät, epäsuorasti tai suoraan, perimmäisiä arvopainotuksia (Weber, 1958; Williams, 1968). Tästä johtuen arvopainotusten tutkiminen suoraan on erityisen tehokas keino tavoittaa kulttuurit ja luonnehtia niitä.

Seitsemän kulttuurista arvo-orientaatiota

Kaikki yhteiskunnat kohtaavat tiettyjä ongelmia säädellössään ihmillistä toimintaa (Kluckhohn & Strodtbeck, 1961). Kulttuuriset arvopainotukset kehittyvät ja muuttuvat ajan kuluessa, kun yhteis-

kunnat tuottavat sopivia vastauksia näihin ongelmiin.¹ Johtaessani ulottuvuuksia, joilla vertailen kulttuureja, käytän apuna joukkoa yhteiskunnan toiminnan kannalta keskeisiä ongelmia. Kulttuuriset arvo-orientaatiot näiden ulottuvuuksien ääripäinä ovat weberläisiä ideaalityyppejä; olemassa olevat kulttuuriset ryhmät asettuvat näiden ulottuvuuksien tiettyihin kohtiin. Johdin nämä orientaatiot pohtimalla teoreettisesti, *a priori*, mahdollisia yhteiskunnallisia vastauksia näihin keskeisiin ongelmiin.

Ensimmäinen ratkaisua vaativa ongelma on määritellä henkilön ja ryhmän välisten suhteiden ja rajojen luonne: missä määrin ihmiset ovat autonomisia ja missä määrin ryhmiinsä juurtuneita? Kutsun tämän kulttuurisen ulottuvuuden vastakkaisia pooleja *autonomiaksi* (autonomy) ja *juurtuneisuudeksi* (embeddedness). Autonomisissa kulttuureissa ihmiset nähdään autonomisina, toisistaan erottuvina olentoina. Heitä rohkaistaan kehittämään ja ilmaisemaan omia mielityksiään, tunteitaan, ideoitaan ja kykyjään, sekä löytämään taroituksen omalle ainutkertaisuudelleen. On olemassa kahdenlaista autonomiaa. *Älyllinen autonomia* (intellectual autonomy) rohkaisee yksilöitä seuraamaan itsenäisesti omia ideoitaan ja älyllisiä pyrkimyksiään. Laajakatseisuus, uteliaisuus ja luovuus ovat esimerkkejä tällaisissa kulttuureissa tärkeistä arvoista. *Tunneautonomia* (affective autonomy) rohkaisee yksilöitä tavoittelemaan itselleen myönteisiä tunne-elämyksiä. Tärkeitä arvoja ovat mm. mielihyvä, jännittävä elämä ja monipuolinen elämä.

Kulttuureissa, joissa painottuu *juurtuneisuus*, ihmiset nähdään yhteisönsä juurtuneina olentoina. Elämän odotetaan saavan tarkoituksensa suurelta osin sosiaalisten suhteiden kautta, ryhmään identi-

1 On vain vähän tutkimusta siitä, miksi tietyt yhteiskunnat päätyvät määrättyihin valintoihin. Historia, ekologia, teknologia ja erilaiset satunnaiset tekijät ovat epäilemättä tärkeässä asemassa (ks. esim. Diamond, 1996; Schwartz, 2009; Schwartz & Ros, 1995). Esitän myöhemmin muutamia täsmällisiä selityksiä, kun tarkastelen naapurimaistaan erottuvien maiden kulttuurisia profileita, ja kun analysoin kulttuurin ja sosiaalisen rakenteen vastavuoroisia vaikutuksia toinen toisiinsa.

fioitumisesta, osallistumisesta sille tyypilliseen elämäntapaan, sekä pyrkimisestä kohti sen yhteisiä päämääriä. Juurtuneisuutta painottavat kulttuurit korostavat *status quo*'n, vallitsevan olotilan, säilyttämistä sekä pidättäytymistä toimista, jotka voivat häiritä sisäryhmän solidaarisuutta tai perinteistä järjestystä. Tärkeitä arvoja tällaisissa kulttuureissa ovat yhteiskunnallinen järjestys, perinteiden kunnioitus, turvallisuus, tottelevaisuus ja viisaus.

Toinen ratkaisua vaativa yhteiskunnallinen ongelma on taata, että ihmiset käyttäytyvät vastuullisella, yhteiskuntarakenteita ylläpitävällä tavalla. Tämä tarkoittaa, että ihmisten on osallistuttava mieluummin yhteiskunnan säilymisen kannalta välttämättömään tuottavaan työhön kuin kilpailtava tuhoisalla tavalla tai vetäydyttävä syrjään. Ihmiset on saatava huolehtimaan toisten hyvinvoinnista, sovittamaan tekemisensä yhteen muiden kanssa, ja näin hallitsemaan väistämättömiä keskinäisiä riippuvuussuhteitaan. Kulttuuriseksi *tasa-arvoksi* (egalitarianism) kutsuttu vaihtoehto yrittää saada ihmiset tunnistamaan toinen toisensa moraalisesti tasavertaisiksi, samat perusintressit jakaviksi ihmisolennoiniksi. Ihmiset sosiaalistetaan sisäistämään yhteistyöhön sitoutuminen ja tuntemaan huolta muiden hyvinvoinnista. Heidän odotetaan toimivan vapaaehtoisesti muiden eduksi. Tärkeitä arvoja tällaisissa kulttuureissa ovat tasa-arvo, sosiaalinen oikeudenmukaisuus, vastuullisuus, auttaminen ja rehellisyys.

Kulttuuriseksi *hierarkiaksi* (hierarchy) kutsuttu, edelliselle vastakkainen vaihtoehto turvautuu annettujen roolien hierarkkiseen järjestelmään varmistaakseen vastuullisen, tuottavan toiminnan. Se määrittää vallan, roolien ja resurssien epätasaisen jaon oikeutetuksi ja jopa toivottavaksi. Ihmiset sosiaalistetaan ottamaan roolien hierarkkinen jakautuminen annettuna asiana, mukautumaan rooleihinsa liittyviin velvollisuuksiin ja sääntöihin, osoittamaan kunnioitusta ylemmilleen ja odottamaan sitä itseään alemmilta. Yhteiskunnallinen valta, arvovalta, nöyryys ja varakkuus ovat erittäin tärkeitä arvoja hierarkkisissa kulttuureissa.

Kolmas ratkaisua vaativa yhteiskunnallinen ongelma on säädellä tapaa, jolla ihmiset käsittelevät inhimillisiä ja luonnon resursseja. *Harmoniaksi* (harmony) kutsuttu kulttuurinen vastaus tähän ongelmaan painottaa sosiaaliseen maailmaan ja luontoon sopeutumista, yrittystä arvostaa ja hyväksyä mieluummin kuin muuttaa, määrätä tai riistää. Tärkeitä arvoja harmonisissa kulttuureissa ovat mm. maailmanrauha, ykseys luonnon kanssa, ympäristönsuojelu ja oman osansa hyväksyminen. *Hallinta* (mastery) on vastakkainen kulttuurinen reaktio tähän ongelmaan. Se rohkaisee aktiiviseen itsetehostukseen tavoitteena hallita, määrätä ja muuttaa luontoa ja sosiaalista ympäristöä ryhmän tai henkilökohtaisten päämäärien saavuttamiseksi. Sellaiset arvot kuin kunnianhimo, menestys, uskallus, omavaraisuus ja pätevyys ovat erityisen tärkeitä hallinnan kulttuureissa.

Tiivistäen, teoria määrittää kolme kulttuurista ulottuvuutta, joiden ääripäät edustavat vaihtoehtoisia ratkaisuja jokaiseen kolmesta ongelmasta, jotka kaikki yhteiskunnat kohtaavat (ks. kuva 1). Nämä ulottuvuuden ovat: *juurtuneisuus* versus *autonomia*, *hierarkia* versus *tasa-arvo*, ja *hallinta* versus *harmonia*.

Kuva 1. Kulttuuriset arvo-orientaatiot: teoreettinen rakenne.

Jos yhteiskunta painottaa kulttuurisen orientaation yhtä ääripäätä, se tyypillisesti panee vain vähän painoa toiselle ääripäälle. Täten, kuten näemme myöhemmin, Amerikan ja Israelin kulttuurit ovat taipuvaisia painottamaan hallintaa ja tunneautonomiasa mutta antamaan vain vähän painoa harmonialle. Iranin ja Kiinan kulttuurit painottavat hierarkiaa ja juurtuneisuutta, mutta eivät tasa-arvoa eikä älyllistä autonomiasa. Ja Venäjän kulttuuri, verrattuna suurimpaan osaan muusta maailmasta, painottaa hierarkiaa, mutta ei tälle vastakkaista orientaatiota, tasa-arvoa.

Kulttuuristen arvo-orientaatioiden keskinäisiä suhteita voi tarkastella myös niiden yhteensopivuuden kannalta. Tiedyt orientaatiot nimittäin tuottavat samanlaisia odotuksia, koska niiden taustalla olevat oletukset ovat yhteisiä. Esimerkiksi tasa-arvo ja älyllinen autonomia jakavat oletuksen, että ihmiset voivat ja heidän pitää ottaa yksilöllinen vastuu teoistaan sekä tehdä päätökset sen mukaan, miten he itse ymmärtävät tilanteet. Voimakas tasa-arvon painottaminen ja älyllinen autonomia tavallisesti liittyvätkin yhteen, kuten Länsi-Euroopassa. Juurtuneisuus ja hierarkia jakavat oletuksen, että henkilön yhteisölliset roolit ja velvollisuudet ovat tärkeämpiä kuin hänen ainutlaatuiset ideansa ja pyrkimyksensä. Juurtuneisuus ja hierarkia korostuvatkin voimakkaasti Etelä- ja Kaakkois-Aasian sekä Afrikan kulttuureissa, joita olen tutkinut.

Kulttuurisille arvoille luontaiset jaetut ja vastakkaiset oletukset tuottavat yhtenäisen kehämäisen rakenteen orientaatioiden keskinäisistä suhteista. Rakenne kuvastaa yhteensopivia (kehällä vierekkäin) ja yhteensopimattomia (kehän eri puolilla) kulttuurisia orientaatioita. Kuten huomautin, näkemykseni kulttuurisista ulottuvuuksista, joista muodostuu keskinäisiin riippuvuussuhteisiin perustuva ei-ortogonaalinen järjestelmä, erottaa lähestymistapani muista.

2 KUINKA KULTTUURISIA ARVO-ORIENTAATIOITA TUTKITAAN?

KULTTUURI ON ULKOINEN PAINO, JOLLE JOKAINEN YKSILÖ ALTISTUU AINUTLAATISELLA TAVALLA, RIIPPUEN HÄNEN PAIKASTAAN YHTEISKUNNASSA.

YHTEISKUNNAN JÄSENTEN ARVOPRIORITEETTIEIEN KESKIAKVO KUVASTAA VALLITSEVAA KULTTUURIA, JONKA VAIKUTUKSILLE HE ALTISTUVAT.

SEITSEMÄN KULTTUURISTA ARVO-ORIENTAATIOA ON JOHDETTU TEOREETTISESTI MAHDOLLISISTA VASTAUKSISTA YHTEISKUNTIEN KESKEISIIN ONGELMIIN.

TEORIAA ON TESTATTU EMPIIRISISSÄ TUTKIMUKSISSA 75 MAASSA YLI 20 VUODEN AJAN.

YLI 55.000 VASTAAJAA OSALLISTUI KYSELYYN, JOKA ON SUUNNITELTU MITTAMAAN KAIKISSA KULTTUUREISSA MERKITYKSELLISIÄ ARVOJA.

TULOKSET VÄHVISTIVAT AJATUKSEN SEITSEMÄSTÄ KULTTUURISESTA ORIENTAATIOSTA JA SEN, ETTÄ NÄISTÄ MUODOSTUU KOLME KULTTUURISTA ULOTTUVUUTTA.

KULTTUURISET PISTEMÄÄRÄT VOIDAAN LASKEA JOKAISESTA MAASTA JOKAISELLA KULTTUURISELLA ORIENTAATIOILLA.

Kulttuuristen arvo-orientaatioiden mittaamisen käsitteellinen perusta

Kulttuuriset arvo-orientaatiot ilmenevät yhteiskunnan normeissa, käytännöissä ja instituutioissa. Ne auttavat varautumaan yllätyksiin, joihin ihmisten on sopeuduttava jokapäiväisessä elämässään. Ne auttavat määrittämään yksittäisiä käyttäytymistapoja, asenteita ja arvopreferenssejä, joita todennäköisesti pidetään enemmän tai vähemmän oikeutettuina tavallisissa sosiaalisissa tilanteissa, jotta näihin voidaan rohkaista tai niitä välttää. Yhteiskunnan hallitsevan ryhmän jäsenillä on yhteisiä, arvojen kannalta merkityksellisiä kokemuksia. Heidät on sosiaalistettu ottamaan annettuina epäsuorasti ilmaistut arvot, jotka tulevat ilmi yhteiskunnallisten instituutioiden toiminnoissa. Kulttuuri on ulkoinen paine (joukko ärsykeitä ja vaatimuksia), jolle jokainen yksilö altistuu ainutlaatuisella tavalla, riippuen hänen paikastaan yhteiskunnassa. Tämä paine vaikuttaa yhteiskunnan jokaisen jäsenen arvoprioriteetteihin, mutta kukaan ei koe kulttuurin täyttä painetta eikä kukaan voi olla täysin selvillä oman yhteiskuntansa latentista kulttuurista.

Jokaisella yksilöllä on tietysti ainutlaatuiset kokemuksensa sekä ainutlaatuinen geneettinen tausta ja persoonallisuus, jotka luovat perustan yhteiskunnissa esiintyville henkilökohtaisten arvojen yksilöllisille eroille. Ratkaisevaa on kuitenkin, että tällaiset yksilölliset erot ryhmän jäsenten kokemuksissa vaikuttavat arvon koetun tärkeyden hajontaan, mutta ei arvojen *keskimääräiseen* tärkeyteen. Keskiarvo kuvastaa saman kulttuurin vaikutuksille altistumista. Näin ollen yksilöiden keskimääräiset arvoprioriteetit ilmaisevat vallitsevan kulttuurin arvo-orientaatiot (cf. Hofstede, 2001, Inglehart, 1997).

Validi kulttuurienvälinen arvotutkimus

Operationalisoin yksilöiden arvoprioriteetit Schwartzin Value Surveyllä eli SVS:llä (Schwartz, 1992; Schwartz & Boehnke, 2004), joka koostuu 56 tai 57 arvo-osiosta ja on suunniteltu arvojen koetun tärkeyden tutkimiseen. Jokaisen yksittäisen SVS:n osion (esim. sosiaalinen oikeudenmukaisuus, nöyryys, luovuus, yhteiskunnallinen järjestys, mielihyvä, kunnianhimo) yhteydessä on suluisia ilmaus, joka tarkentaa niiden merkitystä. Vastaajat arvioivat jokaisen osion tärkeyden ”OMAA elämäni ohjaavana periaatteena”. Tutkimukseen on vastannut eri kulttuuristen ryhmien jäseniä kaikilta asutuilta mantereilta; vastaaminen tapahtuu nimettömänä ja jokaisen omalla äidinkielellä.¹ (Ks. tietolaatikko 1, jossa käsitellään vastaustaipumusten eliminointia). Länsimaisuuden ylikorostumisen välttämiseksi, SVS:n osiot on valittu eri lähteistä ympäri maailman: arvotutkimuksista, filosofisista ja uskonnollisista teksteistä sekä tutkijoiden suositusten perusteella. Tavoitteena oli sisällyttää tutkimukseen kaikki motivaatiosisällöltään toisistaan erottuvat arvot, jotka todennäköisesti tunnistettaisiin kaikissa eri kulttuureissa, ja välttää arvoja, jotka ovat ominaisia vain määrätyille kulttuureille. Jatkuvasti lisääntyvä näyttö tukee käsitystä, että tutkimus kattaa tärkeimmät motivaatiosisällöltään toisistaan erottuvat arvot (de Clercq, 2006; Schwartz, 2005a).

Kun tavoitteena on käyttää arvoja kulttuurien välisissä vertailuissa, niiden merkitysten täytyy olla kohtuullisen samanlaiset eri kulttuureissa. Yksittäisten arvojen merkitysten määrittämiseksi tutkin, miten ne liittyvät toisiinsa – mitkä liittyvät toisiinsa positiivisesti, mitkä negatiivisesti, ja mitkä ovat toisistaan riippumattomia. Tutkiessani kaikkien arvo-osioiden keskinäisten suhteiden rakennetta käytin menetelminä moniulotteista skaalausta ja konfirmatorista faktorianaalyysia (Schwartz, 1992; Schwartz & Boehnke, 2004). Arvo-osioiden

1 Olen kiittolisuudenvelassa 110 ihmiselle heidän avustaan tiedonkeruussa. Luettelen heidät Liitteessä 1.

- Jokaisen kulttuurisen arvo-orientaation maakohtainen pistemäärä on sitä edustavien arvo-osioiden tärkeyttä kuvaavien vastausten keskiarvo.
- Ihmiset käyttävät vastausasteikkoja eri tavoin eri yhteiskunnissa. Tästä johtuen on välttämätöntä kontrolloida niin yksilöiden kuin ryhmienkin tapoja käyttää asteikkoja.
- Vastaustaipumuksia kontrolloidaan keskittämällä ennen arvopistemäärien laskua jokaisen vastaajan arvovastaukset hänen kaikkien arvovastaustensa keskiarvon suhteen.
- SVS-aineistoon perustuvien maapistemäärien reliabiliteettia parannettiin yhdistämällä opettaja- ja opiskelijanäytteiden keskiarvot niissä 52 maassa, joissa molemman tyyppisiä näytteitä oli saatavilla.
- 21 maassa oli saatavilla vain opettajanäytteitä. Näissä maassa arvioitiin puuttuvat näytekkeskiarvot regressiomenetelmällä.

Tietolaatikko 1. Vastaustaipumusten kontrollointi ja tutkimuksen reliabiliteetin parantaminen.

erilliset moniulotteiset skaalaukset kaikissa 70 maassa osoittivat, että 46 osiota 57:stä on merkitykseltään kohtuullisen samoja eri maissa (Schwartz, 2006; Fontaine, Poortinga, Delbeke, & Schwartz, 2008). Nämä 46 osiota muodostivat osiojoukon, jolla kulttuurisen tason teoriaa arvioidaan. Nämä valittiin, koska niiden merkitykset vastasivat toisiaan eri kulttuureissa, mutta ilman yhteyttä kulttuuristen orientaatioiden teoriaan. Koska tavoitteenani oli löytää *a priori* merkkiosiot kaikille seitsemälle kulttuuriselle arvo-orientaatiolle, etsin osioita, joiden sisältö ilmaisi jokaisen orientaation painotukset. Pystyin löytämään kullekin orientaatiolle kolmesta kahdeksaan merkkiosiota.

Empiirinen näyttö seitsemästä kulttuurisesta arvo-orientaatiosta

Tuorein seitsemän kulttuurisen arvo-orientaation ja niiden välisten suhteiden validiteetin arviointi perustuu vuosina 1988 – 2005 koottuun aineistoon. Analyyseissa käytetään aineistoa 55.022 vastaajalta 72 maasta ja 81 eri kulttuurisesta ryhmästä:

- 88 opettajanäytettä (oppilaat ikäluokasta 5 – 18 vuotta) 64 kulttuurisesta ryhmästä
- 132 yliopisto-opiskelijanäytettä 77 kulttuurisesta ryhmästä
- 16 edustavaa alueellista tai kansallista näytettä 13 maasta.

Suurin osa tutkimusnäytteistä tuli ao. maan hallitsevasta enemmistöryhmästä. Muutamissa heterogeenisissa maissa hankittiin erilliset näytteet suurista vähemmistöryhmistä. Koska tutkimme kulttuurisia arvoja, em. näytteet toimivat analyysiyksikköinä. Analyysi koostuu seuraavista vaiheista:

- Jokaisesta näytteestä laskettiin keskiarvot jokaiselle arvo-osiolle.
- Osoiden keskiarvoista laskettiin korrelaatiot koko aineistossa. Korrelaatiot kuvastavat arvojen yhteisvaihtelua näytteessä (maan) tai kulttuurin tasolla, ei yksilötasolla (esimerkki eron merkityksestä ks. tietolaatikko 2).
- Näytteiden korrelaatiot ovat tilastollisesti riippumattomia missä tahansa näistä näytteistä lasketuista yksilötason korrelaatioista.
- Näytteiden keskiarvojen välisten korrelaatioiden konfirmatorisen moniulotteisen skaalauksen (Borg & Groenen, 2005; Guttman, 1968) avulla arvioitiin, tukeeko aineisto seitsemää kulttuurista orientaatiota ja niiden välisiä suhteita.

- Arvojen keskinäisten suhteiden analyysi tuottaa yksilötasolla erilaisen rakenteen, joka sovittaa yhteen kymmenen motivaatio-sisällöltään toisistaan erottuvaa, yksilöllisiä eroja luonnehtivaa arvoa (Schwartz, 1992).
- Esimerkiksi nöyryys ja yhteiskunnallinen valta korreloivat positiivisesti kulttuurin tasoisessa analyysissä, koska hierarkian oikeutukselle rakentuvassa yhteiskunnassa jäsenten täytyy hyväksyä, että he ovat alempiarvoisia suhteessa joihinkin ja samalla joidenkin muiden yläpuolella.
- Yksilötasolla nämä kaksi arvoa korreloivat negatiivisesti, koska nöyryyden ja yhteiskunnallisen vallan samanaikainen tavoittelu on yksilön kannalta ristiriitaista (Schwartz, 1999).
- Tämä vahvistaa näkemystä, että kulttuurit ja yksilöt ovat erillisiä kokonaisuuksia ja että erilaiset periaatteet organisoivat yhteiskuntien normatiivisia kulttuurisia järjestelmiä ja yksilöiden motivaatioon perustuvia arvojärjestelmiä.

Tietolaatikko 2. Arvotulkinnat yksilöiden ja kulttuurien tasolla.

Tämän analyysin tulos on kulttuuristen arvojen kartta (kuva 2). Se on kaksiulotteinen projektio näytteiden keskiarvoista lasketuista arvojen keskinäisistä korrelaatioista. Jokaista arvo-osiota edustavat pisteet sijoittuvat tilaan siten, että mitä positiivisempi on kahden arvon välinen korrelaatio, sitä lähempänä ne ovat toisiaan, ja mitä vähemmän positiivinen niiden välinen korrelaatio on, sitä suurempi on etäisyys. Teoreettinen malli edellyttää pyöreää, kehämäistä rakennetta, jossa yhteensopivat orientaatiot ovat lähekkäin (korreloivat positiivisesti) ja ristiriidassa olevat etäällä toisistaan (korreloivat negatiivisesti), kuten kuvassa 1:

- Orientaatiot erottuvat toisistaan, jos jokaisen orientaation merkkiosiot löytyvät rajatuilta, erillisiltä alueilta tasoprojektiossa.

- Orientaatioiden suhteet ovat teorian mukaiset, jos em. rajatut alueet muodostavat kehämäisen, teorian kanssa yhteensopivan järjestyksen.

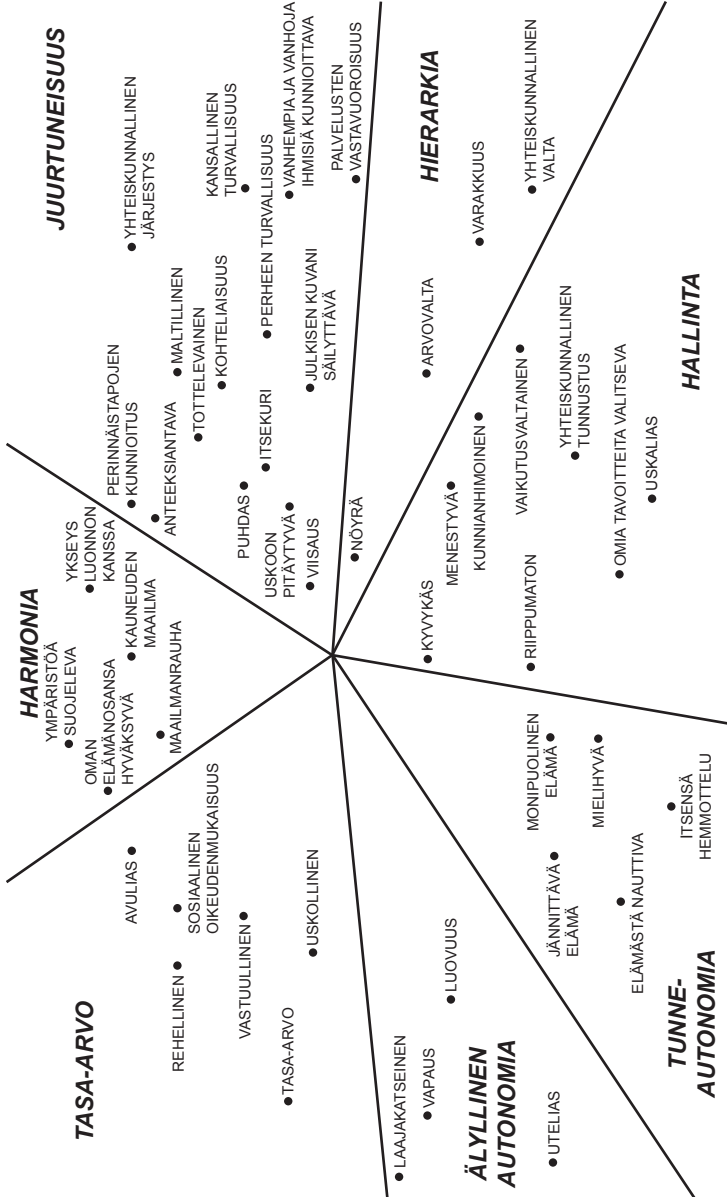
Kulttuuristen arvojen kartan (kuva 2) vertaaminen teoreettiseen rakenteeseen (kuva 1) osoittaa, että kulttuuristen arvo-orientaatioiden havaittu sisältö ja rakenne tukevat täysin niiden teoreettista sisältöä ja rakennetta. Tämä analyysi erottaa selvästi seitsemän orientaatiota toisistaan: jokaista arvo-orientaatiota *a priori* edustamaan valitut arvo-osiot sijoittuvat omille, kiilamaisille alueilleen. Yhtä tärkeää on se, että jokaista orientaatiota edustavat alueet muodostavat teorian edellyttämällä tavalla integroidun kulttuurisen järjestelmän: ne saavat alkunsa kehän keskeltä, noudattavat odotusten mukaista kehämäistä järjestystä kehällä, ja muodostavat kolme kulttuurista vastakohtaparia.

On tärkeää huomata, että nämä kolme kulttuurista ulottuvuutta eivät ole faktoreita. Ne ovat vektoreita tilassa, joka yhdistää vastakkaiset orientaatiot. Monografian loppuosa keskittyykin näihin kolmeen vektoriin, jotka muodostavat teoriani luurangon:

- Juurtuneisuus versus älyllinen ja tunneautonomia
- Hierarkia versus tasa-arvo
- Hallinta versus harmonia.

Arvioituani tämän lähestymistavan validiteetin kulttuurien kuvaamisessa käytän vektorirakennetta kulttuuristen arvojen maailmankartan rakentamiseen. Kartta osoittaa, kuinka 77 kulttuurista ryhmää sijoittuu tähän kulttuuriseen tilaan. Seuraavissa luvuissa tutkin, kuinka maiden pistemäärät näillä arvoulottuvuuksilla liittyvät:

- Tärkeimpiin yhteiskunnallisiin toimintaperiaatteisiin ja käytäntöihin
- Yhteiskuntien rakenteeseen
- Maiden välisiin investointeihin.

Kuva 2. Kulttuuristen arvojen kartta, joka on tulos 81 kulttuurista ryhmää edustavien 233 näytteen moniulotteisesta skaalauksesta. Arvo-osioiden muotoilu on suomenkielisen SVS-lomakkeen mukainen.

Analyysit tulevat osoittamaan, että tällainen kulttuureja analysoiva ja kuvaava rakenteellinen lähestymistapa voi tuottaa kahdenlaisia, hyvin käytännöllisiä tuloksia. Ensinnäkin, se lisää ymmärrystämme yhteiskunnan toimintatavoista. Toiseksi, se kuvaa hyvin konkreettisesti tavalla, kuinka kulttuuriset ryhmät eroavat toisistaan ja missä suhteessa ne ovat samanlaisia; tällä tavoin se voi helpottaa kulttuuristen ryhmien keskinäistä ymmärrystä.

3 MAAT, KULTTUURIT JA AIKA

ONKO MAASSA VALLITSEVAN KULTTUURIN KUVAILU MERKITYKSELLISTÄ? VERRATTAESSA MAITA KÄYTTÄEN ERI RYHMIEN – NUORTEN JA VANHOJEN, MIESTEN JA NAISTEN, OPETTAJIEN JA OPISKELIJOIDEN - KULTTUURISTEN ORIENTAATIOIDEN PISTEMÄÄRIÄ, HAVAITAAN AINUTKERTAISEN KULTTUURIN KUVAAVAN KOKONAISIA MAITA.

YLEISEN USKOMUKSEN MUKAAN KULTTUURI MUUTTUU NOPEASTI JA KULTTUURISET RYHMÄT OVAT SAMANLAISTUMASSA.

KULTTUURIEN LÄHENTYMINEN PUKEUTUMIS- JA RUOKAILUTAVOISSA SEKÄ MUSIIKISSA EI TOISTU KULTTUURIN PERUSTAVAMMANLAATUISILLA TASOILLA, VALLITSEVISSA ARVO-ORIENTAATIOISSA.

KOKONAISUUTENA KULTTUURI MUUTTUU HYVIN HITAASTI. JOTKUT KULTTUURISET ELEMENTIT OVAT JUURTUNEET NIIN SYVÄLLE YHTEISKUNNAN RAKENTEISIIN, ETTÄ NE VOIVAT SÄILYÄ LÄHES MUUTTUMATTOMINA VUOSISATOJEN AJAN.

PERUSTAVANLAATUISET KULTTUURISET ORIENTAATIOIT VOIVAT MUUTTUA HITAASTI, MUTTA MUUTOS EI JOHDA MAIDEN LÄHENTYMISEEN, KOSKA KEHITYS VOI OLLA SAMANSUUNTAISTA.

Kaksi kysymystä

Ennen kuin tutkimme, kuinka seitsemän arvo-orientaation maakohtaiset pistemäärät ryhmittävät kansallisia kulttuureja, meidän täytyy pysähtyä hetkeksi kysymään, onko sellainen data todella mielekäs-tä? Onko oikeutettua käsitellä kokonaisia maita kulttuurisina yksikköinä? Ja onko kulttuuri niin vakaa, että historiallisen ajan kapeasta viipaleesta saatu aineisto voi tuottaa hyödyllistä informaatiota kulttuurista?

Maat kulttuurisina yksikköinä

Maat ovat harvoin homogeenisia yhteiskuntia, joilla on yhtenäinen kulttuuri. Päätelmät kansallisesta kulttuurista voivat riippua siitä, mitä alaryhmiä tutkitaan. Kulttuuristen orientaatioideni tutkimus SVS:n avulla käytti aineistona opettaja- ja opiskelijanäytteitä edustavien kansallisten näytteiden sijaan. Tämän takia on tärkeä osoittaa, että erityyppisistä näytteistä johdetut pistemäärät järjestävät maat samalla tavalla orientaatioiden suhteen.

Arvioin maakohtaisten suhteellisten pistemäärien yhtäpitävyyttä vertaamalla kolmentyyppisiä alaryhmiä:

- Ensiksi vertasin nuoria ja vanhoja vastaajia jakamalla opettajanäytteet kahtia, 37 vuotiaisiin ja tätä nuorempiin sekä yli 37 vuotiaisiin. Näiden alaryhmien välisten kansallisten korrelaatioiden keskiarvo oli 0.91 (vaihteluväli 0.78 [hallinta] – 0.96 [juurtuneisuus]).
- Toiseksi, mies- ja naisopiskelijoiden korrelaatioiden keskiarvo 64 maassa oli 0.90 (vaihteluväli 0.82 [harmonia] – 0.96 [juurtuneisuus ja älyllinen autonomia]).
- Kolmanneksi, opettajien ja opiskelijoiden korrelaatioiden keskiarvo 53 maassa oli 0.81 (vaihteluväli 0.57 [hallinta] – 0.90 [tasa-arvo]).

Korrelaatiot ovat heikompia kolmannessa vertailussa, koska vertailun kohteena olevat alaryhmät erosivat sekä iältään että ammatiltaan. Tämä osoittaa, että verrattaessa kansallisia kulttuurisia orientaatioita on tärkeä käyttää ominaisuuksiltaan yhdenmukaisia näytteitä jokaisesta maasta. Inglehart (2001) raportoi samanlaisia korkeita korrelaatioita kahdella kulttuuriulottuvuudellaan verratessaan tulojen sekä kaupungissa ja maaseudulla asumisen suhteen kahtia jaettuja alaryhmiä keskenään. Kokonaisuutena nämä havainnot tukevat näkemystä, että maat ovat mielekkäitä kulttuurisia yksiköitä. Tämä ei kiistä sitä, etteikö maista löydy tärkeitä kulttuurisia eroja etnisten ryhmien ja alueiden välillä. Nykyinen tutkimukseni käsittelee näitä eroja.

Kulttuurin muutosnopeus

Puhe globalisaatiosta ja sen vaikutuksista kulttuuriin johtaa teoreetikot, tutkijat ja maallikot yhtä lailla spekuloidaan, että kulttuuri muuttuu nopeasti ja että kulttuuriset ryhmät samanlaistuvat. Epäilemättä maat ovat lähentyneet keskenään pukeutumistyyleiltään, ruokailutavoiltaan ja musiikkimauiltaan. Matkailijat löytävät sinisiä farkkuja, hampurilaisia ja rock-yhtyeitä lähes mistä tahansa maasta, missä vierailevat. Mutta kuvastavatko tällaiset muutokset myös muutosta normatiivisissa arvo-orientaatioissa, joihin yhteiskunnallisten instituutioiden toiminta pohjautuu ja jotka tuottavat kulttuurisen peruspaineen, jolle ihmiset altistuvat? Sekä tapaustutkimukset että empiiriset analyysit perusarvojen muutoksesta voivat antaa meille tuntuman kulttuuristen arvojen muutosnopeuteen.

Kohn ja Schooler (1983) teoretisoivat, että kokemus maaorjuudesta edisti yhteiskunnissa yhdenmukaisuusarvoja ja hillitsi autonomia-arvojen kehitystä. Heidän hypoteesinsa oli, että maaorjuuden vaikutus vaimenisi vain hyvin hitaasti vuosisatojen kuluessa. Hy-

poteesin testaamiseksi he tutkivat etnisten ryhmien keskuudessa ilmeneviä arvoeroja Amerikassa. He vertasivat ryhmiä, joiden esi-vanhemmat tulivat Euroopan maista. Maat erosivat toisistaan siinä, oliko siellä koskaan esiintynyt maaorjuutta, ja, jos oli, kuinka kauan sitten se oli päättynyt. Kuten hypoteesissa oletettiin, ne Amerikan etniset ryhmät, jotka tulivat maasta, joka ei ollut koskaan kokenut maaorjuutta, osoittautuivat arvoiltaan autonomisimmiksi. Mitä tuoreempi asia maaorjuuden päättymisen ao. maassa oli (vuodesta 1600 vuoteen 1861), sitä vähemmän autonomiset olivat tämän maan etnisen ryhmän arvot. Myös tämä havainto vahvisti hypoteesin.

Moghaddam ja Crystal (1997) jäljittivät arvoperusteiset normit, jotka ohjasivat valtasuhteita ja naisten kohtelua 20. vuosisadan Iranissa, ja Japanissa vielä kauemmaksi menneisyyteen. He paikallistivat näiden nykyisten normien juuret esi-islamilaiseen aikaan (1.500 vuotta sitten) Iranissa ja varhaiseen Tokugawa-kauteen (400 vuotta sitten) Japanissa. Putnam (1993) jäljitti demokratian onnistumisen kulttuuriset juuret Italian eri alueilla 12. vuosisadan alkuun. Nämä kolme esimerkkiä osoittavat, että kulttuuriset elementit voivat säilyä vuosisatojen ajan.

Eri maiden kulttuuristen arvo-orientaatioiden empiirisissä analyysissä on selvitetty, missä määrin kansakuntien väliset erot muuttuvat tai pysyvät vakaina. Inglehart ja Baker (2000) tutkivat World Values Surveyssa (WVS) muutoksia 38 maan pisteissä kahdella arvoulottuvuudella keskimäärin yhdeksän vuoden ajanjaksolla. He raportoivat tämän ajanjakson kuluessa korrelaatiot 0.91 'perinteisille versus maallistuneille rationaalisille arvoille' ja 0.94 'eloonjäämis- versus itsensäilmaisuarvoille'. Welzel, Inglehart ja Klingemann (2003) tutkivat 'emansipaatioarvojen' eli ihmisten valinnanvapautta korostavien arvojen muutosta WVS:ssä. Korrelaatio vuosien 1990 ja 1995 pistemäärien välillä 50 maassa oli 0.95; vuosien 1995 ja 2000 pistemäärien välillä 27 maassa se oli 0.94.

Tutkin muutosta seitsemällä kulttuurisella arvo-orientaatiollani 36 näytteessä 21 maasta keskimäärin seitsemän vuoden ajanjaksolla. Useat näistä maista olivat läpikäyneet mittavia yhteiskunnallisia muutoksia tutkimuksen ajankohtana, vuosina 1988 – 99. Esimerkiksi Kiina kohtasi merkittäviä muutoksia taloudellisissa ja poliittisissa käytännöissä sekä nautti nopeasta talouskasvusta, Hong Kong siirtyi Britannialta Kiinan hallintoon, ja sekä Unkari että Puola kokivat kommunistihallinnon lopun. Näistä huolimatta näytteiden pistemäärien korrelaatiot jokaisen kulttuurisen orientaation suhteen olivat tällä ajanjaksolla tuntuvia: juurtuneisuus 0.90, älyllinen autonomia 0.86, tunneautonomia 0.85, hierarkia 0.85, tasa-arvo 0.90, harmonia 0.88, ja hallinta 0.89. Nämä korrelaatiot voivat jopa aliarvioida kulttuuristen arvojen vakautta, koska monet tutkituista näytteistä eivät olleet kovin yhdenmukaisesti muodostettuja näinä kahtena ajankohtana.

Kokonaisuudessaan kulttuuristen arvo-orientaatioiden erot maiden välillä ovat melko vakaat: maiden *suhteelliset* sijainnit näillä orientaatioilla muuttuvat hyvin hitaasti. Inglehart (1997) on raportoinut post-materiaalisten arvojen tasaisen nousun eri ajanjaksoilla useimmissa maissa, mutta vain vähäisiä muutoksia maiden suhteellisissa sijainneissa. Omassa 36 näytteen aineistossani ainoa johdonmukainen muutos oli keskimääräinen 0.3 keskihajonnan suuruinen nousu harmonia-arvoissa. Näytteiden varianssi jokaisen seitsemän kulttuurisen orientaation suhteen oli käytännöllisesti katsoen sama molempina ajankohtina. Maatasoiset arvoerot eivät siis vain pysyneet vakaina, ne eivät myöskään osoittaneet mitään merkkejä lähentymisestä. Kulttuurien lähentyminen pukeutumis- ja ruokailutavoissa sekä musiikissa ei toistu kulttuurin perustavammanlaatuisilla tasoilla, vallitsevilla arvo-orientaatioissa. Tietysti sekä omien aineistojeni että WVS-aineistojen analyysit tutkivat muutosta suhteellisen lyhyellä ajanjaksolla. Ennen kuin muutosnopeudesta voidaan tehdä varmoja johtopäätöksiä, meidän on odotettava aineistoa, jonka avulla voidaan selvittää pidemmän ajanjakson kuluessa tapahtuvaa muutosta.

4 KULTTUURISTEN ARVOJEN MAAILMANKARTTA

KULTTUURISTEN ARVOJEN MAAILMANKARTTA ON KAKSIULOTTEINEN PROJEKTIO KAIKISTA TÄSSÄ TUTKIMUKSESSA TUNNISTETUISTA MERKITYKSELLISISTÄ KULTTUURIEROISTA.

KARTTA ON MUODOSTETTU TÄMÄN TUTKIMUKSEN EMPIIRISESTÄ AINEISTOSTA JA SE ANTAA SELKEÄN KUVAN KULTTUURISTEN RYHMIEN VÄLISISTÄ EROISTA JA YHTÄLÄISYYKSISTÄ.

KARTTA OSOITTAÄ, ETTÄ TUTKITUT 75 MAATA RYHMITTYVÄT KAHDEKSAKSI YLIKANSALLISEKSI KULTTUURIALUEEKSI JA MUUTAMIKSI TÄRKEIKSI POIKKEUKSIKSI NÄISTÄ.

Kartta ja miten se piirretään

Kulttuuristen arvojen maailmankartta on kaksiulotteinen projektio kaikesta siitä informaatiosta, mitä meillä on 77 kulttuurisen ryhmän kulttuurisista arvo-orientaatioista (kuva 3). Tässä luvussa tutkitaan näiden ryhmien keskinäisiä suhteita sekä niiden suhteita kulttuuriin ulottuvuuksiin. Kartta on muodostettu yhdistetyistä opettaja- ja opiskelijanäytteistä (ks. tietolaatikko 3). Tietolaatikossa 4 on esimerkki Suomen, Ruotsin ja Venäjän vertaamisesta kulttuuristen etäisyyksien avulla.

Kuva 3 näyttää juurtuneisuuden täyden vektorin alhaalta vasemmalta oikealle ylös. Kulttuurisen ryhmän sijaintipaikasta juurtuneisuus-vektorille vedetty kohtisuora viiva osoittaa ryhmän suhteellisen pistemäärän tällä arvo-orientaatiolla verrattuna kaikkiin muihin ryhmiin. Kohtisuorat viivat kuvassa 3 osoittavat, että Jemenissä juur-

- Ensinnä jokaisen ryhmän pistemäärät standardoitiin sen oman keskiarvon suhteen kaikilla seitsemällä kulttuurisella orientaatiolla. Näin saatiin jokaiselle ryhmälle kulttuurinen profiili, joka kuvastaa seitsemän arvo-orientaation suhteellista tärkeyttä.
- Tämän jälkeen laskettiin kaikkien ryhmäparien välisten kulttuuristen etäisyyksien matriisit. Etäisyys oli ryhmäparien absoluuttisten etäisyyksien summa jokaisella seitsemällä arvo-orientaatiolla.
- Seuraavaksi tuotettiin moniulotteisen skaalauksen (MDS) avulla kuvan 3 kartta eli kaksiulotteinen kuvaus kaikkien ryhmien välisistä etäisyyksistä.
- Lopuksi piirrettiin MDS avaruuteen vektorit (optimaaliset regressiosuorat), jotka osoittavat, mihin suuntaan jokaisen seitsemän orientaation pistemäärät kasvavat (käyttäen 'co-plot' tekniikkaa; Goldreich & Raveh, 1993)

Tietolaatikko 3. Kulttuuristen arvojen maailmankartan muodostaminen.

tuneisuus on hyvin voimakasta, Venäjällä kohtalaista, ja entisessä Itä-Saksassa erittäin vähäistä. Lyhyet nuolet osoittavat kaikkien muiden orientaatioiden vektoreiden kulmat. Näiden vektoreiden (kuvitellut) jatkeet kulkevat kuvion painopisteen kautta, juuri Romanian yläpuolella.

Kulttuuristen ryhmien tietyn orientaation todellisten pistemäärien korrelaatio niiden sijaintiin tätä orientaatiota edustavalla vektorilla on merkitty sulkuihin orientaation nimen viereen. Näiden korrelaatioiden suuruus (vaihteluväli 0.75 – 0.98) osoittaa, että useimpien näyt-

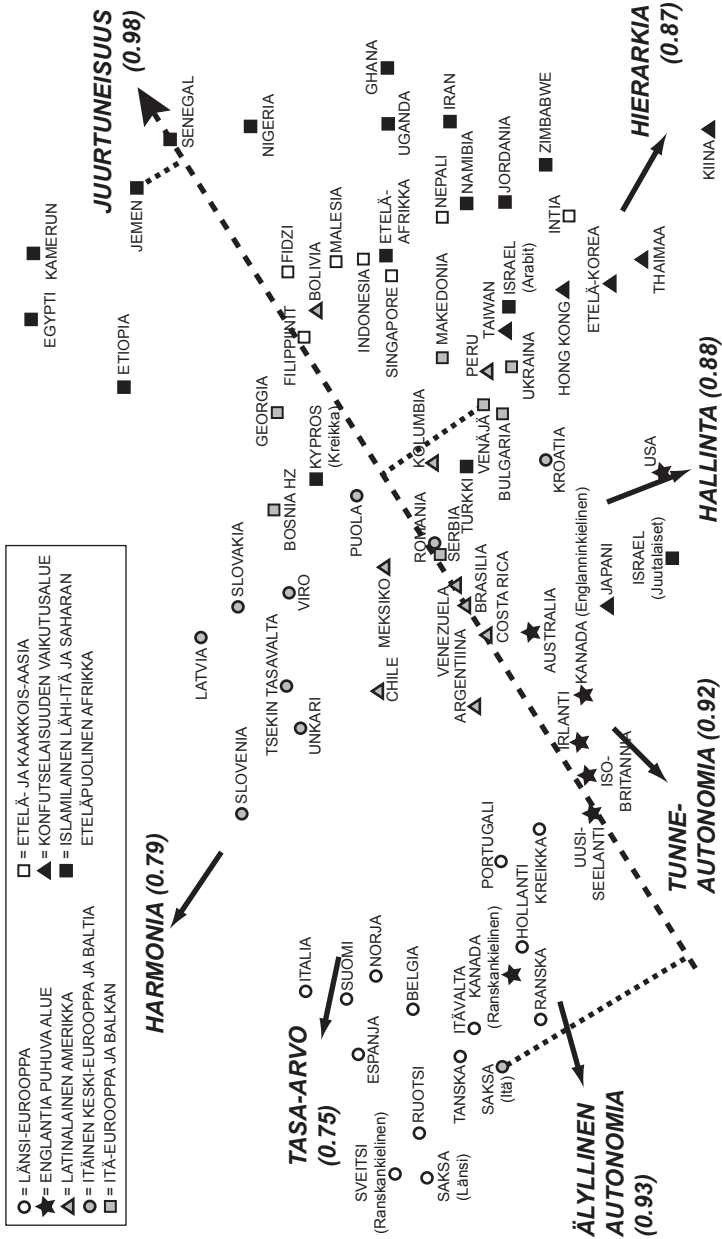
	Suomi	Ruotsi	Venäjä	Absoluuttiset etäisyydet		
				Suomi- Ruotsi	Suomi- Venäjä	Ruotsi- Venäjä
Harmonia	4.3	4.5	3.9	0.2	0.4	0.6
Juurtuneisuus	3.4	3.1	3.8	0.3	0.4	0.7
Hierarkia	1.8	1.8	2.7	0.0	0.9	0.9
Hallinta	3.7	3.8	4.0	0.1	0.3	0.2
Tunneautonomia	4.0	4.2	3.5	0.2	0.5	0.7
Älyllinen autonomia	4.9	5.1	4.3	0.2	0.6	0.8
Tasa-arvo	4.9	4.9	4.4	0.0	0.5	0.5
Absoluuttinen etäisyys				1.0	3.6	4.4

■ Verrattuna Suomen ja Ruotsin kulttuuriseen läheisyyteen (absoluuttinen etäisyys 1.0), Suomen ja Venäjän kulttuuriset profiilit ovat huomattavan erilaisia (3.6).

■ Ruotsin kulttuurinen profiili on vielä kauempana Venäjän vastaavasta (4.4) kuin Suomen profiili.

Em. kolmikkoon verrattuna Venäjän ja Ukrainan (0.5) sekä Venäjän ja Puolan (0.6) väliset kulttuuriset etäisyydet ovat paljon vähäisemmät. Venäjän ja USA:n (1.6) sekä Venäjän ja Kiinan (1.6) kulttuuristen profiilien etäisyydet ovat kohtalaiset.

Tietolaatikko 4. Suomen, Ruotsin ja Venäjän välisten absoluuttisten etäisyyksien laskeminen.

Kuva 3. Kulttuuristen arvojen maailmankartta näyttää 77 kulttuurisen ryhmän sijainnin seitsemällä kulttuurisella arvoulottuvudella sekä ryhmien keskinäiset suhteet.

teiden sijainnit tuottavat melko tarkan kuvan. Tämä johtuu siitä, että useimpien maiden profiilit antavat yhtenäisen kuvan kulttuuristen ulottuvuuksien teoreettisesta rakenteesta: tietyn arvo-orientaation toisessa ääripäässä korkealle sijoittuvat kulttuuriset profiilit sijoittuvat tyypillisesti matalalle tämän orientaation vastakkaisessa päässä ja ovat vierekkäisillä orientaatioilla tärkeydeltään melko samalla tasolla. Esimerkiksi kiinalainen kulttuuri on kaikkiin muihin verrattuna sekä erittäin hierarkkista että voimakkaasti hallintaa korostavaa. Sen sijaan se on hyvin matalalla näille vastakkaisten orientaatioiden, tasa-arvon ja harmonian, suhteen.

Seuraavat kaksi esimerkkiä havainnollistavat, kuinka kuva 3 esittää maan kulttuurisen profiilin kaikilla seitsemällä kulttuurisella orientaatiolla. Suomalainen kulttuuri (ylävasemmalla) korostaa voimakkaasti harmoniaa, älyllistä autonomiaa, ja tasa-arvoa ja kohtuullisesti tunneautonomiaa. Juurtuneisuuden, hallinnan sekä hierarkian kulttuurinen painotus on hyvin vähäistä. Tämän vastakohtana Zimbabwessa (alaoikealla) hallinta, juurtuneisuus, ja hierarkia korostuvat erittäin voimakkaasti, kun taas tunneautonomia, tasa-arvo, älyllinen autonomia ja harmonia saavat vain vähän painoarvoa.

Kahdeksan kulttuurialuetta

Jotta saisimme selkeämmän käsityksen kulttuurisesta vaihtelusta maapallon eri osissa, jaoin kulttuurisen arvojen maailmankartan osiin piirtämällä rajaviivat kulttuurisesti samanlaisten maajoukkojen ympärille. Tunnistin tällä tavoin kahdeksan ylikansallista kulttuurialuetta (kuva 4):

- Länsi-Eurooppa
- Englantia puhuva alue
- Latinalainen Amerikka

- Itäinen Keski-Eurooppa ja Baltia
- Itä-Eurooppa ja Balkan
- Etelä- ja Kaakkois-Aasia
- Konfutselaisuuden vaikutusalue
- Islamilainen Lähi-itä ja Saharan eteläpuolinen Afrikka.

Kahdeksan poikkeusta

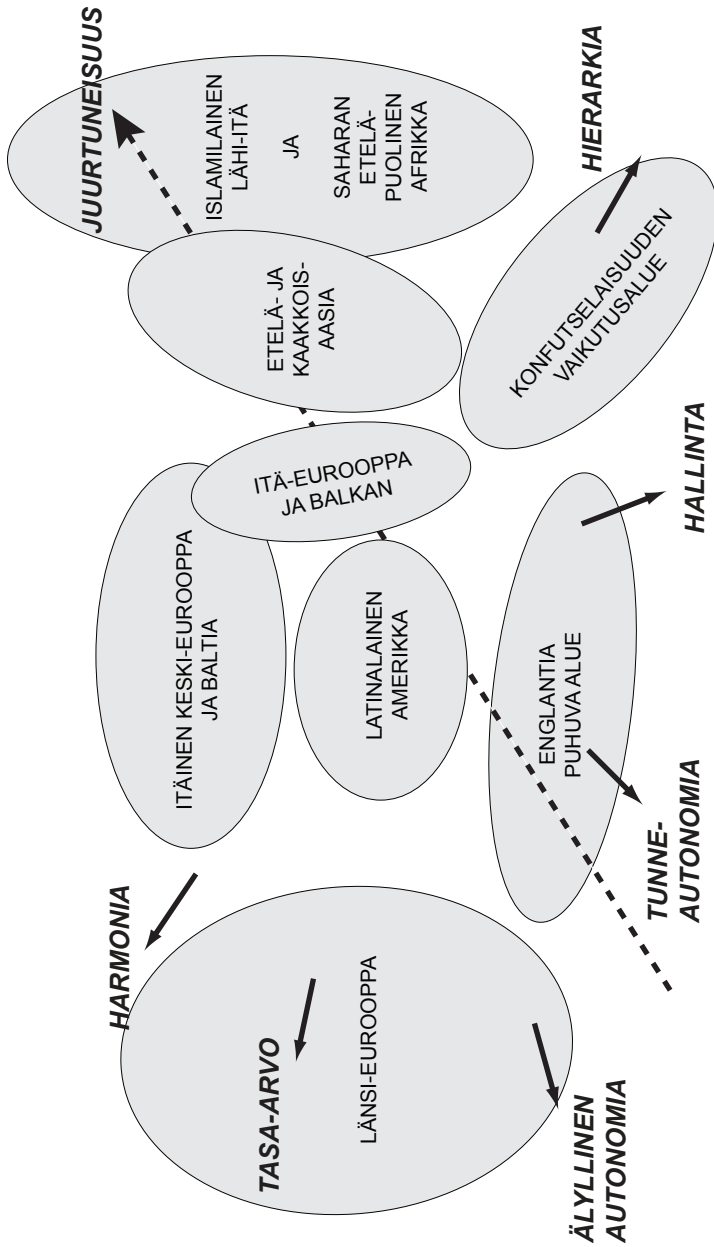
Vain kahdeksan kulttuuria ei sijoitu odotusten mukaisille kulttuurisille alueille. Kolme näistä sijoittuu kulttuurisesti hajanaiseen Lähi-itään (Turkki, kreikkalainen Kypros, Israelin juutalaiset). Kahdeksan kulttuurista aluetta limittyvät lähes täydellisesti Inglehartin ja Bakerin (2000) kaksiulotteisella mallillaan tunnistamien kulttuuristen alueiden kanssa. Näissä alueissa on myös huomattavan paljon yhtymäkohtia Huntingtonin (1993) kvalitatiivisen analyysin perusteella määrittämiin vyöhykkeisiin.

Useimmat alueet sijaitsevat maantieteellisesti melko lähellä toisiaan. Näin ollen alueiden sisäinen kulttuurinen samanlaisuus epäilemättä johtuu osittain arvojen, normien, käytäntöjen ja instituutioiden leviämisestä yli kansallisten rajojen (Naroll, 1973). Myös yhteisellä historialla, kielellä, uskonnolla, kehitystasolla ja muilla tekijöillä on merkityksensä.¹ Kulttuuristen poikkeusten arviointi havainnollistaa kulttuuristen orientaatioiden herkkyyttä näille tekijöille:

- Ranskankielisen Kanadan kulttuuri on ilmeisesti lähempänä länsieurooppalaista ja erityisesti ranskalaista kulttuuria kuin englantia puhuvan Kanadan kulttuuria ajatellen sen historiallisia ja kielellisiä juuria.

1 Schwartz (2009) ja Siegel, Licht ja Schwartz (2007) käsittelevät juurtuneisuuden ja tasarvon historiallisia lähteitä ja kansallisia eroja. Schwartz ja Ros (1995) ja Schwartz ja Bardi (1997) antavat alustavia selityksiä englantia puhuvan, länsieurooppalaisen ja itäeurooppalaisen kulttuuriprofilin ilmaantumisesta.

- Entisen Itä-Saksan kulttuuri on lähellä Länsi-Saksan kulttuuria mieluummin kuin osa Itä-Euroopan aluetta, kuvastaen yhteistä kieltä, historiaa ja perinteitä, joita kommunistihallinto ei pyyhkinyt pois.
- Turkkilainen kulttuuri tasa-arvoisempi ja autonomisempi sekä vähemmän hierarkkinen ja juurtuneisuutta korostava kuin sen Lähi-idän musliminaapurit. Tämä todennäköisesti kuvastaa sen maallistunutta demokratiaa, pitkää Itä-Euroopan vaikutteiden historiaa sekä viimeaikaista ponnistelua liittyä Länteen.
- Kreikan kyproslaiselle kulttuurille on suhteellisen tyypillistä juurtuneisuuden korostaminen ja vähäinen autonomia. Tämä saattaa kuvastaa sen yli tuhatvuotista historiaa Bysantin ja Otomaanien imperiumin alaisuudessa sekä sen itäistä ortodoksisuuskontoa.
- Israelin juutalaisten kulttuuri on lähellä englantia puhuvia kulttuureja ja etäällä ympäröivästä, lähellä arabikulttuuria olevasta Lähi-idästä. Eurooppalaiset perustivat Israelin ja sillä on vahvat poliittiset ja taloudelliset yhteykset USA:han.
- Latinalaisen Amerikan kulttuureista Bolivian ja Perun kansat olivat vähiten yhteydessä Euroopan kulttuuriin ja taloudellisesti vähiten kehittyneitä. Tämä ehkä selittää, miksi niiden kulttuureissa korostuu kaksi arvo-orientaatiota, hierarkia ja juurtuneisuus, paljon voimakkaammin kuin niiden naapurimaiden kulttuureissa.
- Seitsemän eri puolilta Japania koottua näytettä paljastavat epätavallisen yhdistelmän kulttuurisia elementtejä. Kulttuuri on voimakkaan hierarkkinen ja harmoninen, mutta ei korosta näiden vierekkäistä orientaatiota, juurtuneisuutta. Lisäksi kulttuuri on älyllisesti erittäin autonominen, mutta ei korosta tälle vierekkäistä orientaatiota, tasa-arvoa. Näin ollen Japanin sijoittuminen kartalle on väistämättä harhaanjohtava. Tämä epätavallinen yhdistelmä ei hämmästyttä useita japanilaisen kulttuurin tutkijoita (esim. Benedict, 1974; Matsumoto, 2002). Se kertoo jännitteisestä ja muutostilassa olevasta kulttuurista.

Kuva 4. Kahdeksan kulttuurialuetta kartalla.

Kahdeksan kulttuurialueen profiilit

Tutkikaamme seuraavaksi kulttuurisia orientaatioita, jotka luonnehtivat jokaista erillistä kulttuurista aluetta. Perustan luonnehdinnat todellisiin kulttuuristen orientaatioiden pistemääriin, koska, kuten huomautin aikaisemmin, sijainnit seitsemän muuttujan suhteen kahdella ulottuvuudella eivät voi olla täydellisiä. Tästä huolimatta alueiden sijainnit vektoreilla kuvassa 4 ovat melko tarkkoja ja erittäin informatiivisia.

Länsi-Eurooppa. Länsi-Euroopan kulttuuri korostaa tasa-arvoa, älyllistä autonomiaa ja harmoniaa enemmän kuin minkään muun alueen kulttuuri ja muita kulttuureja vähemmän hierarkiaa ja juurtuneisuutta, mikä vastaa sen sijaintia kuvan 4 vasemmassa laidassa. Tämä profiili säilyy myös sen jälkeen, kun kansallisen varakkuuden vaikutus (henkeä kohden laskettu BKT vuonna 1985) on eliminoitu. Vaikka Länsi-Euroopan vauraus voi vaikuttaa sen kulttuuriin, muut tekijät ovat ilmeisesti tärkeämpiä. Tällainen kulttuurinen profiili sopii demokraattisten hyvinvointivaltioiden muodostamalle alueelle, jossa huoli ympäristöstä on erityisen korkealla (vrt. Ester, Halman, & Seuren, 1994).

Vaikka kulttuuri yhdistää laajasti Länsi-Euroopan maita, kun näitä verrataan maailman muihin alueisiin, on alueen sisällä myös runsaasti kulttuurista variaatiota. Kreikan kulttuuri on länsieurooppalaisista vähiten tyypillisin — muita maita enemmän hallintaa ja vähemmän älyllistä autonomiaa ja tasa-arvoa painottava. Ranskalainen ja Sveitsin ranskalainen kulttuuri ovat länsieurooppalaisiksi suhteellisen hierarkkisia, mihin yhdistyy myös melko voimakas älyllinen ja tunneautonomia. Molemmat ilmeisesti säilyttävät jossain määrin hierarkkisen orientaation huolimatta autonomian painottumisesta. Tällaisten variaatioiden yksityiskohtainen analyysi ei sisälly tämän monografian piiriin, mutta kulttuuriset erot alueiden sisällä ovat mielekkäitä.

Englantia puhuva alue. Englantia puhuva alue on erityisen vahva tunneautonomian ja hallinnan suhteen sekä vain vähän harmoniaa ja juurtuneisuutta painottava verrattuna muuhun maailmaan. Alue on keskiarvossa älyllisen autonomian, hierarkian ja tasa-arvon suhteen. Amerikan kulttuuri eroaa muiden englantia puhuvien maiden kulttuureista siinä, että siellä korostuu voimakkaammin hallinta ja hierarkia sekä vähemmän älyllinen autonomia, harmonia ja tasa-arvo. Tällainen kulttuurinen profiili rohkaisee itsevarmaan ja käytännölliseen yrittäjyyteen sekä jopa sosiaalista ympäristöä ja luontoa riistävään orientaatioon. USA:ta lukuun ottamatta tämä alue on erityisen homogeeninen.

Kulttuurieroja 'Lännessä'. Lännen individualistisesta kulttuurista vallitsee laaja yksimielisyys. Mutta monitahoisempi seitsemän kulttuurisen orientaation käsitteistö paljastaa huomiota herättäviä eroja läntisen maailman piirissä. Verratessaan 22 länsieurooppalaista näytettä kuuteen Yhdysvaltojen näytteeseen Schwartz ja Ros (1995) löysivät suuria ja merkittäviä eroja kuudella seitsemästä kulttuurisesta orientaatiosta. Tasa-arvo, älyllinen autonomia ja harmonia korostuvat Länsi-Euroopassa, kun taas Yhdysvalloissa painottuvat enemmän hallinta, hierarkia ja juurtuneisuus. Kumman tahansa näiden kulttuurien kuvaaminen termillä ”individualisti” vääristää näiden analyysien paljastamaa kuvaa.

Länsi-Euroopan kulttuuriset orientaatiot ovat yhdessä mielessä individualistisia: ne painottavat älyllistä ja tunneautonomiaa sekä panevat vain vähän painoa hierarkialle ja juurtuneisuudelle verrattaessa niitä maailman muihin kulttuureihin. Mutta toisessa mielessä Länsi-Euroopan prioriteetit ovat ristiriidassa tavanomaisen individualismi-käsityksen kanssa: ne painottavat tasa-arvoa ja harmoniaa sekä jättävät hallinnan taka-alalle. Tämä kulttuuri siis vaatii epäitsestä huolehtimista muiden hyvinvoinnista ja sopeutumista luontoon

ja sosiaaliseen maailmaan, mieluummin kuin ajaa muuttamaan näitä itsevarmoin teoin. Tämä on täysin päinvastaista siihen nähden, mitä individualismin yleensä ymmärretään tarkoittavan.

Yhdysvaltain kulttuuriset painotukset ilmenevät erilaisena, mutta yhtä lailla monitahoisena rakenteena. Amerikan arvo-orientaation individualistinen puoli korostaa tunneautonomiata ja hallintaa harmonian kustannuksella. Tästä on voinut saada alkunsa amerikkalaisen kulttuurin stereotypia, joka hyväksyy itsekkään oman edun tavoittelun ja kannustaa siihen. Tämäkään ei edusta prototyyppistä individualismia, koska älyllinen autonomian merkitys on suhteellisen vähäinen. Sitä paitsi sekä hierarkia että juurtuneisuus, kollektivismiin keskeiset orientaatiot, ovat vahvoja verrattuna Länsi-Eurooppaan. Tämä sopii uskonnon, konservatiivisten perhearvojen ja poikkeavuudesta rankaisemisen painottamiseen Amerikassa, kuten sen kulttuuria analysoineet tutkijat ovat huomauttaneet (esim. Bellah, Madsen, Sullivan, Swidler, & Tipton, 1986; Etzioni, 1993).

Konfutselaisuuden vaikutusalue. Myös konfutselaisuuden vaikutusalueella ilmenee käytännöllinen yrittäjäorientaatio. Tähän orientaatioon kuitenkin yhdistyy voimakas hierarkkisuus ja hallinta sekä tasa-arvon ja harmonian torjunta verrattuna muihin alueisiin. Juurtuneisuus korostuu tällä alueella enemmän kuin missään Euroopan tai Amerikan kulttuurissa. Tällainen profiili on sopusoinnussa useiden konfutselaisen kulttuurin analyysien kanssa (esim. Bond, 1996). Alueen sisäiset erot ovat vähäiset lukuun ottamatta Japania, joka on huomattavasti alueen muita maita harmonisempi ja älyllisesti autonomisempi sekä vähemmän juurtuneisuutta korostava ja hierarkkinen.

Islamilainen Lähi-itä ja Saharan eteläpuolinen Afrikka ². Saharan eteläpuolisen Afrikan, Pohjois-Afrikan ja islamilaisen Lähi-idän kulttuuriset ryhmät muodostavat laajan alueen, joka ei jakaudu selkeisiin osiin. Näissä kulttuureissa korostuu erittäin voimakkaasti juurtu-

² Jätän analyysin ulkopuolelle Kyproksen, Israelin juutalaiset, ja Turkin, joita käsiteltiin aiemmin.

neisuus ja heikosti sekä tunne- että älyllinen autonomia. Näin ollen niissä painottuu elämän tarkoituksen etsiminen sisäryhmän sosiaalisista suhteista sekä ryhmäsolidaarisuuden ja perinteisen järjestyksen puolustaminen, mieluummin kuin yksilöllisen ainutlaatuisuuden kehittäminen. Tämä sopii hyvin Lähi-idästä (esim. Lewis, 2003) ja Saharan eteläpuolisesta Afrikasta (esim. Gyekye, 1997) tehtyjen tutkimusten johtopäätöksiin. Alueella ilmenee paljon variaatiota muiden orientaatioiden kuin juurtuneisuuden, tasa-arvon ja älyllisen autonomian suhteen.

Etelä- ja Kaakkois-Aasia. Etelä- ja Kaakkois-Aasian alueen kulttuuri on erityisen hierarkkinen ja juurtuneisuutta painottava sekä vähemmän autonominen ja tasa-arvoinen. Tämä korostaa yksilöiden velvollisuuksien täyttämistä hierarkkisessa järjestelmässä, mikä tarkoittaa sitä, että noudatetaan korkeamman statuksen tai auktoriteettirooleissa toimivien odotuksia sekä odotetaan nöyryyttä ja tottelevaisuutta alemmissa rooleissa toimivilta. Kuten Afrikassa, täälläkin sisäryhmän sosiaalisten suhteiden, ennemmin kuin autonomisten pyrkimysten, odotetaan antavan merkityksen elämälle. Alueen ryhmät ovat kulttuurisesti melko homogeenisia, lukuun ottamatta Intiaa, jossa hallinta korostuu erityisen voimakkaasti. Alueella dominoivien uskontojen moninaisuus (hindulaisuus, roomalaiskatoililaisuus, islam, buddhalaisuus, protestanttinen metodismi) ei tuota kulttuurista heterogeenisuutta perusorientaatioihin.

Itäinen Keski-Eurooppa ja Baltia versus Itä-Eurooppa ja Balkan. Näillä molemmilla kulttuurisilla alueilla juurtuneisuus ja hierarkkisuus on vähäistä verrattuna Afrikkaan, Lähi-itään ja Etelä- ja Kaakkois-Aasiaan, mutta voimakkaampaa kuin Länsi-Euroopassa. Itäisen Keski-Euroopan ja Baltian kulttuuri (aineistossamme Kroatia, Latvia, Puola, Romania, Slovakia, Slovenia, Tšekin tasavalta, Unkari ja Viro,) on jonkin verran harmonisempi ja älyllisesti autonomisempi

sekä vähemmän hierarkkinen kuin Balkan ja itäisempi kulttuuri (aineistossamme Bosnia-Herzegovina, Bulgaria, Georgia, Makedonia, Serbia, Ukraina ja Venäjä).³

Baltian ja Itäisen Keski-Euroopan valtioilla on vahvemmat historialliset ja kauppasuhteet Länsi-Eurooppaan, eikä totalitaarinen kommunistihallinto vaikuttanut niihin yhtä vakavasti ja ne pääsivät siitä eroon aikaisemmin. Kuten Länsi-Eurooppa, ne ovat roomalaiskato-lisia tai protestanttisia. Nämä tekijät auttavat selittämään, miksi niiden kulttuurinen profiili on lähempänä länsieurooppalaista. Tämän vastakohtana Itä-Euroopan ja Balkanin kulttuurisen alueen mailla oli heikommat siteet Länteen, historialliset yhteydet Ottomaanien imperiumiin, ja kommunismin vaikutus ulottui niissä syvälle. Lisäksi ne harjoittavat konservatiivisempia ja sisäryhmäorientoituneempia ortodoksia uskontoja (Zemov, 1961, 1971). Nämä tekijät auttavat selittämään niiden kulttuurille ominaisen suhteellisen vähäisen tasa-arvon ja älyllisen autonomian sekä voimakkaamman hierarkkisuuden.

Latinalainen Amerikka. Lopuksi Latinalainen Amerikka, jonka kulttuuri on lähellä maailmanlaajuisia keskiarvoja kaikilla seitsemällä orientaatiolla. Alue on lisäksi kulttuurisesti erityisen homogeeninen, lukuun ottamatta Boliviaa ja Perua, joiden väestöt ovat saaneet vähiten vaikutteita Euroopan kulttuurista. Jotkut tutkijat kuvaavat Latinalaisen Amerikan kulttuuria kollektivistiseksi (esim. Hofstede, 2001; Triandis, 1995). Verrattuna Länsi-Eurooppaan näin näyttääkin olevan. Latinalainen Amerikka on Länsi-Eurooppaa hierarkkisempi ja enemmän juurtuneisuutta korostava; luultavasti nämä ovat kollektivismen pääkomponentit. Se on myös vähemmän autonominen älyllisesti, joka on luultavasti individualismin pääkomponentti. Tilanne muuttuu kuitenkin päinvastaiseksi, kun vertaamme Latinalaista Amerikkaa Afrikan, Lähi-idän ja Etelä- ja Kaakkois-Aasian kulttuu-

3 Georgia ja Bosnia-Herzegovina ovat poikkeuksia, jotka vaativat lisätutkimuksia.

reihin. Tämä esimerkki korostaa vertailuryhmän tärkeyttä. Ryhmän kulttuuri voi näyttää erilaiselta maailmanlaajuisesta näkökulmasta kuin kapea-alaisemmissa vertailuissa.

5 KULTTUURISET ARVO- ORIENTAATIOT JA YHTEISKUNTAPOLITIikka

MAASSA VALLITSEVAT KULTTUURISET ARVO-ORIENTAATIOT ILMENEVÄT HALLINNON TÄRKEIMMISSÄ YHTEISKUNTAPOLITIIKAN PERIAATTEISSA JA YHTEISKUNNALLISISSA KÄYTÄNNÖISSÄ.

KULTTUURISET ORIENTAATIOT VOIVAT VAIKUTTA ESIMERKIKSI NAISTEN TASAARVOON, JULKISIIN MENOIHIN, HALLITUSTEN TARJOAMAAN SOSIAALISEEN TURVAVERKKOON JA TAPAAN, JOLLA HALLITUKSET SUOJELEVAT KANSALAISIAAN SISÄISILTÄ JA ULKOISILTA UHILTA JA VÄKIVALLALTA.

VÄESTÖ KOKEE VALLITSEVAN KULTTUURIN KANSSA SOPUSOINNUSSA OLEVAT TOIMINTAPERIAATTEET JA KÄYTÄNNÖT LUONNOLLISEMMIKSI JA OIKEUTETUMIKSI, JA SEN KANSSA RISTIRIIDASSA OLEVAT EPÄTARKOITUKSENNUKAIKSIKSI TAI VÄÄRIKSI.

Tutkimuskohteena neljä yhteiskuntapolitiikan aluetta

Maassa vallitsevat kulttuuriset arvo-orientaatiot ilmenevät todennäköisesti hallinnon tärkeimmillä yhteiskuntapolitiikan lohkoilla ja yhteiskunnallisissa käytännöissä. Kulttuuriset orientaatiot saavat itsensä kanssa yhteensopivat politiikat ja käytännöt tuntumaan luonnollisilta, antavat niille perustelut, ja oikeuttavat yritykset estää niiden rajoittamisen tai niille vastakkaiset politiikat ja käytännöt, jotka ovat ristiriidassa vallitsevien arvojen kanssa. Tämä luku antaa esimerkkejä em. argumentista tutkimalla kulttuuristen arvo-ulottuuksien suhteita neljään merkittävään julkisen politiikan alueeseen ja näillä vallitseviin käytäntöihin: naisten tasa-arvoon, julkisiin menoihin, sosiaalisen turvaverkon järjestämiseen sekä sisäisen ja ulkoisen väkivallan käsittelyyn.

Naisten tasa-arvo

Naisten tasa-arvo yhteiskunnallisessa, taloudellisessa ja poliittisessa elämässä sekä heidän mahdollisuutensa autonomiseen päätöksentekoon on eräs alue, jolla kulttuuriset arvo-orientaatiot vaikuttavat menettelytapoihin. Jos yhteiskunnassa vallitseva kulttuuri on enemmän autonominen kuin juurtuneisuutta korostava, naisten pitäisi voida kehittää itsenäisemmin kykyjään ja seurata omia mieltymyksiään. Samaan tapaan tasa-arvoa painottavat kulttuurit tuottavat tasa-arvoisemman yhteiskunnan kuin hierarkkiset, joissa keskinäiset riippuvuussuhteet ja työt säädellään roolien kautta. Harmonisten suhteiden kulttuurinen preferenssi itsevarman hallinnan vastakohtana voi myös edistää naisten tasa-arvoa, koska naiset kautta maailman arvostavat hyväntahtoisuutta enemmän ja valtaa vähemmän kuin miehet (Schwartz & Rubel, 2005).

Kulttuuriset arvo-orientaatiot voivat oikeuttaa ja mahdollistaa, mutta myös kyseenalaistaa ja estää pyrkimyksen tasa-arvoon. Näin voi tapahtua joko arkielämässä koettujen epävirallisten tai virallisten pakotteiden kautta tai kulttuuristen orientaatioiden oikeuttamien ja näihin perustuvien yhteiskunnallisten instituutioiden rakenteiden, käytäntöjen ja sääntöjen kautta. Täten kulttuurinen juurtuneisuus painostaa naisia todennäköisesti omistautumaan lähes yksinomaan perheilleen eikä rohkaise heitä hakeutumaan yhtäläillä miesten kanssa koulutukseen tai työelämään. Kulttuurisella hierarkkisuudella voi olla samanlaisia vaikutuksia, koska se suosii odotuksia, joiden

Taulukoissa 1 ja 2 esitetyissä analyyseissä käytetään seitsemästä kulttuurisesta arvo-orientaatiosta muodostettua kolmea arvoulottuvuus -muuttujaa, jotka on laskettu seuraavasti:

- Autonomian aste -muuttuja osoittaa maan sijainnin arvoulottuvuudella autonomia vs. juurtuneisuus. Se lasketaan ottamalla ensin jokaisen maan kahdesta autonomia-pistemäärästä keskiarvo, josta sitten vähennetään juurtuneisuuden pistemäärä. Mitä korkeampi pistemäärä, sitä enemmän kulttuuri korostaa autonomiaa. Mitä matalampi pistemäärä, sitä enemmän kulttuuri korostaa juurtuneisuutta.
- Tasa-arvon aste -muuttuja osoittaa maan sijainnin arvoulottuvuudella tasa-arvo vs. hierarkia. Se lasketaan vähentämällä tasa-arvon pistemäärästä hierarkian pistemäärä. Mitä korkeampi pistemäärä, sitä enemmän kulttuuri korostaa tasa-arvoa. Mitä matalampi pistemäärä, sitä enemmän kulttuuri korostaa hierarkiaa.
- Harmonian aste -muuttuja osoittaa maan sijainnin arvoulottuvuudella harmonia vs. hallinta. Se lasketaan vähentämällä harmonian pistemäärästä hallinnan pistemäärä. Mitä korkeampi pistemäärä, sitä enemmän kulttuuri korostaa harmoniaa. Mitä matalampi pistemäärä, sitä enemmän kulttuuri korostaa hallintaa.

Tietolaatikko 5. Kulttuuristen arvoulottuvuus -muuttujien laskeminen.

mukaan sekä naiset että miehet täyttävät heihin kohdistuvat perinteiset yhteiskunnalliset roolivelvoitteet, joihin kuuluu naisen kotonaolo. Yksinkertaistaakseni empiiristen tulosten esittämistä, käytän seitsemästä kulttuurisesta orientaatiosta muodostuneita kolmea pääarvoluttuvuutta mieluummin kuin erillisiä orientaatioita. Nämä muuttujat

	N	AUTONOMIAN ASTE (autonomian ja juurtuneisuuden erotus)	TASA-ARVON ASTE (tasa-arvon ja hierarkian erotus)	HARMONIAN ASTE (harmonian ja hallinnan erotus)
NAISTEN TASA-ARVO				
Keskimääräinen yhteiskunnallinen sekä terveyteen, koulutukseen ja työllisyyteen liittyvä tasa-arvo 1988 ^A	69	0.74**	0.41**	0.29*
Naisten prosenttiosuus ministereistä 1994-1998 ^B	73	0.52**	0.55**	0.28*
Sukupuolten voimasuhteiden mitta 1992-94 ^C	56	0.75**	0.50**	0.25
JULKISET MENOT, % BKT:STA 1990				
Terveysmenojen osuus 1990 ^D	53	0.69**	0.53**	0.30*
Koulutusmenojen osuus 1985-87 ^D	59	0.42**	0.28*	-0.12
Puolustusmenojen osuus 1992 ^E	64	-0.05	-0.22	-0.31*
SOSIAALINEN TURVAVERKKO^F				
Työttömyystuet	62	0.59**	0.42**	0.31*
Avustukset työttömyyden, vanhuuden, työkyvyttömyyden tai kuolemantapausten varalle	62	0.64**	0.39**	0.37**
VÄKIVALTA				
Sotilastoimet (lkm) ensivastauksena ulkopoliittisissa kriiseissä 1945-2001 ^G	52	-0.15	-0.17	-0.43**
Vankimäärä / 100.000 asukasta ^H	76	-0.04	-0.25*	-0.18

**p<0.01, *p<0.05, 2-suuntainen

^APopulation Crisis Committee 1988.

^BUnited Nations Women Watch, 1999.

^CGender empowerment measure, Human Development Report, 1995.

^DHuman Development Report, 2001.

^E1992 World Yearbook.

^FBotero, et al. (2004)

^GCenter for International Development & Conflict Management. www.cidcm.umd.edu/ich/data

^HWalmsley (2007), World Prison Population List (7th Ed.)

Taulukko 1. Kulttuuristen arvo-orientaatioiden korrelaatiot kansallisiin yhteiskuntapolitiikkoihin.

esitellään tietolaatikossa 5. Taulukon 1 ylimmässä neljänneksessä raportoidaan kulttuuristen orientaatioiden korrelaatiot kolmeen naisten tasa-arvon indeksiin.

Naisten tasa-arvon yleisindeksinä käytin 69 maan keskiarvopistemääriä, jotka on laskettu Väestökriisikomitea 1988:n (Population Crisis Committee for 1988) raportoimasta neljästä erityyppisestä tasa-arvon muodosta, jotka ovat yhteiskunnallinen tasa-arvo sekä terveyteen, koulutukseen ja työllistymiseen liittyvä tasa-arvo. Kaikki korrelaatiot tähän indeksiin ovat odotetun suuntaisia ja tilastollisesti merkitseviä. Maassa vallitsevan *autonomian asteella* on voimakkaimmat yhteydet naisten tasa-arvoon, johon seuraavaksi voimakkaimmin liittyvät *tasa-arvon* ja *harmonian asteet*.

Toisena indeksinä, kuvaamassa tasa-arvoa politiikan alueella, käytin naisten osuutta ministereistä 73 maan kansallisissa hallituksissa vuosina 1994 – 98. Myös tässä suhteessa maassa vallitsevan *autonomian*, *tasa-arvon* ja *harmonian asteet* korreloivat tilastollisesti merkitsevällä tavalla naisten tasa-arvoon.

Kolmantena indeksinä käytin Yhdistyneiden kansakuntien sukupuolten voimasuhteiden mittaa (Gender empowerment measure), joka kuvastaa naisten ja miesten (1) osuutta ansaituista tuloista ja (2) parlamenttipaikoista sekä (3) asemaa työelämässä hallintotehtävissä, päällikkönä, ammattilaisena tai teknisenä asiantuntijana. Tämä tasa-arvoindeksi tuottaa samanlaiset korrelaatiot kuin edellisetkin suhteessa kulttuurisiin ulottuvuuksiin.

Kokonaisuudessaan tämä naisten tasa-arvoisuutta kuvaava käytäntöjen valikoima on johdonmukainen suhteessa vallitseviin kulttuurisiin orientaatioihin ja todennäköisesti myös saanut näistä vaikutteita. Naisten tasa-arvo paranee sitä enemmän, mitä enemmän kulttuuri painottaa autonomiaa suhteessa juurtuneisuuteen, tasa-arvoa suhteessa hierarkiaan, ja harmoniaa suhteessa hallintaan.

Julkiset menot

Vallitsevilla kulttuurisilla orientaatioilla on myös ilmeisiä vaikutuksia julkisiin menoihin esimerkiksi terveyden, koulutuksen ja maanpuolustuksen alalla. Perinteisissä yhteiskunnissa suku otti vastuun jäsentensä terveydestä ja koulutuksesta. Kansakuntien kehittyessä ottavat hallitukset kuitenkin osan tästä vastuusta. Kulttuurinen autonomia ja tasa-arvo perustelevat ja edistävät kolmea pyrkimystä: (1) yhteiskunnan yksittäisten jäsenten riippumattomuutta suvusta, (2) heidän ainutlaatuisten kykyjensä ja harrastustensa kehittämistä huolimatta sisäryhmän paineista, ja (3) odotusta, että kaikilla on yhteiskunnassa samat mahdollisuudet. Tämän vuoksi hallitukset maissa, joissa vallitsee tällainen kulttuuri, investoivat todennäköisemmin kansalaistensa terveydenhoitoon ja koulutukseen. Juurtuneisuutta ja hierarkiaa painottava kulttuuri puolestaan kannustaa suvun jatkuvaan vastuuseen jäsentensä hyvinvoinnista. Tämän vuoksi tällaiset kulttuuriset orientaatiot tuottavat hallituksille vähemmän painetta investoida julkiseen terveydenhoitoon ja koulutukseen.

Taulukon 1 toisen neljänneksen kaksi ylintä riviä osoittavat kulttuuristen ulottuvuuksien korrelaatiot maiden kansalliseen kansantuotteeseen (GNP) suhteutettuihin julkisiin menoihin terveyden ja koulutuksen osalta. Odotusten mukaisesti sekä maassa vallitseva korkea *autonomian* että *tasa-arvon aste* liittyvät hallitusten suurempiin investointeihin terveyteen ja koulutukseen.

Taulukon toisen neljänneksen kolmas rivi suhteuttaa kulttuuriset orientaatiot puolustusmenoihin ja tuottaa edellisistä poikkeavan rakenteen. Huolimatta siitä, painottuuko kulttuurissa korkea vai matala *autonomian* tai *tasa-arvon aste*, hallituksen keskeinen rooli on suojella kansalaisiaan. Näin ollen nämä kaksi kulttuurista ulottuvuutta eivät liity puolustusmenoihin. Puolustukseen investoidaan kuitenkin enemmän maissa, joiden kulttuurissa *harmonian aste* on matala, kuten taulukon tilastollisesti merkitsevä negatiivinen kor-

relaatio osoittaa. Hallintaa painottavissa kulttuureissa rohkaistaan kansalliseen itsetehostukseen ja tavoittelemaan resurssien kontrollia sekä oikeutetaan tällainen toiminta. Tällainen itsevarmuus voi johtaa useammin valtioiden välisiin uhkiin ja konflikteihin osallistumiseen ja vaatii siksi suuremmat puolustusmenot. Sitä vastoin harmonisissa kulttuureissa päinvastainen vaikutus on todennäköinen.

Sosiaalinen turvaverkko

Hallitusten tärkeimmät toiminnot liittyvät lakisääteisen sosiaalisen turvaverkon tuottamiseen kansalaisille ja etenkin heikossa asemassa oleville. Turvaverkkolainsäädännössä on kansallisia eroja valtion myöntämässä avustuksissa tai korvauksissa työttömyyden, vanhuuden, työkyvyttömyyden tai kuolemantapausten varalle. Kulttuurissa vallitsevat autonomiaan, tasa-arvoon ja harmoniaan liittyvät arvopainotukset ovat omiaan edistämään ja tukemaan lainsäädäntöä, joka suojaaa työntekijöitä työmarkkinoiden oikulta ja vaimentaa tulojen menettämisen tuhoisia vaikutuksia sairauden, työkyvyttömyyden tai kuoleman kohdatessa.

Autonominen orientaatio rohkaisee yksilöitä kehittämään omia kiinnostuksen kohteitaan ja lahjojaan sekä etsimään juuri itselleen sopivaa paikkaa työelämässä. Lait, jotka vähentävät työttömyyden haittavaikutuksia, tekevät tällaisen etsinnän helpommin mahdolliseksi. Tälle vastakkainen, juurtuneisuutta korostava orientaatio puolestaan lähtee siitä, että suku huolehtii jäsenistään, jotka eivät selviä yksin. Tämän takia se ei kannusta anteliaisiin työttömyysetuihin. Tasa-arvoa painottava kulttuurinen orientaatio rohkaisee myös lainsäädännön kautta vähentämään työttömyyden aiheuttamia haittoja. Se pitää ihmisiä vapaaehtoisina toimijoina, jotka tekevät itse sopimuksensa työmarkkinoilla, ja jotka moraalisesti tasavertaisina yksilöinä ansaitsevat tulla suojelluiksi. Tämän vastakohtana hierarkkinen

kulttuuri pitää ihmisiä enemmänkin järjestelmän rattaina, joiden moraalinen arvo riippuu siitä, täyttävätkö he itseensä kohdistuvat roolivoitot. Tällöin työttömyys on enemmänkin henkilökohtainen kuin järjestelmän huolenaihe. Hallinnan kulttuuri keskittyy kovalla yrittämisellä saavutettuihin tuloksiin ja hyötyihin mieluummin kuin työntekijöiden hyvinvointiin. Vastakohtana harmoniselle orientaatiolle, joka rohkaisee työrauhaa rakentavaan lainsäädäntöön, hallinnan orientaatio saattaa rajoittaa työttömyysetuuslainsäädäntöä, koska se rasittaa yritteliäitä ja menestyviä suojellakseen niitä, jotka eivät tällaisia ole.

Boteron ym. (2004) työttömyysetujen indeksi ottaa huomioon, mitä vaaditaan etujen saamiseksi, millä prosenttiosuudella työttömyysajan ansio vähenee, karenssiajan jonka jälkeen etuutta alkaa saada ja prosenttiosuuden, jonka etuus palkasta kattaa. Jos maassa vallitsee korkea *autonomian*, *tasa-arvon* ja *harmonian aste*, ovat sen tarjoamat työttömyysetut hypoteesin mukaisesti runsaampia kuin päivänvastaisessa tapauksessa (taulukko 1, kolmas neljännes). Botero ym. (2004) tarjoavat myös indeksin eri maiden lakisääteisistä eduista ikäihmisille, työkyvyttömille, ja kuolemantapausten varalle. Tämän indeksin pitäisi liittyä kulttuurisiin arvo-orientaatioihin samalla tavoin kuin työttömyysetujenkin. Orientaatioiden, jotka edistävät näkemystä yksilöstä itsenäisenä ja moraalisesti arvokkaana toimijana, jonka hyvinvoinnista laajempi yhteiskunta vastaa (*korkea autonomia* ja *tasa-arvon aste*), pitäisi korreloida positiivisesti tällaisten etujen tuottamiseen. Myös yhteiskunnallisen *harmonian* pitäisi korreloida positiivisesti tällaisten etujen tuottamiseen päinvastoin kuin sen vastakohdan, *hallinnan*, joka näkee häiriöt kehityksen hintana. Havaitut korrelaatiot tukevat täysin näitä odotuksia. Täten hallitusten tarjoama sosiaalinen turvaverkko on sitä kattavampi, mitä enemmän kulttuuri painottaa autonomiaa suhteessa juurtuneisuuteen, tasa-arvoa suhteessa hierarkiaan, ja harmoniaa suhteessa hallintaan.

Väkivalta

Kansallisvaltioilla on ainutlaatuinen monopoli lailliseen voimakeinojen käyttöön omalla alueellaan. Tästä oikeudesta seuraa vastuu suojella kansalaisia heihin kohdistuvalta sisäiseltä ja ulkoiselta väkivallalta ja sen uhalta. Tavat, joilla kansakunnat tätä oikeuttaan harjoittavat ja vastuutaan kantavat vaihtelevat merkittävästi. Yksi ulkoisiin väkivallan uhkiin kohdistuvien toimintaperiaatteiden mitta on se, kuinka usein maat ryhtyvät sotilaallisiin toimiin ensisijaisena vastauksenaan ulkopoliittisissa kriiseissä. Hallitukset ovat taipuvaisempia valitsemaan sotilaallisen vastauksen, jos kansalaisten voidaan luottaa hyväksyvän tällaisen menettelyn. Mitä selkeämmin kansalaiset näkevät maailman kilpailuhenkisenä ympäristönä, jossa on reagoitava itsevarmasti, sitä varmemmin hallitukset voivat odottaa hyväksyntää sotilaallisille toimille. Hallinnan orientaatio edistää tällaista maailmankuvaa. Tämän vastakohtana harmonian orientaatio näkee maailman paikkana, jossa rauhan säilyttäminen on mahdollista ja erittäin tärkeää. Siellä missä tämä orientaatio vallitsee, kansalaiset ovat vähemmän taipuvaisia tukemaan sotilaallisia toimia ensisijaisina ratkaisuina ulkoisiin uhkiin.

Tämän analyysin mukaan maissa, joissa vallitsee alhainen *harmonian aste*, ovat sotilaalliset toimet ensisijaisina vastauksina ulkomaiden tuottamaan uhkaan yleisempiä kuin muissa kulttuureissa. Taulukon 1 alimman osan ensimmäinen rivi vahvistaa tämän hypoteesin. Siinä esitetään kulttuuristen orientaatioiden korrelaatiot sen kanssa kuinka monta kertaa maat käyttivät sotilaallisia toimia ensisijaisina vastauksina ulkopoliittisiin kriiseihin. Korrelaatiot on laskettu ulkopoliittisista kriiseistä vuosien 1945 ja 2001 väliltä niistä 52 maasta, joista tietoa oli saatavilla. Hypoteesin mukaisesti sotilaallisten toimien käyttö korreloi negatiivisesti maiden *harmonian asteeseen*. Kumpikaan muista kulttuurisista ulottuvuuksista ei liittynyt tähän kansallisen politiikan ilmenemismuotoon.

Amerikan Yhdysvallat, Kiina ja Israel ovat ne kolme maata, jotka valitsevat tämän politiikan kaikkein useimmin. Samat maat kuuluvat myös siihen viiden maan joukkoon, joka sijoittuu alimmaksi *harmonian asteella* mitattuna. Vaikka edellä esitetty päättely selittää kulttuurin mahdollisen vaikutuksen sotilaspolitiikkaan, on ilmeistä, että hallituksen toimet myös vaikuttavat kulttuuriin. Kansalaisten enemmistö samaistuu kansakuntaansa ja haluaa uskoa, että sen teot ovat oikeutettuja. Jopa sellaiset hallituksen toimet, jotka aluksi loukkaavat kulttuurisia odotuksia, voivat tästä johtuen tulla hyväksytyimmiksi. Tämä muuttaa perimmäisiä kulttuurisia odotuksia siitä, mikä on oikeutettua ja haluttavaa.

Erityyppisten rikosten esiintymistiheys vaihtelee merkittävästi kansakunnasta toiseen, samoin toimenpiteet, joilla hillitään tai ehkäistään rikollisuutta. Yksi vaihtoehto tällaiseen sisäiseen väkivaltaan vastaamisessa on sulkea rikoksentekijät vankiloihin. Maan vankien määrän suhde väestön kokoon onkin osittain niiden lakien ja toimintaperiaatteiden funktio, jotka määrittävät, kuka pitää sulkea vankilaan, millaisista rikoksista, ja kuinka pitkäksi aikaa. Nämä lait ja periaatteet vuorostaan todennäköisesti kuvastavat vallitsevia kulttuurisia orientaatioita ja saavat oikeutuksensa niistä. Orientaatioista olennaisin tässä suhteessa on tasa-arvon ja hierarkian muodostama ulottuvuus.

Tasa-arvoa painottava orientaatio korostaa jokaisen yksilön arvoa sekä hänen oikeuttaan ja kykyään osallistua tuottavalla tavalla yhteiskunnan toimintaan. Tämän mukaan ihmiset voivat oppia ymmärtämään keskinäisen riippuvuussuhteensa ja heidät voidaan sosiaalistaa vapaaehtoiseen yhteistyöhön. Rikos voidaan siis nähdä yksilön oikeuksien ja kykyjen väärinkäyttönä ja epäonnistuneena sosialisena. Rikollinen teko ei näin ollen riistä yksilöltä mahdollisuutta sopeutua uudelleen yhteiskuntaan ja palata normien mukaiseen toimintaan.

Vallitsevana kulttuurisena orientaationa tasa-arvon pitäisi tästä johtuen rajoittaa vangitsemisen ja etenkin pitkien vapausrangaistusten käyttöä taistelussa rikollisuutta vastaan.

Hierarkkinen orientaatio sitä vastoin painottaa velvollisuutta täyttää rooliodotukset ja ylläpitää yhteiskunnallisia rakenteita. Sen taustalla oleva käsitys ihmisluonnosta olettaa, että ihmisten ei voi luottaa sisäistävän impulssiensa kontrollia ja osoittavan vapaaehtoisesti huolta toisten hyvinvoinnista. Ulkoinen sosiaalinen kontrolli on välttämätöntä, jotta varmistetaan rakentava roolikäyttäytyminen. Rikos on siis enemmänkin merkki siitä, että henkilö on haluton tai kyvytön täyttämään häneen kohdistetut rooliodotukset ja että hänen sopeuttamisensa yhteiskuntaan on tuskin tehokasta. Rikos on osoitus ulkoisen sosiaalisen kontrollin pettämisestä, mistä johtuen on tarkoituksenmukaista vahvistaa yhteiskunnallista kontrollia. Vangitsemisen, myös pitkiksi ajoiksi, pitäisi siis olla yleisempää arvo-orientaatioltaan hierarkkisissa maissa.

Taulukon 1 viimeinen rivi raportoi kolmen kulttuurisen arvo-orientaation korrelaatiot vankimäärään (vankia / satatuhatta asukasta) jokaisessa 76 maassa. Odotusten mukaisesti korrelaatio *tasa-arvon asteeseen* on tilastollisesti merkitsevällä tavalla negatiivinen. Korrelaatio on kuitenkin melko heikko, mikä todennäköisesti kuvastaa monien muiden tekijöiden vaikutusta rikoksiin ja rangaistuksiin eri maissa. Käytin osittaiskorrelaatiota arvioidakseni kulttuurin tärkeyttä tilanteessa, jossa ilmeisimpiä lisätekijöitä pidettiin vakioina. *Tasa-arvon korrelaatio* vankimäärään kasvoi lukemaan -0.33 ($p < 0.01$), kun tuloerojen suuruus, etninen ja uskonnollinen heterogeenisyys, väestötiheys, ja kaupungistumisaste vakioidaan jokaisessa maassa. Kulttuurilla on siis ilmeisiä vaikutuksia vangitsemiskäytäntöihin erilaisten merkityksellisten, rakenteellisten yhteiskunnallisten tekijöiden ohella, mutta myös näistä huolimatta.

Tiivistelmä kulttuurisista arvo-orientaatioista ja yhteiskuntapolitiikasta

Tässä luvussa on osoitettu, että maassa vallitsevat kulttuuriset arvo-orientaatiot ilmenevät hallitusten tärkeinä toimintaperiaatteina ja yhteiskunnallisina käytäntöinä. Kulttuuriset orientaatiot voivat vaikuttaa esimerkiksi naisten tasa-arvoon, julkisiin menoihin, hallituksen tarjoamaan sosiaaliseen turvaverkkoon ja tapaan, jolla hallitukset suojelevat kansalaisiaan heihin kohdistuvalta sisäiseltä ja ulkoiselta väkivallalta ja sen uhalta. Tämän analyysin mukaan:

- Naisten tasa-arvo paranee sitä enemmän ja hallitukset investoivat terveyteen ja koulutukseen sitä enemmän, mitä enemmän kulttuuri painottaa autonomiaa suhteessa juurtuneisuuteen ja tasa-arvoa suhteessa hierarkiaan.
- Vankien osuus väestöstä on sitä suurempi, mitä enemmän kulttuuri painottaa hierarkiaa suhteessa tasa-arvoon.
- Puolustusmenot ovat sitä suuremmat, mitä enemmän kulttuuri painottaa hallintaa suhteessa harmoniaan.

Analyysit ovat myös osoittaneet, että väestö kokee vallitsevan kulttuurin kanssa sopusoinnussa olevat toimintaperiaatteet ja käytännöt luonnollisemmiksi ja oikeutetuimmiksi. Näin ollen ne hyväksytään paremmin ja niitä kannatetaan useammin. Vallitsevan kulttuurin kanssa ristiriidassa olevat toimintaperiaatteet ja käytännöt koetaan sitä vastoin epätarkoituksenmukaiksi tai vääriksi. Niin muodoin niiden kannatus on vähäisempää ja niiden toteutusta voidaan koettaa vastustaa tai jopa estää.

6 KULTTUURISET ARVO- ORIENTAATIOT JA YHTEISKUNTIEN RAKENTEET

MAASSA VALLITSEVILLA KULTTUURISILLA ARVO-ORIENTAATIOILLA ON TÄRKEITÄ VAIKUTUKSIA YHTEISKUNTIEN RAKENTEISIIN. JOTKUT NÄISTÄ VAIKUTUKSISTA OVAT MYÖS VASTAVUOROISIA.

KULTTUURI VAIKUTTAА LAAJAAN JOUKKOON YHTEISKUNNAN RAKENTEELLISIA JÄRJESTELMIÄ ALKAEN SOSIOEKONOMISESTA TASOSTA JA TALouden KILPAILULISUUDESTA, POLIITTISEN JÄRJESTELMÄN DEMOKRATISAATIOSTA JA KORRUPTIOSTA AINA PERHEKOKOON ASTI.

YHTEISKUNNAN INSTITUUTIOIDEN TOIMIESSA HYVIN NIIDEN TOIMINTATAPOJEN KANSSA YHDENMUKAISET KULTTUURISET ARVO-ORIENTAATIOT SAAVAT TUKEA JA VAHVISTUVAT.

KUN INSTITUUTIOT EPÄONNISTUVAT TOIMISSAAN, MENETTÄVÄT NIIDEN TOIMINTATAVOISSA ILMENEVÄT ARVO-ORIENTAATIOT OIKEUTUSTAAN JA ARVOT, JOTKA EDELLYTTÄVÄT JA OIKEUTTAVAT VAIHTOEHTOISIA, PÄINVASTAISIA TOIMINTATAPOJA SAAVAT PUOLESTAAN LISÄÄ VOIMAA.

Kulttuurin ja yhteiskuntarakenteiden vastavuoroisuus

Kulttuuri ja yhteiskunnalliset rakenteet ovat toisistaan riippuvaisia. Kulttuuriset orientaatiot ovat pohjana yhteiskunnan rakenteellisille järjestelyille, ja sitä kautta sekä ohjaavat päätöksentekijöitä että oikeuttavat heidän yhteiskunnallisia instituutioita muovaavia toimiaan. Samaan aikaan sosiaalisten instituutioiden toiminta vaikuttaa kulttuuriin. Instituutioiden menestyessä niiden toimintaa johdonmukaisesti tukevat kulttuuriset arvo-orientaatiot saavat vahvistusta ja voimistuvat. Kun instituutioiden toimet epäonnistuvat, menettävät niiden toimintaa tukevat arvo-orientaatiot oikeutustaan ja arvot, jotka viittaavat vaihtoehtoihin toimintatapoihin ja puolustavat näitä, saavat puolestaan lisää voimaa. Seuraavat kolme esimerkkiä havainnollistavat tilannetta:

- Jos kapitalistinen markkinajärjestelmä, joka ilmentää enemmän hallintaa kuin harmoniaa ja tasa-arvoa, tuottaa hyvinvointia ja jakaa sen oikeudenmukaisella tavalla, voimistuvat tässä kulttuurissa hallinta-arvot samalla kun harmonia-arvot ja tasa-arvo heikentyvät.¹ Jos tällainen markkinajärjestelmä epäonnistuu, kulttuuri voi siirtyä vastakkaiseen suuntaan.
- Koulujärjestelmät eroavat suuresti sen suhteen, perustuvatko niiden koulutusfilosofia ja -käytännöt enemmän hierarkiaan ja juurtuneisuuteen vai enemmän tasa-arvoon ja autonomisiin arvoihin. Kun kouluista valmistuu yksilöitä, jotka menestyksellisesti toteuttavat tärkeät roolinsa yhteiskunnassa, vahvistuvat kyseisen koulujärjestelmän pohjana olevat arvo-orientaatiot näille vastakkaisten orientaatioiden heiketessä.
- Lastenkasvatuskäytännöt vaihtelevat suuresti maasta toiseen ja voivat ilmaista erilaisia kulttuurisia arvo-orientaatioita. Yleisen lastenkasvatuskäytäntöjen pohjana olevat arvo-orientaatiot [autoritaariset (hierarkia-orientoituneet) tai lapsikeskeiset

1 Näin saattaa olla tapahtumassa monissa nimellisesti kommunistisissa tai entisissä kommunistisissa maissa, kuten myös omassa maassani, Israelissa.

(autonomia- ja tasa-arvo-orientoituneet)] vahvistuvat samassa suhteessa kuin perheet tuottavat jälkikasvua tyydyttämään yhteiskunnan tarpeita, ja sosiaalistavat heitä lainkuuliaisiksi kansalaisiksi.

Käsittelen tässä luvussa neljänlaisia yhteiskunnallisia rakennemuutujia, jotka liittyvät kulttuuriin vastavuoroisten syysuhteiden kautta: sosioekonomista tasoa, poliittisen järjestelmän demokratiaa ja korruptiota, talousjärjestelmän tyyppiä ja perhekokoa. Vallitsevat kulttuuriset arvo-orientaatiot vaikuttavat näihin sosiaalisen rakenteen puoliin, jotka puolestaan vaikuttavat kulttuurisiin arvo-orientaatioihin.

Sosioekonominen taso

Taloudellinen kehitys tuo tullessaan lisääntyvät rahalliset ja muut resurssit ihmisten ulottuville. Yksilöiden näkökulmasta tämä vähentää heidän riippuvuuttaan suvusta tai ryhmästä. Se antaa ihmisille sekä mahdollisuuksia että keinoja valintojen tekemiseen, mahdollistaa autonomian tavoittelun ja henkilökohtaisen vastuunoton. Yhteiskunnan näkökulmasta taloudellinen kehitys tekee yksilöllisen ainutkertaisuuden harjoittamisen ja vastuullisuuden toivottavaksi, sillä yhteiskunnat tarvitsevat monenlaisia taitoja, tietoa, kiinnostuksen kohteita ja innovatiivisuutta selviytyäkseen menestyksellisesti erilaisista tehtävistä, uusista haasteista ja muutoksen nopeudesta, jotka seuraavat kehityksestä. Näin ollen taloudellinen kehitys edistää kulttuurista autonomiaa ja tasa-arvoa sekä hillitsee juurtuneisuutta ja hierarkiaa. Mutta kulttuuri myös vaikuttaa kehitykseen. Kulttuuri, joka pitää itsepintaisesti kiinni juurtuneisuudesta ja hierarkiasta tukahduttaa yksilöllisen aloitekyvyn ja luovuuden, joita taloudellinen kehitys

tarvitsee. Useat teoreetikot ovat eritelleet kulttuurin ja kehityksen todennäköisiä, vastavuoroisia suhteita (esim. Hofstede, 2001; Inglehart, 1997; Triandis, 1995 Welzel, Inglehart, & Klingemann, 2003).

Taulukon 2 kolme ensimmäistä riviä esittävät kulttuuristen ulottuvuuksien ja sosioekonomisen tason väliset korrelaatiot. Kulttuurisen *autonomian* ja *tasa-arvon asteet* korreloivat voimakkaan positiivisesti yksilöiden keskimääräiseen tuloon (bruttokansantuote henkeä kohti; kansallinen bruttokansantulo henkeä kohti), joka on mitattu kolmena eri ajankohtana: 10 vuotta aikaisemmin, samanaikaisesti, ja yhdeksän vuotta myöhemmin. Vastaavasti sekä korkea *juurtuneisuuden*

	N	AUTONOMIAN ASTE (autonomian ja juurtuneisuuden erotus)	TASA-ARVON ASTE (tasa-arvon ja hierarkian erotus)	HARMONIAN ASTE (harmonian ja hallinnan erotus)
SOSIOEKONOMINEN KEHITYS				
1985 Bruttokansantuote henkeä kohti	75	0.59**	0.41**	0.26*
1995 Bruttokansantuote henkeä kohti	75	0.74**	0.47**	0.20
2004 Kansallinen bruttokansantulo henkeä kohti	75	0.76**	0.53**	0.021
DEMOKRATISAATIO				
1985 Freedom House Index	75	0.55** (0.40**)	0.43** (0.30*)	-0.02 (-0.14)
1995 Freedom House Index	75	0.73** (0.65**)	0.49** (0.37**)	0.29* (-0.20)
2002 Freedom House Index	75	0.72** (0.66**)	0.54** (0.45**)	0.33** (0.25*)
KORRUPTION TASO	75	-0.74** (-0.61**)	-0.51** (-0.37**)	-0.21** (-0.08)
KILPAILULLINEN KAPITALISMI	20	-0.55* ^A (-0.55*)	-0.52* (-0.57*)	-0.79** (-0.79**)
TALouden KOKO				
1985 Keskimääräinen perhekokoo	75	-0.72** (-0.60**)	-0.60** (-0.49**)	-0.38** (-0.31**)
2001 Keskimääräinen talouskokoo	75	-0.76** (-0.66**)	-0.41** (-0.24*)	-0.35** (-0.24*)

**p<0.01, *p<0.05, 2-suuntainen.

^A Vain älyllisen autonomian ja juurtuneisuuden erotuksen korrelaatio. Ks. teksti.

- Sulussa olevat korrelaatiot vakioitu vuoden 1985 henkeä kohti lasketun bruttokansantuotten suhteen.

- Henkeä kohti laskettu bruttokansantuote, Maailmanpankki.

- Henkeä kohti laskettu kansallinen bruttokansantulo (Gross National Income per capita), Maailmanpankki.

- Keskimääräinen talous/perhekokoo, Encyclopaedia Britannica Almanac.

- Korruption taso, Kaufmann, D., Kraay, A., & Mastruzzi, M. (2006).

Taulukko 2. Kulttuuristen arvoulottuvuuksien korrelaatiot sosioekonomiseen kehitykseen, demokratisaatioon, talousjärjestelmän tyyppiin ja talouskokoon. Vakioitu vuoden 1985 henkeä kohti lasketun bruttokansantuotten suhteen.

että korkea *hierarkian aste* korreloivat voimakkaan negatiivisesti näihin varakkuuden mittoihin. Harmonialla ja hallinnalla on vain heikot yhteydet kehitykseen. Monilla muilla kehityksen mittareilla (esim. koulutustaso, elinajanodote, energian kulutus, puhelinten määrä, luku- ja kirjoitustaidon yleisyys) on hyvin samanlaisia yhteyksiä kulttuuriin orientaatioihin.

Vuonna 2007 raportoin tulokset polkuanalyysistä, jolla tutkin kulttuuristen arvo-orientaatioiden mahdollista kausaalista vaikutusta sosioekonomiseen kehitykseen (Schwartz 2007a). Käytin 73 maan kehitysindeksiä vuonna 1993 ennustamaan kulttuurisia arvo-orientaatioita ja demokratian tasoa. Vuoden 1993 indeksi ennusti merkittävästi kehitystasoa vuonna 2004 ($\beta = 0.73$), kuten myös noin vuonna 1995 mitattua *autonomian* ($\beta = 0.78$) ja *tasa-arvon* ($\beta = 0.59$) *astetta* sekä demokratiaa ($\beta = 0.69$). Olennaisin huomio oli se, että *autonomian aste* ennusti kehityksessä vuosien 1993 ja 2004 välillä tapahtunutta muutosta ($\beta = 0.20$, $p < 0.05$). Täten tämä kulttuurinen arvoulottuvuus vaikuttaa vastavuoroisella tavalla sosioekonomiseen kehitykseen. Koska aiempia mittauksia kulttuurisista arvoista ei ole olemassa, en pysty arvioimaan vastavuoroisen vaikutuksen suhteellista voimakkuutta.

Maan sosioekonomisen tason ja kulttuurin välisen yhteyden ydin on siinä, että kulttuurinen painotus, jossa autonomian painottuu juurtuneisuuden kustannuksella ja tasa-arvo hierarkian kustannuksella, johtaa yksilötasolla parempaan tulokseen keskimääräisen tulotason ja muiden sosioekonomisen kehityksen indikaattorien suhteen. Tämän lisäksi korkeammalla sosioekonomisella tasolla on vastavuoroinen suhde kulttuuriin, mikä johtaa autonomian ja tasa-arvon korostumiseen.

Poliittinen järjestelmä

Poliittinen järjestelmä on yhteiskunnallisen rakenteen toinen aspekti, johon kulttuuri voi vaikuttaa vastavuoroisella tavalla. Taulukon 2 rivit 4 – 6 esittävät kulttuuristen orientaatioiden yhteydet aikaisempiin, nykyisiin ja myöhempiin Freedom Housen demokratian tason indekseihin 75 maassa (Freedom House, eri vuosia). Demokratiaindeksi viittaa sekä kansalaisten vapauksiin että poliittisiin oikeuksiin. Koska demokratisaatio riippuu voimakkaasti sosioekonomisesta kehityksestä (Welzel, Inglehart, & Klingemann, 2003), esitän taulukossa 2 suluissa kulttuurin ja demokratian väliset korrelaatiot, joista on poistettu kansallisen varakkuuden vaikutus.

Autonomian aste ja demokratia liittyvät yhteen riippumatta kansallisesta varakkuudesta. Juurtuneisuus puolestaan on demokratisaation vastainen arvo-orientaatio. Mitä enemmän kulttuuri painottaa yksilöiden omien ideoiden ja tunteiden ilmaisun oikeutusta ja haluttavuutta, sitä demokraattisempi on maa. Mitä enemmän kulttuuri odottaa yksilöiden vaalivan perinteitä ja elävän ryhmänsä perinteiden mukaisesti, sitä epädemokraattisemmasta maasta on kyse. *Tasa-arvon aste* korreloi myös positiivisesti demokratiaan riippumatta kansallisesta varakkuudesta. Kulttuuri, joka rohkaisee ihmisiä kohtelemaan toisia moraalisesti yhdenvertaisina ja myötävaikuttamaan vapaaehtoisesti yhteiskuntarakenteiden säilyttämiseen, edistää ja tukee myös demokraattista poliittista järjestelmää. Kulttuuri, joka odottaa ihmisten hyväksyvän hierarkkisen järjestelmän roolivaatimukset, on kiistatta demokratian vastainen. *Harmonian asteella* ei ole selvää yhteyttä demokratiaan.

Edellä mainitussa tutkimuksessa (Schwartz 2007a) tutkin polku-analyysillä mahdollisia vastavuoroisia kausaalisuhteita kulttuuristen arvo-orientaatioiden ja demokratian tason välillä. Tulosten mukaan demokratian aiemmin (1985) mitatulla tasolla ei ollut mitään yhteyttä kulttuurisiin orientaatioihin (1995) sosioekonomisen tason vaiku-

tusten lisäksi. Tutkiakseni vaikuttaako kulttuuri demokratian tason *muutokseen*, otin analyysiin vuoden 1995 demokratia- ja kulttuuri-indeksit sekä aiemman taloudellisen tason indeksin ennustamaan demokratian tasoa vuonna 2002. Kulttuurisen *autonomian* ($\beta = 0.18$, $p < .05$) ja *tasa-arvon* ($\beta = 0.16$, $p < .05$) *asteet* ennustivat itsenäisesti muutosta demokratian tasossa. Aiempi kehitys vaikutti näihin kulttuurisiin arvoihin, ja ne vuorostaan välittivät täysimääräisesti kehityksen vaikutukset lisääntyvänä demokratiana. Tämä polkuanalyysi osoittaa kausaalisuhteen vain kulttuurista demokratian tasoon, ei päinvastaiseen suuntaan, mikä on jatkotutkimuksen ansaitseva johtopäätös.

Toinen poliittisen järjestelmän aspekti on maassa esiintyvän lahjonnan ja korruption määrä, joiden indeksin valitsin Maailmanpankin *Hallintotavan indikaattorit* aineistosta. (Kaufmann, Kraay, & Mastruzzi, 2006). Se mittaa julkisten viranomaisten keskuudessa ilmenevää korruptiota ja sitä, kuinka usein tarvitaan ”lisämaksuja”, jotta ”asiat saadaan sujumaan”. Taulukon 2 rivi 7 esittää kulttuuristen orientaatioiden yhteydet tähän indeksiin vuonna 2004. Korruptio liittyy vahvan negatiivisesti sosioekonomiseen kehitykseen (-0.54) kaikki 75 maata kattavassa analyysissä. Tästä johtuen esitän suluissa kulttuurin ja korruption korrelaation, josta on poistettu kansallisen varakkuuden vaikutus. Korrelaatiot paljastavat, että valtion viranomaisten keskuudessa ilmenevän lahjonnan ja korruption korkea kansallinen taso liittyy sekä kulttuurissa vallitsevan *juurtuneisuuden* että *hierarkian asteeseen*. Korruptio on vähäisempää kulttuureissa, joissa *autonomian* ja *tasa-arvon asteet* ovat korkeat. Nämä yhteydet heikkenevät mutta säilyvät merkittävinä, jos poistamme kansallisen varakkuuden vaikutuksen.

Neljä Itä-Euroopan maata – Ukraina, Georgia, Venäjä ja Bulgaria – sijoittuu kymmenen eniten korruptoituneen maan joukkoon tällä indeksillä mitattuna. Kaikki neljä sijoittuvat kansainvälisen keskiarvon alapuolelle sekä maassa vallitsevan *autonomian* että *tasa-arvon*

asteen suhteen. Korrelaatiot osoittavat, että mitä enemmän kansallisessa kulttuurissa painotetaan identifioitumista sisäryhmään, johon yksilö on juurtunut, ja yksilöön kohdistuvien rooliodotusten täyttämistä hierarkkisessa yhteiskunnallisessa järjestyksessä, sitä yleisemmin maassa esiintyy korruptiota. Sekä juurtuneisuus että hierarkia asettavat uskollisuuden perhettä, sisäryhmää ja esimiehiä kohtaan rationaalisen, byrokraattisen harkinnan edelle. Tällainen uskollisuus oikeuttaa lain rikkomisen omaksi ja perheen eduksi. Monissa kaikkein korruptoituneimmissa maissa ulkoiset voimat (esim. ranskalaiset Afrikassa) ovat yhdistäneet yhdeksi valtioksi erilaisia, keskenään riiteleviä etnisiä ryhmiä. Näissä keinotekoisesti muodostetuissa valtioissa tarve säilyttää sisäryhmä on edistänyt kulttuurista juurtuneisuutta, mikä heikentää edelleen uskollisuutta valtiota ja sen laillista järjestelmää kohtaan. Nämä ovat ehkä tärkeimmät väylät, joiden kautta kulttuuriset orientaatiot vaikuttavat korruptioon.

Kuvastaako kulttuurin yhteys kansalliseen korruptiotasoon kulttuurin kausaalista vaikutusta? Polkuanalyysi, joka ennusti muutoksen korruption tasossa osoitti, että korkea kulttuurisen *autonomian aste* edistää korruption vähenemistä. Käytin tässä analyysissä samaa korruptioindeksiä vuodelta 1996 ennustamaan korruptiota vuonna 2004 ja tutkin sen jälkeen selittivätkö kansallinen varakkuus vuonna 1985 ja kulttuuriset ulottuvuudet noin vuonna 1995 muutosta korruption tasoissa. *Autonomian aste* ennusti muutosta tilastollisesti merkitsevästi ($\beta = 0.23$, $p < 0.001$). Maan varakkuus vuonna 1985 vaikutti korruptioon vain epäsuorasti sekä vuoden 1996 korruption että *autonomian asteen* kautta. Koska aikaisempia korruption indikaattoreita ei ole saatavissa, en voinut tutkia vaikuttaako korruptio kulttuuriin vastavuoroisesti.

Sekä kulttuurinen autonomia että tasa-arvo edistävät poliittisen järjestelmän demokratisaatiota, kun taas juurtuneisuuden ja hierarkian korostuminen heikentävät sitä. Nämä samat kulttuuriset painotukset vähentävät järjestelmän korruptoituneisuutta. Demokratian

tasolla ei näytä olevan vastavuoroista vaikutusta kulttuuriin, mutta toistaiseksi meillä ei ole näyttöä siitä vaikuttaako korruptio kulttuuriin.

Talousjärjestelmän tyyppi²

Kapitalismin teorian versiot järjestävät kansantaloudet jatkumolle, jonka toisessa päässä ovat ”liberaalit” ja toisessa ”säännelty” markkinataloudet (esim. Hall & Soskice, 2001). Markkinoilla vallitseva kilpailu on liberaalimpien talouksien pääasiallinen sääntelyn lähde. Tällaisen talousjärjestelmän lähtökohta on se, että yhteiskunta saavuttaa tavaroiden ja palveluiden parhaan laadun ja määrän, kun kaikki kilpailevat ja tavoittelevat omaa etuaan vapailla markkinoilla. Säädellyimmissä talouksissa yritysten strateginen vuorovaikutus on keskeisessä asemassa. Optimaalisiin tuloksiin päästään, kun talouden toimijat työskentelevät yhteisvoimin tavoitteidensa saavuttamiseksi. He rakentavat sillä tavoin molemminpuolista luottamusta ja sitoutumista jakaen informaatiota, neuvotellen, valvoen tilanteita ja käyttäen pakotteita.

Hall’in ja Gingerichin (2004) indeksi sijoittaa 20 teollisuusmaata em. jatkumolle. Yhdysvaltojen talous on kaikkein kilpailullisin ja muut englantia puhuvaan kielialueeseen kuuluvat maat ovat myös korkealla. Itävallan ja Saksan taloudet ovat kaikkein yhteistyömielimpiä. Tämän indeksin pistemäärät eivät korreloi maan varakkuuteen. Näin ollen niiden suhteet kulttuuriin ovat vapaita kansallisten hyvinvointierojen mahdollisesta vaikutuksesta.

Oman edun tavoittelu, voiton maksimointi ja talouskasvu ovat keskeisiä tekijöitä kilpailullisten talouksien ideologiassa ja niiden jokapäiväisissä toiminnoissa (Kasser, Cohn, Kanner, & Ryan, 2007).

2 Ks. Schwartz (2007b), jossa asiaa käsitellään yksityiskohtaisemmin.

Inhimillisten ja luonnon resurssien hyväksikäyttö kehityksen ja muutoksen nimissä asettuu etusijalle suhteessa luonnon resurssien suojeluun ja niiden ihmisten välittömän hyvinvoinnin turvaamiseen, joiden intressit ovat ristiriidassa omien kanssa. Tämän tyyppinen kilpailullinen talous sopii hyvin kulttuureihin, joissa hallinta painottuu harmonian kustannuksella. Taulukon 2 rivi kahdeksan esittää kulttuuristen orientaatioiden ja talouden kilpailullisuuden väliset korrelaatiot 20 teollisuusmaassa. Korrelaatio -0.79 *harmonian asteeseen* on vahvasti odotusten mukainen.

Kilpailullinen kansantalous on myös sopusoinnussa hierarkkisen, mutta ei tasa-arvoa painottavan kulttuurin kanssa. Alussa kapitalisteilla, työläisillä ja kuluttajilla on kaikilla erilaiset resurssit, mutta kilpailullisilla markkinoilla ne yrittävät maksimoida omat saavutuksensa, vaikka toisten kustannuksella. Väistämätön lopputulos tästä on resurssien epätasainen jakautuminen, minkä kilpailullinen eetos oikeuttaa. Markkinavoimat, jotka antavat etuoikeuden vahvoille mieluummin kuin yhteistyöhenkiset arvot sisäistäneille, hallitsevat suurinta osaa talouden tapahtumista. Korrelaatio -.52 *tasa-arvon asteeseen* tukee tähän liittyviä odotuksia.

Kasser ym. (2007) väittävät, toisin kuin tavallisesti on tapana, että kilpailulliset talousjärjestelmät ennemminkin heikentävät kuin edistävät henkilökohtaista vapautta. Ne ihannoivat taloudellista menestystä, ylläpitävät malleja joihin vain harvat sopivat, mainostavat tuotteita joita saadakseen ihmisten on todella kamppailtava, ja painostavat ihmisiä työskentelemään kovempaa, pidempään sekä antavat heille vähemmän valinnanvaraa kuin he haluaisivat saada. Tuollaiset käytännöt edistävät herkkyyttä ulkopuolisten odotuksille ja vievät ihmisiltä mahdollisuuden kehittää omia kiinnostuksen kohteita. Tämä on ristiriidassa älyllisen, mutta ei tunneautonomian, orientaation kanssa. Kulttuurisen juurtuneisuuden yhteys kilpailulliseen talouteen on sen sijaan vähemmän selkeä. Paineet yhdenmukaisuuteen ja ulkoisten odotusten täyttämiseen sopivat tähän orientaatioon. Teoriani

mukaan vähemmän autonomisissa kulttuureissa painottuu juurtuneisuus. Taulukon 2 korrelaatio -0.55 tähän kulttuuriseen ulottuvuuteen on odotusten mukainen. Sekä älyllinen autonomia ($r = 0.56$) että juurtuneisuus ($r = -0.45$) myötävaikuttivat tähän korrelaatioon.

Tiivistäen, teollisuusmaissa kansantalouden tyyppi – kapitalistisen järjestelmän kilpailullisuus versus yhteistyöhenkisyys – korreloi vahvasti näiden maiden kulttuurisiin orientaatioihin. On varmasti mahdollista, että kulttuuri tukee tai hillitsee talousjärjestelmän taustalla olevaa ideologiaa. Kulttuurisen hallinnan ja hierarkian voimakas korostuminen on tyypillistä erittäin kilpailullisille talousjärjestelmille. Tämän vastakohtana voimakkaasti korostuva kulttuurinen harmonia ja tasa-arvo ovat tyypillisiä yhteistyösuhteiden varaan rakentuville talousjärjestelmille. Kulttuurin ja kilpailullisuuden välistä kausaalisuhdetta ei pystytty osoittamaan, mutta vastavuoroinen vaikutus kulttuuristen orientaatioiden ja kansantalouden välillä on todennäköinen.

Perheen ja kotitalouden koko

Kulttuuri vaikuttaa myös perhekokoon, joka puolestaan vaikuttaa kulttuuriin. Miten yhteys muodostuu? Siellä, missä kotitaloudet ovat tyypillisesti kooltaan suuria, on oleellista, että käyttäydytään ennustettavalla ja kontrolloitavissa olevalla tavalla. Ehdoton tottelevaisuus ja auktoriteettien tahtoon sekä roolien velvoitteisiin mukautuminen on tarkoituksenmukaista. Perheenjäsenten täytyy nähdä itsensä perheyhteisön erottamattomina osina ja samaistua siihen mikä perheelle on tärkeää, jotta suuri perhe toimisi kitkatta. Tuollaiset käytännöt suosivat juurtuneisuutta ja hierarkiaa. Suuret perheet eivät sovi yhteen kulttuurisen autonomian ja tasa-arvon kanssa. Koordinaation vaatimukset tekevät mahdottomaksi kohdella jokaista perheenjäsentä ainutkertaisena yksilönä omine oikeuksineen. Näiden käytäntö-

jen kannalta ei ole suotavaa, että perheenjäsenet tekevät itsenäisiä päätöksiä ja seuraavat omia ideoitaan, kiinnostuksen kohteitaan ja halujaan. Suurten perheiden suurempi tarve käytännölliseen ongelmanratkaisuun voi johtaa jonkin verran voimakkaampaan hallinnan korostumiseen.

Entä kuinka kulttuuriset arvo-orientaatiot voisivat vaikuttaa perheen tai kotitalouden kokoon? Erityisesti autonomia rohkaisee hankkimaan vain muutaman lapsen, niin että heistä jokainen voi kehittää ainutkertaisia kykyjään ja kiinnostuksen kohteitaan. Autonomia ja tasa-arvo rohkaisevat naisia pyrkimään merkityksellisiin perheen ulkopuolisiin rooleihin ja oikeuttavat tällaiset pyrkimykset. Tämä myös vähentää lasten lukumäärää. Juurtuneisuus puolestaan edistää sisäryhmään sitoutumista. Se pyhittää ryhmän jatkuvuuden ja tästä syystä suuri lapsiluku edistää sitä. Autonomia pyhittää yksilön valinnanvapauden. Se oikeuttaa punnitsemaan lapsia suhteessa vaihtoehtoihin tapoihin, kuten esimerkiksi uraan, saavuttaa henkilökohtainen tarkoitus elämälleen.

Taulukon 2 riveillä 9 ja 10 raportoidaan kulttuuristen arvo-orientaatioiden sekä keskimääräisen perhekoon vuonna 1985 ja kotitalouden koon vuonna 2001 väliset korrelaatiot.³ Negatiiviset korrelaatiot osoittavat, että mitä suurempi on perheen tai talouden koko keskimäärin, sitä voimakkaampi on juurtuneisuuden, hierarkian ja hallinnan kulttuurinen painotus. Nämä yhteydet säilyvät, vaikka maan hyvinvoinnin vaikutus poistetaan analyysistä.

Arvioidakseni mahdollisia kausaalisuhteita kulttuuristen orientaatioiden ja perhekoon välillä suoritin polkuanalyysin, joka on raportoitu kokonaisuudessaan toisessa yhteydessä (Schwartz 2007a).⁴

3 Aineisto on Encyclopaedia Britannica Almanac'ista. Ajankohdat (1985, 2001) ovat mediaani noin viiden vuoden jaksosta, jolla aineistoa raportoitiin.

4 Käytin kotitalouden kokoa ja perhekokoa rinnakkain, koska monista maista ei ollut saatavissa edellisen osalta tietoja 1990-lukua edeltävältä ajalta, eikä jälkimmäisen osalta vuoden 1995 jälkeen. Samanaikaisesti mitattuina nämä indeksit korreloivat voimakkaasti keskenään.

Tässä analyysissä vuoden 1985 perhekoko ennusti kaikkia kolmea kulttuurista ulottuvuutta (jokaisessa $\beta:t > 0.35$) maan aiemman hyvinvoinnin lisäksi. Perhekoolla on selkeästi merkitystä kulttuurin kehityksen kannalta, mutta aineisto osoittaa myös, että kulttuuri vaikuttaa perhekokoon. Kulttuuriset ulottuvuudet ennustivat perhekokoon *muutoksen* vuosien 1985 ja 2001 välillä. Odotusten mukaisesti korkea kulttuurisen *autonomian* ($\beta = -0.44$) ja *harmonian aste* ($\beta = -0.15$) edistivät molemmat itsenäisesti perhekokoon pienenemistä. Lisäksi kulttuuri toimi väliintulevana muuttujana tutkittaessa maan hyvinvoinnin vaikutusta muutokseen. Täten parantuva sosioekonominen taso näyttää pienentävän perhekokoja vain sikäli kuin se johtaa kulttuuristen arvojen muutokseen.

Yllättäen kulttuurinen hierarkia edisti perhekokoon pienenemistä ja tasa-arvo hidasti sitä ajan kuluessa ($\beta = 0.31$). Mahdollinen selitys tälle on siinä, että hierarkia tekee yhteiskunnille mahdolliseksi käyttää valtaansa tehokkaampien paineiden kohdistamiseksi perheisiin. Hierarkkisissa maissa voivat hallitukset, jotka koettavat parantaa tuottavuutta lisäämällä naisten osallistumista työelämään, onnistua paremmin saattamalla voimaan normeja tai jopa sääntöjä, jotka vastustavat suurperheitä. Johdonmukaisesti tämän tulkinnan kanssa perhekoko on pienentynyt voimakkaimmin Kiinassa sen harjoittaman yhden lapsen politiikan ansiosta, sekä Itä-Aasian Tiikerivaltioissa (Etelä-Korea, Hongkong, Singapore ja Taiwan suom.huom.). Näitä erittäin hierarkkisia kulttuureja ja hallituksia kuvaa keskittynyt, nopea liike kohti markkinataloutta.

Mitä suurempi on perheen tai kotitalouden keskimääräinen koko yhteiskunnassa, sitä voimakkaampi on juurtuneisuuden, hierarkian ja hallinnan kulttuurinen painotus. Kulttuuri vaikuttaa perhekokoon, joka puolestaan vaikuttaa kulttuuriin. Vaikka sosioekonomisen tason nousu pienentää perhekokoja, vaikuttaa se näin vain, mikäli nousu johtaa asianmukaisten arvojen muutokseen. Maa voi kuitenkin valita perhekokoon pienentämisen omaksumalla syntyvyyttä säännöstelevän

politiikan nopeuttaakseen kehitystä. Kulttuurinen hierarkia helpottaa kyseisen politiikan menestyksellistä toteuttamista, kuten Kiinassa on nähty.

Tiivistelmä kulttuurisista arvo-orientaatioista ja yhteiskuntien rakenteesta

Tämä luku on osoittanut, että maassa vallitsevilla kulttuurisilla arvo-orientaatioilla on tärkeitä vaikutuksia yhteiskuntien rakenteisiin. Jotkut näistä vaikutuksista ovat myös vastavuoroisia. Kulttuuri vaikuttaa laajaan joukkoon yhteiskunnan rakenteellisia järjestelmiä alkaen talouden sosioekonomisesta tasosta ja kilpailullisuudesta, poliittisen järjestelmän demokratisaatiosta ja korruptoituneisuudesta aina perhekokoon asti. Analyysien mukaan:

- Mitä enemmän kulttuuri painottaa autonomiaa suhteessa juurtuneisuuteen ja tasa-arvoa suhteessa hierarkiaan, sitä enemmän paranee yhteiskunnan talouden taso. Kulttuurilla ja talouden tasolla on vastavuoroinen suhde toisiinsa.
- Autonomia ja tasa-arvo liittyvät laajaan demokratiaan ja vähäiseen korruptioon. Näiden arvoulottuvuuksien vastakkaiset päät, juurtuneisuus ja hierarkia, liittyvät puolestaan vähäiseen demokratiaan ja laajaan korruptioon. Kulttuurinen painotus näyttää vaikuttavan demokratian tasoon, mutta ei päinvastoin.
- Mailla, joiden kulttuureissa painottuu hallinta enemmän kuin harmonia ja hierarkia enemmän kuin tasa-arvo, on kilpailullisemmat talousjärjestelmät, kun taas päinvastaisia kulttuurisia painotuksia edustavilla mailla on yhteistyöhenkisemmät taloudet. Vallitseva kulttuuri ja talouden kilpailuhenkisyys todennäköisesti vaikuttavat toisiinsa vastavuoroisesti.
- Suuret perheet ja kotitaloudet edistävät kulttuurista juurtuneisuutta, hierarkiaa ja hallinta-arvoja. Tällaiset kulttuuriset painotukset vuorostaan edistävät perheeseen kasvua. Vaikka

sosioekonomisen tason nousu näyttää pienentävän perhekokoa, vaikuttaa se näin vain mikäli se johtaa kulttuuristen arvojen muutokseen.

Nämä analyysit osoittavat, että kulttuuriset arvo-orientaatiot ovat yhteiskunnan monien rakenteellisten järjestelyiden perustana ja vaikuttavat näihin. Samaan aikaan yhteiskunnallisten instituutioiden toiminta vaikuttaa myös kulttuuriin. Löydökset tukevat ajatusta, että yhteiskunnan instituutioiden toimiessa hyvin (esim. tuottaessa menestyksellisesti oikeutta, työtä, toimeentuloa), niiden toimintatapojen kanssa yhdenmukaiset kulttuuriset arvo-orientaatiot saavat tukea ja vahvistuvat. Kun instituutiot epäonnistuvat toimissaan, menettävät niiden toimintatavoissa ilmenevät arvo-orientaatiot oikeutustaan samalla kun arvot, jotka edellyttävät ja oikeuttavat vaihtoehtoisia, päinvastaisia toimintatapoja saavat puolestaan lisää voimaa.

7 KULTTUURINEN ETÄISYYS JA KANSAINVÄLISET INVESTOINNIT

KULTTUURISTEN ARVO-ORIENTAATIOIDEN TUTKIMINEN VOI PALJASTAA, MITKÄ MAAT OVAT KULTTUURISESTI LÄHEISIÄ JA MITKÄ ETÄÄLLÄ TOISISTAAN. KULTTUURINEN ETÄISYYS VAIKUTTAÄ MAIDEN VÄLISIIN SUHTEISIIN MONILLA TASOILLA.

TÄMÄ LUKU KESKITTYÄ KULTTUURISEN ETÄISYYDEN JA KANSAINVÄLISTEN INVESTOINTIEN VIRKAN SUHTEISIIN.

KULTTUURINEN ETÄISYYS JOIDENKIN ORIENTAATIOIDEN SUHTEEN ESTÄÄ KANSAINVÄLISIÄ INVESTOINTEJA, KUN TAAS ETÄISYYS JOIDENKIN TOISTEN ORIENTAATIOIDEN SUHTEEN EDISTÄÄ NÄITÄ.

ARVO-ORIENTAATIOILLA ILMENEVÄN KULTTUURISEN ETÄISYYDEN VAIKUTUS KANSAINVÄLISIIN INVESTOINTEIHIN ON SAMAA LUOKKAA KUIN USEIDEN TALOUDELLISTEN TAI JURIDISTEN TEKIJÖIDEN VAIKUTUS TAI ON NÄITÄ SUUREMPI.

TÄMÄ LUKU HAVAINNOLLISTAA SELVÄSTI, ETTÄ KULTTUURISET ARVO-ORIENTAATIOI OVAT YHTEISKUNTIEN, EIVÄT YKSILÖIDEN OMINAISUUKSIA.

Tutkimuskohteena kulttuurinen etäisyys

Tähän asti olen tutkinut kulttuuristen arvo-orientaatioiden suhteita erilaisiin sosiaalipoliittisiin ja yhteiskunnan rakenteellisiin tekijöihin. Kansallisten kulttuurien sijoittaminen samalle seitsemästä kulttuurisesta orientaatiosta rakentuvalla kartalla ei kuitenkaan kerro vain maiden sijaintia, se osoittaa myös maiden keskinäiset etäisyydet jokaisen seitsemän orientaation suhteen. Mitä mahdollisia seurauksia on maiden suuremmasta tai pienemmästä keskinäisestä etäisyydestä niiden välille kehittyvien suhteiden kannalta? Tämä luku osoittaa, kuinka kysymykseen voidaan vastata olemassa olevan aineiston avulla. Luku keskittyy tutkimaan kulttuurisen etäisyyden suhteita kansainvälisten investointien virtaan maailman maiden kesken.

Mikä määrää sen, kuinka paljon tietyn maan yritykset investoivat toiseen maahan?¹ Maiden välinen kulttuurinen etäisyys voi estää investointeja, koska se lisää liiketoimien kustannuksia. Koska etäisistä kulttuureista on vain vähän tietoa, johtajien voi olla vaikeampi ymmärtää niiden sosiaalista ympäristöä. He eivät ehkä tunnista valitsevia uskomuksia ja sääntöjä, voivat ehkä ajatella että nämä ovat epäasianmukaisia tai tarpeettomia, eivätkä ehkä tiedä kuinka tämän kulttuurin edustajien kanssa tehdään töitä. Kulttuurinen etäisyys estää tiedonkulun yrityksen arvosta, rekrytointitavoista, palkoista, koulutuksesta ja muista johtamisen käytännöistä. Näin syntyvä epävarmuus kulttuurisesti etäisten maiden yritysjohtajien välille ei todennäköisesti rohkaise heitä investoimaan toinen toisensa yrityksiin.

Kymmenet tutkimukset ovat selvittäneet kulttuurisen etäisyyden vaikutuksia investointien toteutumiseen, yritysten kansainväliseen diversifioitumiseen, ja monikansallisten yritysten toimintakykyyn. Nämä tutkimukset käyttivät etäisyyden yhdistelmäindeksiä, joka

1 Ks. Siegel, Licht, ja Schwartz (2007), jossa asiaa käsitellään yksityiskohtaisemmin.

perustui neljään Hofsteden ulottuvuuteen (Kogut & Singh, 1988). Meta-analyysi osoitti, että tämä indeksi ennusti epäjohtonmukaisesti (Tihanyi, Griffith, & Russell, 2005). Katsaus relevanttiin kirjallisuuden antoi syyn välttää kulttuuristen etäisyyksien yhdistelmäindeksejä (Kirkman, Lowe, & Gibson, 2006).

Varoituksen ansiosta Siegel, Licht ja Schwartz (2007) laskivat erilliset etäisyysindeksit jokaiselle kulttuuriselle ulottuvuudelleni. Maiden pistemäärät perustuivat opettaja-aineistoon 55 maasta, joita tutkittiin vuosina 1988 – 2004. Kolmen ulottuvuuden pistemäärien sijaan esitimme kulttuuriset profiilit ottamalla mukaan jokaiselta dimensioltä yhden orientaation eli tasa-arvon, harmonian ja juurtuneisuuden. Muodostimme jokaiselle maaparille puhtaan etäisyysmitan, joka on maiden pistemäärien erotusten neliöjuuri kulttuurisella ulottuvuudella. Halusimme ennustaa tällä etäisyysmitalla maiden välistä investointien virtaa. Arvioidaksemme, onko investointivirta suurempi jompaankumpaan suuntaan, muodostimme myös muutoksen suuntaa kuvaavan etäisyysmitan, suunnatun etäisyyden (signed distance).²

Kulttuurinen etäisyys ja suorien investointien virta

Tutkimme kaikenlaa tyypisen kulttuurisen etäisyyden vaikutusta suorien investointien virtaan, joka koostuu yhteisyrityksistä, fuusioista ja yrityskaupoista sekä uusien yritysten perustamisesta. Aineisto näihin 55 maahan kohdistuvista ja niistä pois päin suuntautuvasta suorien investointien virrasta on saatavissa Yhdistyneiden kansakuntien Monikansallisten yritysten keskukselta³ vuosilta 1970 – 2004, vaikka

2 Tämä luku nojaa työpaperiin Siegel, Licht, & Schwartz (2007), jossa on esitelty lähteet kaikille tähän analyysiin sisällytetyille muuttujille.

3 United Nations Centre on Transnational Corporations.

suurin osa havainnoista onkin vuoden 1990 jälkeiseltä ajalta. Aineisto koostui 37.614 mahdollisesta liiketoimesta maaparien välillä em. vuosina. Investointien jakauma oli vino eikä useimpien maiden välillä ollut investointeja useimpina vuosina. Välttääksemme ekonometristen tulosten vääristymiä noudatimme taloustieteen metodologiassa vakiintuneita käytäntöjä ja käytimme selitettävänä muuttujana dollareina lasketun vuotuisen investointivirran luonnollista logaritmia + 1.

Kaikki tekijät, jotka vähentävät maiden välisten liiketoimien kustannuksia voivat edistää suorien investointien virtaa. Näin ollen virta voi olla suurempi sellaisten maiden välillä, joita yhdistää:

- maantieteellinen läheisyys
- sama kieli
- siirtomaatausta (esim. brittiläinen)
- samanlainen oikeusjärjestelmä
- samantasoinen yritysverotus
- samantasoinen poliisitoimi
- bilateraallinen verosopimus
- bilateraallinen investointisopimus
- samantasoinen poliittinen vakaus.

Lisäksi varakkaammat maat investoivat todennäköisemmin toisiinsa, koska niillä on enemmän resursseja investoitavanaan ja infrastruktuuri investointien vastaanottamiseen.

Arvot investointien virran selittäjinä

Vaikuttaako siis kulttuurinen etäisyys suorien investointien virtaan sen jälkeen, kun kaikki em. tekijät on otettu huomioon? Vastatakseme kysymykseen laskimme regressioanalyysin suorien investointien

SELITTÄVÄ MUUTTUJA	Regressio- kerroin	Tilastollinen merkitsevyys	[Robusti ^E keskivirhe]	t
Tasa-arvo, etäisyys	-0.884	**	[0.127]	-6.96
Tasa-arvo, suunnattu etäisyys ^A	0.065		[0.087]	-0.75
Harmonia, etäisyys	0.340	**	[0.085]	4.00
Harmonia, suunnattu etäisyys	-0.382	**	[0.069]	-5.54
Juurtuneisuus, etäisyys	-0.033		[0.067]	-0.49
Juurtuneisuus, suunnattu etäisyys	-0.766	**	[0.059]	-12.98
Logaritmi investoitamaan BKT:n ja investoinnin kohteen BKT:n tulosta. Log (BKT _{im} x BKT _{ik})	0.395	**	[0.017]	23.23
Logaritmi investoitamaan BKT _{pc:n} ^B ja investoinnin kohteen BKT _{pc:n} tulosta. Log(BKT _{pcim} x BKT _{pcik})	0.104	**	[0.018]	5.78
Yritysverotus, suunnattu samanlaisuus ^C	-0.003		[0.002]	-1.5
Poliittinen vakaus, samanlaisuus	-0.478		[0.289]	-1.65
Yhteinen kieli	0.183		[0.157]	1.17
Yhteinen siirtomaatausta	0.363	**	[0.126]	2.88
Maantieteellinen läheisyys	0.551	**	[0.035]	15.74
Samanlainen oikeusjärjestelmä	0.255	**	[0.072]	3.54
Samantasoinen poliisitoimi	0.026	*	[0.011]	2.77
Voimassaoleva bilateraalinen investointisopimus ^D	-0.104		[0.059]	-1.76
Voimassaoleva bilateraalinen verosopimus	0.076		[0.056]	1.36
Havaintojen määrä	37614			
p-arvo	<0.0001			
Regressiokertoimen neliö	0.367			

^{**}p<0.01, ^{*}p<0.05
^A Suunnattu etäisyys (signed distance) tarkoittaa "etumerkillistä etäisyyttä", joka huomioi sen, kumman osapuolen kulttuurissa tietty kulttuurinen arvo-orientaatio korostuu voimakkaammin.
^B BKT_{pc} on henkeä kohden laskettu BKT.
^C Suunnattu samanlaisuus (signed similarity) tarkoittaa "etumerkillistä samanlaisuutta", joka huomioi sen, kumman osapuolen yritysverotus on korkeampi.
^D Kerroin perustuu erilliseen analyysiin, josta suljettiin pois bilateraalinen verosopimus.
^E Suom. huom. ks. robust-käsitteen eri merkityksiä esim. teoksesta Andy Field: Discovering Statistics using SPSS, Sage Publications Ltd. 3. painos, 2009

Taulukko 3. Regressioanalyysi (OLS), jossa selitettävänä muuttujana on dollareina lasketun vuotuisen investointivirran luonnollinen logaritmi + 1.

virtaa kuvaavalle muuttujallemme näiden tekijöiden suhteen. Sisällytimme analyysiin myös kulttuurisen etäisyyden ja muutoksen suuntaa kuvaavan etäisyydskorrelaation, suunnatun etäisyyden, kolmen kulttuurisen orientaation osalta. Taulukossa 3 esitetään tulokset tavallisella pienimmän neliösumman menetelmällä lasketusta regressioanalyysistä (ordinary least squares, OLS). Ei liene yllätys, että maan varakkuus ja maantieteellinen läheisyys olivat suorien investointien virran vahvimmat selittäjät. Varakkaat maat investoivat enemmän ja vetivät enemmän investointeja puoleensa ja maantieteellisesti lähekkäin sijaitsevat maat investoivat enemmän toinen toisiinsa. Näiden investointivirtaa selittävien tekijöiden jälkeen ja kaikkia muita selittäjiä tärkeämpiä olivat kuitenkin neljä kulttuurisen etäisyyden indeksiä.

Odotusten mukaisesti maaparit investoivat sitä vähemmän toisiinsa, mitä suurempi oli niiden kulttuurinen etäisyys *tasa-arvon* ulottuvuudella. Yhden keskihajonnan lisäys tasa-arvon etäisyyteen tuotti 16,5 prosentin vähennyksen keskinäisiin investointeihin.

Juurtuneisuuden osalta muutoksen suuntaa kuvaava etäisyydskorrelaatio, suunnattu etäisyys, osoittaa, että investoinnit virtasivat maista, joissa juurtuneisuus oli vähäistä maihin, joissa tämä orientaatio korostui. Ilmaistuna kulttuurisen ulottuvuuden käsittein, investoinnit virtasivat erittäin autonomisista kulttuureista niihin, joissa juurtuneisuus oli voimakasta.

Harmonian ulottuvuudella havaittiin kulttuurista etäisyyttä koskevien odotusten vastaisesti, että mitä suurempi oli maiden etäisyys, sitä suurempi oli suorien investointien virta. Merkittävä havainto harmonian suhteen oli se, että muutoksen suuntaa kuvaava etäisyydskorrelaatio, suunnattu etäisyys, osoitti investointien virtaavan matilan harmonian kulttuureista harmonisiin kulttuureihin. Ilmaistuna

kulttuurisen ulottuvuuden käsittein, virta oli suurempi voimakkaasti hallintaa korostavista kulttuureista erittäin harmonisten kulttuurien suuntaan. Palaan vielä lyhyesti näiden tulosten tulkintaan.⁴

Samanlainen oikeusjärjestelmä, yhteinen siirtomaatausta ja samantasoinen poliisitoimi lisäsivät myös investointien virtaa, mutta näiden vaikutukset olivat vähäisemmät kuin kulttuuristen orientaatioiden. Sen sijaan bilateraaliset vero- ja investointisopimukset, yhteinen kieli, samanlainen yritysverotus, tai poliittinen vakaus eivät selittäneet merkittävästi investointien vaihtelua. Näin ollen kulttuurisilla orientaatioilla oli merkittävä rooli selitettäessä suorien investointien virtaa. Se on samaa luokkaa tai suurempi kuin useiden taloudellisten ja juridisten tekijöiden. Seuraavaksi selitämme tulokset kulttuurin kannalta.

Tasa-arvo ja investointien virta

Mikä selittää tasa-arvon vaikutuksen? Kulttuurinen tasa-arvo on yhteydessä kansallisiin tapoihin kontrolloida markkinoilla ja politiikassa ilmenevää vallan väärinkäyttöä. Se korreloi positiivisesti matalaan korruptioon, finanssimarkkinoiden läpinäkyvyyteen, työntekijöiden suojeluun, ja tehokkaaseen monopolien vastaiseen sääntelyyn. Se korreloi myös heikkoja, työttömiä ja iäkkäitä suosivaan suurempaan varakkuuden uudelleenjakoon. Tasa-arvolla on myös vaikutuksensa yrityskulttuuriin ja yritysjohdon jokapäiväiseen business-käyttäytymiseen. Tasa-arvoa vähemmän painottavista (hierarkkisista) kulttuureista tulevat johtajat ovat taipuvaisia uskomään, että status- tai valtaerot oikeuttavat soveltamaan eri sääntöjä eri ihmisiin (Brett, 2001). Nämä kulttuuriseen tasa-arvoon liittyvät asiat ovat keskeisiä

⁴ Tulokset eivät muutu vaikka otettaisiin huomioon Project Globen (House, Hanges, Javidan, Dorfman, & Gupta. 2004) ja Hofsteden (1980) ulottuvuudet ja erilaisia muita muuttujia. Hofsteden muuttujilla laskettu etäisyys ei selitä tilastollisesti merkitsevällä tavalla suorien investointien virtaa.

yritysten tehokkaan toiminnan kannalta, koska yritykset omaksuvat tasa-arvoon liittyvien toimintaperiaatteiden ja käytäntöjen suhteen omalle maalleen tyypillisen tason. Erilaiset tärkeät toimintatavat ja käytännöt maissa, jotka ovat etäällä toisistaan tasa-arvon suhteen, todennäköisesti estävät näiden maiden välisiä investointeja nostaessaan ennakoituja liiketoimien kuluja.

Juurtuneisuus ja investointien virta

Kuten todettiin, investointien virta kulki maista, joissa kulttuurinen juurtuneisuus on vähäistä maihin, joissa se on voimakasta. Jatkoanalyysit paljastavat, että suuri osa tästä vaikutuksesta liittyy maiden ympäristösääntelyn eroihin. (Siegel, Licht, & Schwartz, 2007). Kulttuurinen juurtuneisuus on kaikkein läheisimmin, mutta negatiivisesti, yhdistynyt ympäristösääntelyn tiukkuuteen. Yhteiskunnissa, joissa juurtuneisuus on voimakasta, ryhmät keskittyvät enemmän omiin etuihinsa ja vähemmän koko yhteiskunnalle tai fyysiselle ympäristölle aiheutuviin kustannuksiin. Investoinneilla on taipumus virrata tiukan ympäristökontrollin maista (vähäinen juurtuneisuus) löyhän ympäristökontrollin maihin (voimakas juurtuneisuus). Monikansalliset yhtiöt ilmeisesti etsivät 'turvasatamia' saastuttavalle toiminnalleen. Kun analyysiin lisätään ympäristösääntelyn indeksejä, muutoksen suuntaa kuvaavan etäisyysmitan, suunnatun etäisyyden, vaikutus suorien investointien virtaan heikkenee merkittävästi juurtuneisuuden osalta. Kuitenkin jopa ympäristösääntelyn vakioinnin jälkeen juurtuneisuuden suunnattu etäisyys vaikuttaa suorien investointien virtaan, joskin heikommin. Investointeja siis virtaa enemmän maista, joissa kulttuurinen juurtuneisuus on vähäistä maihin, joissa se on voimakasta. Tämän vaikutuksen täytyy toimia tavoilla, joita ei vielä tunneta.

Miten harmonia liittyy investointien virtaan?

Harmonian osalta kulttuurisella etäisyydellä oli yllättäen positiivinen vaikutus suorien investointien virtaan. Tarkastelu osoitti investointien virtaavan pääasiassa vähäisen harmonian (eli voimakkaan hallinnan) maista maihin, joissa harmonia on voimakasta. Miksi? Voimakkaan hallinnan kulttuureissa korostuvat sellaiset yrittäjäysarvot kuin uskaltaaminen, menestys ja kunnianhimo. Yritykset operoivat voimakkaan hallinnan kulttuureissa itsevarmaan toimintaan, riskinottoon ja kasvuun rohkaisevassa kulttuurisessa ilmapiirissä. Voimakkaan harmonian maissa yritykset toimivat vastakkaisessa ilmapiirissä. Voimakkaan hallinnan maiden yritykset tavoittelevat aktiivisemmin uusia markkinoita. Valitessaan laajentumissuuntia ne kokevat voimakkaan harmonian maat erityisen houkutteleviksi. Näissä maissa he voivat ennakoida kohtaavansa vähemmän kilpailua tarvitsemistaan resursseista ja etsimistään markkinaraoista. Tämä päättely saa tukea regressioanalyysistä, johon sisällytetään etäisyydet erilaisilla yrittäjätoiminnan indekseillä. Kaikissa tapauksissa harmonia-etäisyyden vaikutus heikkenee huomattavasti.

Kulttuurinen etäisyys ja investointitoiminta

Tiivistäen, tämä analyysi maiden välisistä suorien investointien virrasta parantaa ainutlaatuisella tavalla ymmärrystämme kansainvälisestä investointitoiminnasta. Se osoittaa, että kulttuurinen etäisyys voi sekä estää (tasa-arvo) että edistää (harmonia) investointeja, riippuen siitä, minkä tyyppinen kulttuurinen arvo-orientaatio on kyseessä. Se osoittaa myös, että maiden väliset erot tietyillä kulttuurisilla orientaatioilla suosivat investointeja tiettyyn suuntaan. Tutkimukses-

samme todettu monimutkaisten kulttuuristen vaikutusten yhdistelmä havainnollistaa erityisen selvästi, että kulttuuriset arvo-orientaatiot ovat yhteiskuntien, eivät yksilöiden ominaisuuksia.

8 LOPPUHUOMAUTUKSIA

MONOGRAFIANI ESITTELI TEORIAN SEITSEMÄSTÄ KULTTUURISESTA ARVO-ORIENTAATIOSTA. NÄISTÄ MUODOSTUU KOLME KULTTUURISTA ARVOULOTTUVUUTTA, JOIDEN SUHTEEN MAAILMAN MAAT EROAVAT TOISISTAAN.

KULTTUURISET ORIENTAATIOT KUVAAVAT KULTTUUREITA, EIVÄT YKSILÖITÄ.

KULTTUURISET ORIENTAATIOT OVAT YHTEISKUNNALLISTEN JÄRJESTELMIEN TOIMINTATAPOJEN PERUSTANA SEKÄ OIKEUTTAVAT JA YHTENÄISTÄVÄT NÄITÄ.

TUTKIMUKSESSA TUNNISTETUT KULTTUURIALUEET OVAT SAMANLAISIA KUIN MUISSA, HYVINKIN ERILAISIA LÄHESTYMISTAPOJA KÄYTTÄVISSÄ TUTKIMUKSISSA TUNNISTETUT VASTAAVAT ALUEET.

KULTTUURISET ARVO-ORIENTAATIOT LIITTYVÄT SYSTEMAATTISESTI JA ENNUS-
TETTAVASTI LAAJAAN JOUKKOOKIN MUITAKIN KUIN TÄSSÄ RAPORTOITUJA KANSAL-
LISIA PIIRTEITÄ, KUTEN VÄESTÖN ASENTESIIN JA MIELIPITEISIIN.

TUTKIMUKSESSA RAPORTOIDUT LÖYDÖKSET OSOITTAVAT, ETTÄ MAAN HALLIT-
SEVAN KULTTUURISEN RYHMÄN KULTTUURISET ARVOPROFIILIT VOIVAT LUON-
NEHTIA KOKO YHTEISKUNTAAN HEDELMÄLLISELLÄ TAVALLA.

JOKAINEN INSTITUUTIO (ESIM. ARMEIJA, PERHE, KAUPPA, YLIOPISTO) JA RYH-
MÄ (ESIM. ETNINEN, AMMATILLINEN) PYRKII PAINOTTAMAAN SEN OMIA TOI-
MINTOJA TUKEVIA KULTTUURISIA ORIENTAATIOITA. TÄLLÄISEN ERILAISET
PAINOTUKSET JOHTAVAT YHTEISKUNNALLISIIN JÄNNITTEISIIN, RISTIRIITTOIHIN JA
MUUTOKSEEN.

Teoriani määrittää seitsemän kulttuurista arvo-orientaatiota, jotka muodostavat kolme kulttuurista arvoulottuvuutta. Analyysit osoittavat, että kaikki kolme ulottuvuutta auttavat ainutlaatuisella tavalla kansallisten kulttuurien kartoittamista ja selittävät yhteiskunnallisesti merkittäviä ilmiöitä. Kulttuuristen arvojen maailmankartan avulla maailman eri osista tunnistetut kulttuurialueet ovat samanlaisia kuin Inglehart on tunnistanut omissa tutkimuksissaan. Tämä on merkittävä seikka, kun ottaa huomioon, että lähestymistavat eroavat kulttuuriselta peruskäsitteistöltään, mittausmenetelmiltään ja tutkittujen näytteiden osalta. Kun maita sijoitetaan kartalle käyttäen erilaisia osanäytteitä (esim. ikä tai sukupuoli) sekä Schwartzin että Inglehartin analyyseissa maiden järjestys kulttuurisilla orientaatioilla tai ulottuvuuksilla on hyvin samanlainen. Tämä tukee ajatusta siitä, että maat ovat merkityksellisiä kulttuurisia yksiköitä. Silti on tärkeä tutkia tulevaisuudessa muitakin kulttuurisia yksiköitä, kuten etnisiä ryhmiä.

Monografiani tutki kulttuuristen arvo-orientaatioideni suhteita rajoitettuun määrään maiden ominaispiirteitä. Nämä orientaatiot liittyvät systemaattisesti ja ennustettavilla tavoilla kansallisiin eroihin myös monissa muissa piirteissä (esim. etninen heterogeenisyys) sekä kansojen asenteissa ja mielipiteissä (esim. itsekkyyt, kilpailu, perinteinen moraali) (Schwartz, 2004, 2006b, 2007a).

Tutkimus perustuu Schwartzin Value Survey'stä johdettuihin kulttuuristen orientaatioiden indekseihin. Näiden samojen orientaatioiden indeksit voidaan nyt johtaa Portrait Values Questionnaire (PVQ) -kyselystä, jossa käytetään hyvin erilaista menetelmää arvoja mitattaessa (Schwartz, 2005b, 2006a). Tässä tutkimuksessa kulttuurien pistemäärät perustuivat kouluopettaja- ja opiskelijanäytteisiin. European Social Survey (ESS) -tutkimukseen osallistuneiden 26 maan osalta on nyt mahdollista laskea kulttuuristen orientaatioiden pistemäärät, jotka perustuvat edustaviin, kansallisiin näytteisiin. ESS-tutkimuksessa käytetään PVQ-kyselyn lyhyttä versiota, joka

tuottaa käyttökelpoiset pistemäärät, vaikka useimpien reliabiliteetit ovat suhteellisen matalat. ESS-aineiston avulla on mahdollista tutkia kansallisten kulttuurien suhdetta valtavan rikkaaseen ja monipuoliseen yhdistelmään yksilötason ja kansallisen tason muuttujia. Nämä aineistot ovat julkisesti saatavilla ja ne voidaan ladata osoitteesta <http://ess.nsd.uib.no>.

Käsittelin tässä monografiassa kulttuurisia arvo-orientaatioita vain selitettävänä tai selittävinä muuttujina. Kulttuuri kuitenkin toimii myös muiden muuttujien välisten suhteiden välittäjänä. Esimerkiksi sukupuolen vaikutus ihmisen henkilökohtaisten arvojen tärkeyteen riippuu yhteiskunnassa vallitsevista kulttuurisista orientaatioista. Kun verrataan miesten ja naisten käsityksiä valta-arvojen tärkeydestä maissa, joissa kulttuurinen autonomia on voimakasta, kokevat miehet nämä huomattavasti tärkeämmiksi kuin naiset. Tämä sukupuoliero on paljon pienempi maissa, joissa kulttuurinen juurtuneisuus on voimakasta (Schwartz & Rubel-Lifschitz, 2009). Kulttuuriset arvo-orientaatiot moderoivat todennäköisesti useita muitakin suhteita (esim. sosiaalisten normien vaikutukset tai käyttäytymiseen kohdistuvat paineet). Kulttuuristen orientaatioiden tutkiminen moderaattoreina tarjoaa paljon lupaavia mahdollisuuksia kulttuurien välisten erojen ymmärtämiseen yksilöllisiä eroja kuvaavien muuttujien välisissä suhteissa.

Kulttuuriset arvo-orientaatiot tarjoavat yhden tavan käsitteellistää ja operationalisoida kulttuurin erään peruselementin. Nämä orientaatiot luonnehtivat kulttuureja, eivät yksilöitä. Maiden pistemäärät eivät sijoitu yhdenkään yksilön mieleen, eivätkä kahden yksilön väliset erot tavoita kulttuurisia etäisyyksiä yhteiskuntien välillä. Nämä orientaatiot muodostavat yhteiskunnallisten järjestelmien perustan sekä oikeuttavat ja yhtenäistävät niiden toimintapoja. Ne ovat yksilön ulkopuolella, ja tulevat ilmi erilaisina ärsykkeinä ja odotuksina,

joita kulttuurisen ryhmän jäsenet kohtaavat. Tämä käsitys kulttuurista eroaa näkemyksistä, joiden mukaan kulttuuri on psykologinen muuttuja.

Kulttuurit eivät koskaan ole täysin integroituneita ja yhtenäisiä. Yhteiskunnan eri instituutiot painottavat enemmän oman toimintansa kanssa yhteensopivia orientaatioita (esim. hierarkiaa armeijassa, juurtuneisuutta perheissä, hallintaa markkinoilla, älyllistä autonomiaa yliopistoissa). Etniset, ammatilliset, uskonnolliset ja muut alaryhmät voivat kokea kulttuurisia paineita ja kehittää erilaisia arvopreferenssejä. Tällaiset erot aiheuttavat yhteiskunnallisia jännitteitä, konflikteja ja muutosta. Maan kulttuurin tutkiminen kokonaisvaltaisella, staattisella poikkileikkausmittauksella on tästä johtuen jossain määrin ongelmallista. Kuitenkin tässä raportoidut löydökset osoittavat, että kulttuuristen valtaryhmien kulttuuriset arvoprofiilit voivat luonnehtia yhteiskuntia hedelmällisellä tavalla. Ne myös mahdollistavat meille kulttuurin ja tärkeiden yhteiskunnallisten ilmiöiden välisten dynaamisten, kausaalisten suhteiden paljastamisen.

LÄHTEET

- Bellah, R. N., Madsen, R., Sullivan, W. M., Swidler, A., & Tipton, S. M. (1986). *Habits of the heart: Individualism and commitment in American life*. New York: Harper & Row.
- Benedict, R. (1974/1946). *The chrysanthemum and the sword: Patterns of Japanese culture*. New York: New American Library.
- Bond, M.H. (1996). Chinese values. In M.H. Bond (Ed.) *Handbook of Chinese psychology*. Hong Kong: Oxford University Press.
- Borg, I., & Groenen, P. J. F. (2005). *Modern multidimensional scaling: Theory and applications*, 2nd ed. New York: Springer-Verlag.
- Botero, J., Djankov, S., La Porta, R., & Lopez-de-Silanes, F. (2004). The regulation of labor. // *Quarterly Journal of Economics*, 119, 1339-1382.
- Brett, J. M. (2001). *Negotiating globally: How to negotiate deals, resolve disputes, and make decisions across cultural boundaries*. San Francisco: Jossey-Bass.
- De Clercq, S. (2006). *Extending the Schwartz Value Theory for Assessing Supplementary Person-Organization Fit*. Unpublished PhD. dissertation, Universiteit Ghent, Belgium.
- Diamond, J. (1997). *Guns, germs and steel: The fate of human societies*. New York: Norton.
- Encyclopaedia Britannica Almanac 2005. (2004). Chicago: Encyclopedia Britannica.
- Ester, P., Halman, L., & Seuren, B. (1994). Environmental concern and offering willingness in Europe and North America. In P. Ester, L. Halman, & R. de Moor (Eds.), *The individualizing society: Value change in Europe and North America* (pp. 163-181). Tilburg, The Netherlands: Tilburg University Press.
- Etzioni, A. (1993). *The spirit of community: The reinvention of American society*. New York: Simon & Schuster.
- Fontaine, J. R. J., Poortinga, Y. H., Delbeke, L., & Schwartz, S. H. (2008). Structural equivalence of the values domain across cultures: Distinguishing sampling fluctuations from meaningful variation. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 39, 345-365.
- Freedom House (Ed.) (various years). *Freedom in the world*. Lanham, MD: University Press of America.
- Goldreich, Y. & Raveh, A. (1993). Coplot display technique as an aid to climatic classification, *Geographical Analysis*, 25, 337-353.
- Guttman, L. (1968). A general nonmetric technique for finding the smallest coordinate space for a configuration of points. *Psychometrika*, 33, 469-506.
- Gyekye K. (1997). *Tradition and modernity: Philosophical reflections on the African experience*. New York: Oxford University Press.

- Hall, P. A. & Gingerich, D. W. (2004). *Varieties of capitalism and institutional complementarities in the macroeconomy: An empirical analysis*. MPIfG Discussion Paper 04/5. Max Planck Institute for the Study of Societies: Cologne, Germany.
- Hall, P. A. & Soskice, D. (2001). (Eds.) *Varieties of capitalism: The institutional foundations of comparative advantage*. Oxford: Oxford University Press.
- Hofstede, G. (1980). *Culture's consequences: International differences in work-related values*. Beverly Hills CA: Sage.
- Hofstede, G. (2001). *Culture's consequences: Comparing values, behaviors, institutions, and organizations across nations* (2nd ed.). Beverly Hills CA: Sage.
- House, R. J., Hanges, P. J., Javidan, M., Dorfman, P. W., & Gupta, V. (2004). *Culture, leadership, and organizations: The Globe study of 62 societies*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Huntington, S. P. (1993). The clash of civilizations. *Foreign Affairs*, 72, 22-49.
- Inglehart, R. (1997). *Modernization and postmodernization: Cultural, economic and political change in 43 societies*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Inglehart, R. (2001). International Conference on Comparing Cultures, Tilburg, The Netherlands, April 2001.
- Inglehart, R., & Baker, W. E. (2000). Modernization, cultural change, and the persistence of traditional values. *American Sociological Review*, 65, 19-51.
- Kashima, E. S., & Kashima, Y. (1998). Culture and language: The case of cultural dimensions and personal pronoun use. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 29, 461-486.
- Kasser, T., Cohn, S., Kanner, A. D., & Ryan, R. M. (2007). Some costs of American corporate capitalism: A psychological exploration of value and goal conflicts. *Psychological Inquiry*, 18, 1-22.
- Kaufmann, D., Kraay, A., & Mastruzzi, M. (2006). *Governance matters V: Aggregate and individual governance indicators for 1996–2005. Appendix B3*. Washington, DC: World Bank. Available on December 3, 2006 at website: <http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/WBI/EXTWBIGOVANTCOR/0,,contentMDK:21045419~menuPK:1976990~pagePK:64168445~piPK:64168309~theSitePK:1740530,00.html>.
- Kluckhohn, F., & Strodtbeck, F. (1961). *Variations in value orientations*. Evanston, IL: Row, Peterson.
- Kirkman, B. L., Lowe, K. B., & Gibson C. B. (2006). A quarter century of 's Consequences: A review of empirical research incorporating Hofstede's cultural value framework. *Journal of International Business Studies*, 37, 285-320.
- Kogut, B., & Singh, H. (1988). The effect of national culture on the choice of entry mode. *Journal of International Business Studies*, 19, 411–432.
- Kohn, M. L., & Schooler, C. (1983). *Work and personality*. Norwood, NJ: Ablex.
- Lewis, B. (2003). *What went wrong: The clash between Islam and modernity in the Middle East*. New York: Harper Collins.
- Matsumoto, D. R. (2002). *The new Japan: Debunking seven cultural stereotypes*. Boston: Intercultural Press.

- Moghaddam, F. M., & Crystal, D. S. (1997) Revolutions, Samurai, and reductions: The paradoxes of change and continuity in Iran and Japan. *Political Psychology*, 18, 355-84.
- Naroll, R. (1973). Galton's problem. In R. Naroll & R. Cohen (Eds.), *A handbook of method in cultural anthropology* (pp. 974-989). New York: Columbia University Press.
- Putnam, R. D. (1993). *Making democracy work: Civic traditions in modern Italy*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Schwartz, S. H. (1992). Universals in the content and structure of values: Theory and empirical tests in 20 countries. In M. Zanna (Ed.), *Advances in experimental social psychology* (Vol. 25) (pp. 1-65). New York: Academic Press.
- Schwartz, S. H. (1994). Beyond individualism/collectivism: New cultural dimensions of values. In Kim, U., Triandis, H. C., Kagitcibasi, C., Choi, S.-C., & Yoon, G. (Eds.), *Individualism and collectivism: Theory, method, and applications*. (pp. 85-119). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Schwartz, S.H. (1999). Cultural value differences: Some implications for work. *Applied Psychology: An International Review*, 48, 23-47.
- Schwartz, S. H. (2004). Mapping and interpreting cultural differences around the world. In Vinken, H., Soeters, J. and Ester P. (Eds.), *Comparing cultures, Dimensions of culture in a comparative perspective*. Leiden, The Netherlands: Brill.
- Schwartz, S. H. (2005a). Basic human values: Their content and structure across countries. In A. Tamayo & J. B. Porto (Eds.), *Valores e Comportamento nas Organizações* [Values and Behavior in Organizations] (pp. 21-55). Petrópolis, Brazil: Vozes.
- Schwartz, S. H. (2005b). Robustness and fruitfulness of a theory of universals in individual human values. In A. Tamayo & J. B. Porto (Eds.), *ibid*, (pp. 56-95).
- Schwartz, S. H. (2006a). Les valeurs de base de la personne: Théorie, mesures et applications [Basic human values: Theory, measurement, and applications]. *Revue française de sociologie*, 42, 249-288.
- Schwartz, S. H. (2006b). Value orientations: Measurement, antecedents and consequences across nations. In R. Jowell, C. Roberts, R. Fitzgerald, & G. Eva (Eds.), *Measuring attitudes cross-nationally: Lessons from the European Social Survey* (pp. 169-203). London: Sage.
- Schwartz, S. H. (2007a). A theory of cultural value orientations: Explication and applications In Y. Esmer & T. Pettersson (Eds.), *Measuring and mapping cultures: 25 years of comparative value surveys* (pp. 33-78). Leiden, The Netherlands: Brill (2007).
- Schwartz, S. H. (2007b). Cultural and individual value correlates of capitalism: A comparative analysis. *Psychological Inquiry*, 18, 52-57.
- Schwartz, S.H. (2009). Causes of culture: National differences in cultural embeddedness. In A. Gari & K. Mylonas (Eds.): *Quod erat demonstrandum: From Herodotus' ethnographic journeys to cross-cultural research* (pp. 1-12). Ateena: Pedio Book Publishing.
- Schwartz, S.H., & Bardi, A. (1997). Influences of adaptation to communist rule on value priorities in Eastern Europe. *Political Psychology*, 18, 385-410.

- Schwartz, S. H., Bardi, A., & Bianchi, G. (2000). Value adaptation to the imposition and collapse of Communist regimes in Eastern Europe. In S. A. Renshon & J. Duckitt (Eds.), *Political Psychology: Cultural and Cross Cultural Perspectives* (pp.217-237). London: Macmillan.
- Schwartz, S. H., & Boehnke, K. (2004). Evaluating the structure of human values with confirmatory factor analysis. *Journal of Research in Personality*, 38, 230-255.
- Schwartz, S. H., & Ros, M. (1995). Values in the West: A theoretical and empirical challenge to the Individualism-Collectivism cultural dimension. *World Psychology*, 1, 99-122.
- Schwartz, S. H., & Rubel, T. (2005). Sex differences in value priorities: Cross-cultural and multi-method studies. *Journal of Personality and Social Psychology*, 89, 1010-1028.
- Schwartz, S.H. & Rubel-Lifshitz, T. (2009). Cross-national variation in the size of sex differences in values: Effects of gender equality. *Journal of Personality and Social Psychology*, 97, 171-185.
- Siegel, J. I., Licht, A. N., & Schwartz, S. H. (2007). Egalitarianism, cultural distance, and FDI: A new approach. Harvard Business School working paper April 2007.
- Tihanyi, L., Griffith, D. A., & Russell, C. J. (2005). The effect of cultural distance on entry mode choice, international diversification, and MNE performance: A meta-analysis. *Journal of International Business Studies*, 36, 270-283.
- Triandis, H. (1995). *Individualism and collectivism*. Boulder, CO: Westview.
- Walmsley, R. (2007). *World prison population list (7th Ed.)* downloaded February 18, 2008 from www.prisonstudies.org.
- Weber, M. (1958). *The Protestant ethic and the spirit of capitalism*. New York: Scribners.
- Welzel, C., Inglehart, R., & Klingemann, H.-D. (2003). The theory of human development: A cross-cultural analysis. *European Journal of Political Research*, 62, 341-379.
- Williams, R. M., Jr. (1968). Values. In E. Sills (Ed.), *International encyclopedia of the social sciences*. New York: Macmillan.
- Zemov, N. (1961). *Eastern Christendom*. London: Weidenfeld and Nicholson.
- Zemov, N. (1971). Christianity: The Eastern Schism and the Eastern Orthodox Church. In R. C. Zaehner (Ed.) *The Concise Encyclopedia of Living Faiths* (pp. 77-93). London: Hutchinson.

LIITE

Olen kiitollinen seuraaville ihmisille, jotka toteuttivat tämän tutkimuksen perustana olevan arvoaineiston keruun.

ARGENTINA	Maria Casullo
AUSTRALIA	Andrew Ellerman, Norman Feather
BELGIA	Johnny Fontaine
BOLIVIA	Maggye Foster
BOSNIA-HERZEGOVINA	Merim Bilalic
BRASILIA	Alvaro Tamayo
BULGARIA	Krassimira Baytchinska, Ute Stephan
CHILE	Jose Saiz
COLOMBIA	Gustavo Gomez, Maria Claudia Peralta, Sofia Esqueda, Maria Cristina Villegas
COSTA RICA	Domingo Campos, Athansios Chasiotis, Jan Hofer
EGYPTI	Gillian Rice
ESPANJA	Hector Grad, Maria Ros
ETELÄ-AFRIKKA	Ian Rothmann, Loraine Scholtz, Erika van der Watern, Marie Wissing
ETELÄ-KOREA	Gyu-seog Han, Uichol Kim, Kyungai Son
ETIOPIA	Mesfin Samuel Mulato
FIDZI	Bert Richmond
FILIPPIINIT	Cecilia Gastardo-Conaco, Paul Mercado, Joseph Puyat
GEORGIA	George Nidharadze
GHANA	Charity Akotia
HOLLANTI	Sipke Huismans
HONG KONG	Michael Bond
INDONESIA	Engelina Bonang, Gisela Dahme

INTIA	Deepa Punetha, Jyoti Verma
IRAN	Anonyymi
IRLANTI	Neil Johnston, Carlos Sousa
ISO-BRITANNIA	Glynis Breakwell, Adrian Furnham
ISRAEL	Galit Sagie, Lilach Sagiv
ITALIA	Rosalba Giacomino, Sonia Roccas, Giancarlo Tanucci
ITÄVALTA	Eva Mautner, Gerald Mikula
JAPANI	Hidekazu Hakoi, Sumiko Iwao, Saburo Iwawaki, Mark Radford, Osamu Takagi
JEMEN	Hadoon All Attass
JORDANIA	Anonyymi
KAMERUN	Athanosios Chasiotis, Jan Hofer, Bame Nsamenang
KANADA	Karen Dion, Kenneth Dion, Tara Marshall, Michel Sabourin
KIINA	Wei Zhi Gang, Wu Peiguan
KREIKKA	James Georgas
KROATIA	Silvia Susnija
KYPROS	Michalis Papadopoulos
LATVIA	Ivar Austers
MAKEDONIA	Ilina Todorova
MALESIA	Shripati Uphadhyaya
MEKSIKO	Wofgang Bilsky, Rolando Diaz Loving
NAMIBIA	Roderick Fulata Zimba
NEPAL	Regmi Murari
NIGERIA	'Sola Olowu
NORJA	Andreas Gronningsaeter, Kyrre Moen
PERU	Renee Mayorga Chavez, Jose Luis de Cossio
PORTUGAL	Bartolo Campos & Isabel Menezes
PUOLA	Maria Jarymowicz, Ute Stephan, Anna Szuster
RANSKA	Beatrice Hammer, Alexandre Kurc, H Paicheler, Genvieve Vinsonneau, Monique Wach
RUOTSI	Åke Daun, Markku Verkasalo
ROMANIA	Kathy Frost
SAKSA, ITÄ	Klaus Boehnke, Ute Stephan

SAKSA, LÄNSI	Klaus Boehnke, Leo Montada, Manfred Schmitt, Ute Stephan
SENEGAL	Aliou Sall
SERBIA	Gordana Jovanovic, Goran Knezevic
SINGAPORE	Agnes Chang, Weining Chang, Star Soh
SLOVAKIA	Gabriel Bianchi, Viera Rozova
SLOVENIA	Darja Piciga
SUOMI	Martti Puohiniemi, Antti Uutela, Markku Verkasalo
SVEITSI	J.-B. Dupont, Francis Gendre, Dario Spini
TAIWAN	Mei-Chi Li, Louis Young
TANSKA	Suzanne Beckmann
THAIMAA	Ubolwanna Pavakanun
TSEKIN TASAVALTA	Jan Srnec, Ute Stephan
TURKKI	Aydan Gulerce, Cigdem Kagitcibasi
UGANDA	John Munene
UKRAINA	Lena Andreyeva, Tetiana Posnova, Renuka Sethi
UNKARI	Zsuzsanna Vajda
USA	Dwight Frink, Judy Howard, David Karp, Dan Landis, Greg Rose, Renuka Sethi, B. James Starr, Patrick Steffen, Harry Triandis
UUSI SEELANTI	Colleen Ward
VENEZUELA	Sharon Reimel de Carrasquel, Jose Miguel Salazar
VENÄJÄ	Igor Dubov, Nadezda Lebedeva, Alexey Levinson, Michael McCarrey, Leonid Smirnov
VIRO	Toomas Niit
ZIMBABWE	Patrick Chiroro, Kathleen Myambo

LIMOR KUSTANNUS

– ARVOISTASI KIRJALLISUUTTA JO VUODESTA 2002 –

Martti Puohiniemi ja Göte Nyman

MIES. ARVOT, ROOLIT JA TUNTEET.

2007, 2.painos

'Mies. Arvot, roolit ja tunteet.' kertoo miehen ja naisen ajattelutapojen erilaisuudesta ja siitä, mitä miehen päässä liikkuu. Kirjassa osoitetaan runsaan esimerkkiaineiston avulla miehen elämän moniulotteisuus, perustellaan miehen arvomaailman piirteet ja kerrotaan, miksi mies elää yhä ikiroolien maailmassa ja osoittaa tunteensa eri tavoin kuin nainen. Kirja rohkaisee miehiä nousemaan pirtteinä poteroistaan. Kovakantinen. 283 s.

Martti Puohiniemi

TÄSMÄELÄMÄN JA UUSYHTEISÖLLISYYDEN AIKA

2006

'Täsmäelämän ja uusyhteisöllisyyden' aika kertoo suomalaisesta arvomaailmasta ja sen muutoksesta aikana, jolloin sosiaalinen media oli lyömässä itseään läpi. Kirja perustuu vuosina 1991–2005 koottuun Arvot, asenteet ja ajankuva -tutkimuksen tietoon yli 10.000 suomalaisen arvoista, asenteista ja käyttäytymistavoista. Kirjassa verrataan myös enimmäistä kertaa markkinointi- ja media-alan edustajien arvoja ja arvomuutosta väestön vastaaviin. Pehmeäkantinen. 339 s.

Martti Puohiniemi

LÖYTÖRETKI YRITYKSEN ARVOMAAILMAAN

2003

'Löytöretki yrityksen arvomaailmaan' kertoo yrityksen toimintaa ohjaavien arvojen löytämisestä, määrittelystä ja työstämisestä toimiviksi arvojohtajuuden apuvälineiksi. Esimerkkeinä ovat Keskon ja K-kauppiaiden, Orionin, Nanson ja Yleisradion arvomallit ja -prosessit. Kirjan viitekehiksenä on Schwartzin arvoteoria, jonka avulla yrityksen johdon ja henkilöstön kanssa käsitellään arvoja yrityksen omalle kulttuurille ominaisella tavalla. Pehmeäkantinen. 241 s.

Martti Puohiniemi

ARVOT, ASEENTEET JA AJANKUVA

OPASKIRJA SUOMALAISEN ARKIELÄMÄN TULKINTAAN

2002

'Arvot, asenteet ja ajankuva' on suomalaisen arvotutkimuksen klassikko. Se on aikalaisanalyysi suomalaisten arvoista yhteiskunnallisen kuohunnan vuosina 1991–2001 ja siitä, miltä näytti suomalainen ajankuva siirryttäessä myyttiseen tulevaisuuteen, kolmannelle vuosituhatluvulle. Kirjan viimeisenä lukuna esitetään visio suomalaisten arvoista ja eri väestöryhmien välisistä jännitteistä vuonna 2030. Pehmeäkantinen. 373 s.

www.limor.fi

KULTTUURISET ARVO-ORIENTAATIOT

Kansallisten erojen luonne ja seuraukset

Kulttuuriset arvo-orientaatiot on tulos 25 vuotta kestäneestä ja 75 maata kattavasta tutkimuksesta, jossa emeritus professori Shalom H. Schwartz työryhmiineen pyrki kehittämään teorian perusarvoista, jotka ihmiset tunnistaisivat kaikissa yhteiskunnissa. Tutkimus keskittyi alun perin selvittämään inhimillisten perusarvojen rakennetta ja sisältöä muutamissa maissa.

Monet eri maissa toimivat tutkijat kuitenkin innostuivat hänen työstään ja aineisto laajeni nopeasti. Muutaman vuoden kuluessa mukana olevien maiden määrä mahdollisti myös arvoissa ilmenevien kulttuurierojen tutkimisen. Näin syntyi kaksi erillistä teoriaa, teoria inhimillisten perusarvojen rakenteesta ja sisällöstä sekä teoria kulttuurisista arvo-orientaatioista.

Tämä on kirja kulttuuriteoriasta. Se esittelee kulttuuristen arvojen maailmankartan, josta selviää, mikä kulttuureja yhdistää ja kuinka ne eroavat toisistaan globaalilla tasolla. Se paljastaa yhteiskunnassa vallitsevien arvojen yhteydet yhteiskunnallisiin, poliittisiin ja taloudellisiin käytäntöihin ja toimintaperiaatteisiin.

Kirja on tärkeä tietolähde kaikille, joita kiinnostaa Suomen asema kansainvälisessä yhteisössä. Se on tarkoitettu erityisesti tutkijoille, yhteiskunnallisille päättäjille ja yliopistolliseksi oppikirjaksi, mutta sopii luettavaksi muillekin yhteiskunnallisista asioista kiinnostuneille. Tutkimus on juuri nyt ajankohtaisempi kuin koskaan!

Schwartzin teoriat ovat laajalti hyväksyttyjä ja niitä soveltavat sadat tutkijat maailman eri maissa. Yli 20 vuotta jatkunut läheinen yhteistyö Schwartzin kanssa on nostanut Helsingin yliopiston yhdeksi maailman johtavista arvotutkimuksen keskuksista.

Shalom H. Schwartz on aikamme tunnetuin arvotutkija ja Helsingin yliopiston valtiotieteellisen tiedekunnan vuoden 2011 promootion kunniatohtori.

ISBN 978-952-99016-5-4

9 789529 901654

Limor kustannus
www.limor.fi